

Tvůrčí život

ČASOPIS ČESKÝCH UNITÁŘŮ

ročník 15/2026

číslo 1

Sdílení světla

Ze sněmu
indických
unitářů

Z Aljašky
a Minnesoty
do Prahy

Vysoká
citlivost
v kontextu
spirituality

Andreas
Weber:
Oživení

Co znamená
zůstat
s vlastním
dítětem

Kde je duch,
tam je
svoboda

V zajetí zraněných slov

Ukrajinské perspektivy

Proč se o vlastenectví přetahujeme

Nakladatelství Unitaria nabízí:

Bohdana Hašplová Duchovní výzvy

Radovan Lovčič (eds.)

Bohdana Hašplová Duchovní výzvy

Radovan Lovčič

Bohdana Hašplová byla nejstarší dcerou zakladatele československé Unitarie dr. Norberta Fabiana Čapka a chotí jejího spoluzakladatele Karla Hašpla.

Po tatínkovi byla z poloviny Češkou, po mamince Livii způli saskou Němkou a narozením pak Brňankou a zároveň Moravankou. Měla talent na jazyky, skvěle mluvila německy i anglicky, působila jako knihovnice v New Yorku a později coby unitářská duchovní v Praze. Byla také první československou ženou ordinovanou do pozice reverendky. Z politických důvodů musela roku 1962 dočasně skončit na svém postu, na který se vrátila až v době politického oteplení a který udržela i za normalizace.

Doporučená prodejní cena: 199 Kč.

Oživení

Směrem
k poetice pro
antropocén

ANDREAS
WEBER

Oživení Směrem k poetice pro antropocén

Andreas Weber

Je Země člověku svěřena po péče? Anebo lidé a příroda existují ve vzájemných vztazích, kde jedno dává život druhému a zároveň je na druhém závislé? Zkusme se na svět podívat jako na jednu velkou „domácnost“, která není rozdělena na věci a myšlenky nebo kulturu a přírodu, a oživují ji neustálé vzájemné plodné proměny všech jejích částí.

Doporučená prodejní cena: 299 Kč.

Některá čísla časopisu se skládají postupně, článek za článkem, a teprve na konci se ukáže, že mezi nimi od začátku vedl společný proud. Toto číslo *Tvůrčího života* je jedním z nich. Na první pohled se v něm setkávají různá témata: jazyk, spiritualita, unitářské společenství, pastorační péče, děti a mládež, citlivost, ekologie, válka, vlastenectví, paměť i každodenní mezilidské vztahy. Ve skutečnosti se však všechna vracejí k jedné otázce: jak žít mezi lidmi tak, abychom druhé nezraňovali, ale pomáhali jim „žít svět“ o něco laskavěji.

Velkým tématem tohoto čísla je jazyk. Ne však jazyk jako soubor správných výrazů, pravidel a doporučení. Spíše jazyk jako místo, kde se ukazuje, jak přemýšlíme, čeho si vážíme, koho vidíme a koho přehlízíme. Slova nejsou jen nástrojem sdělení. Mohou nést něhu i pohrdání, paměť i předsudek, úctu i neviditelné násilí. Někdy zraňují právě proto, že si jejich sílu neuvědomujeme. A někdy zraňuje i mlčení, které přijde ve chvíli, kdy by bylo potřeba se ozvat.

Unitářství, jak se v tomto čísle ukazuje, není únikem do bezpečného světa vznešených idejí. Naopak. Vede nás k přemýšlení, které nemusí být vždy snadné a už vůbec ne pohodlné. Nena-bízí hotové odpovědi, ale spíš pozornější otázky. Co znamená pluralita, pokud nejde jen o to nechat vedle sebe stát různé názory, ale pokusit se opravdu pochopit zkušenost druhého? Co znamená společenství, pokud to nemá být jen oslava společných svátků, setkání a pár milých slov? A dokážeme skutečně snést zranitelnost lidí kolem nás?

To všechno se týká našich postojů k válce, chudobě, menšinám, dětem i lidem citlivým, zraněným, unaveným, jinak věřícím nebo jinak hledajícím. Týká se to i našeho vztahu k přírodě a ke světu, který není pouhou kulisou lidského života. Jestliže se učíme mluvit s úctou o lidech, měli bychom se možná učit podobně pozorně mluvit i o krajině, zvířatech, půdě a budoucnosti, kterou po sobě zanecháme.

V tomto čísle se zároveň silně vrací téma citlivosti. Citlivost bývá někdy chápána jako slabost, přecitlivělost nebo neschopnost obstát ve světě. Jenže možná právě citlivost je jednou z forem duchovní bdělosti: schopnost zaznamenat jemné posuny v tónu řeči, vycítit, když se někdo stahuje do ticha, a rozpoznat, že slova, která pro jednoho nic neznamenají, mohou ve druhém otevřít starou ránu. Citlivost není opakem odvahy. Často je jejím předpokladem.

Moc bych si přála, aby nás toto číslo na chvíli zastavilo. Abychom si všímali nejen toho, s čím souhlasíme, ale i toho, co v nás vyvolává otázky a neklid. Abychom se nebáli znovu promýšlet slova, která používáme automaticky, a aby se naše úcta neprojevovala jen ve velkých myšlenkách, ale i v obyčejné pozornosti k druhým.

Možná právě tady začíná to podstatné: jazyk úcty není jen správné vyjadřování. Je to způsob, jak být s druhými na světě.

OBSAH

JAZYK ÚCTY

- 3 V zasetí zraněných slov (Petr Samojský)
- 6 Jazyk úcty / posvátné úcty (Karen Ercolino)
- 10 Nejsme jako cikáni: O tom, jak jsem zas mlčela (Ruth Jochanan Weiniger)

LIDSKOSTI

- 13 Lidství a lidská společenství jako zlomená stehenní kost (Jan Haken)
- 19 Ukrajinské perspektivy: Anкета (Anketu sestavil Petr Samojský.)
- 31 Proč se o vlastenectví přetahujeme? (Kateřina Höferová)

ČESKÉ UNITÁŘSTVÍ

- 34 Sdílení světla: formování, objevování, cizelování (Kateřina Höferová)
- 36 Zimní sváteční čas v pražské Unitarii (Kristýna Ledererová Kolajová)
- 39 Kořeny, které se nedají odpárat: Rozhovor s Kateřinou Höferovou (Rozhovor vedla Kristýna Ledererová Kolajová.)
- 46 Složitá, ale radostná cesta za duhou: Aktuální pojetí práce s dětmi a mládeží v NSČU (Kristýna Ledererová Kolajová)

UNITÁŘSKÁ AKADEMIE

- 49 Pastorační péče jako umění přítomnosti: Podzimní modul Unitářské akademie (Yustine Castillo)

SVĚTOVÉ UNITÁŘSTVÍ

- 51 Ze sněmu indických unitářů (Petr Samojský)
- 55 Unitářství je přesně to místo, kde mám být: Rozhovor s Antem Howem (Rozhovor připravila Kristýna Ledererová Kolajová.)
- 63 Z Aljašky a Minnesoty do Prahy: Zkušenost Katherine Sind a Holly Kelchner z Unitářské akademie

UNITÁŘSTVÍ A SPOLEČNOST

- 67 Vysoká citlivost v kontextu spirituality (Ondřej Fafejta)
- 73 Je to náš příběh: teologická esej Pavla Hoška (Kristýna Ledererová Kolajová)

ZELENÁ UNITARIA

- 74 Co víme o GMO, klady a zápory (Jitka Nováková)
- 77 Andreas Weber: Oživení: Knižní recenze (Matěj Čihák)
- 80 Prosévání: Z kázání Rev. Renee Ruchotzke

KALEIDOSKOP

- 83 Co znamená zůstat s vlastním dítětem: Rozhovor s Alenou Vernerovou (Rozhovor vedla Kateřina Höferová.)
- 88 Kde je duch, tam je svoboda: Ohlédnutí za Ivanem Štampachem (Matěj Čihák)
- 94 Zprávy z unitářské knihovny v Praze: Třicátý díl (Bohdan Chlíbec, Bára Procházková)

V zajetí zraněných slov

Petr Samojký

Slova... Dokážeme si představit náš svět beze slov? To neznamená bez komunikace jako takové, protože ta probíhá samozřejmě na mnoha úrovních. Ale slova, to je těžký kalibr! Kdybychom jich neměli, neměli bychom vět, slovních vyjádření... Nepředstavitelný svět, že?

Slova mohou být nástrojem porozumění – ale i zbraní, která zraňuje. (Foto © pixabay.com.)

Slova jsou úžasnou pomůckou. Ale také mohou být zákeřná. To už podle toho, jak jich užíváme. Někdo někdy použije mnoho slov a neřekne nic. Jindy někdo řekne jedno slovo a tím slovem je řečeno vše. Slova jsou jako nůž, skvělá pomůcka, nástroj, ale také zbraň. Slovem můžeme pohladit, ale i zranit. A také se o ně můžeme jen trochu píchnout a svět kolem nás usne, tak jako v pohádce o Šípkové Růžence.

Se slovy můžeme a měli bychom umět pracovat, abychom pro danou situaci použili to správné. A měli bychom mít také na paměti, že některá slova, jakkoliv jsou pro někoho běžná a samozřejmá, mohou jiného urazit. Zkrátka může to být hodně složité...

Jsou slova, která označuji jako „zraněná“. Na ty je třeba dávat obzvlášť pozor. Mohou to být slova stará, která dnes mají jiný význam, jako třeba šukat (původně hledat), pitomý (původně krotký), a asi bych zvedl nemálu lidí obočí, kdybych oslovil shromáždění soudruzi a soudružky. Některá slova mají význam tak silně zabarvený určitým užíváním, že už jim nerozumíme anebo se jim vyhýbáme. V duchovní oblasti je jich mnoho. Jako unitáři s nimi často zápasíme! Kolik rozhovorů už jsem slyšel na téma náboženství: Někdo se ptá, proč jsme Náboženská společnost českých unitářů, když přitom náboženství nejsme, jiný kontruje, že když už to máme v názvu, měli bychom být náboženští více. Dost možná, že jeden

Některá slova nesou stopy své minulosti a mohou nést významy, které už dnes nechceme.

(Foto © pixabay.com.)

mluví o voze a druhý o koze? Abychom si to ujasnili, a tím spíš abychom našli společnou řeč, musíme se napřed shodnout na definici, respektive chápání významu toho určitého slova. Co to všechno obnáší? Může to být společná výprava za etymologickým vývojem pojmu – odhalit jeho kořeny, souvislosti s jinými jazyky, které ten vývoj třeba ovlivnily –, ale také shoda v tom, co to slovo vlastně znamená pro nás. A to vše je náročné – na čas, na ochotu, na dobrou vůli.

Někdo může také navrhnout nepoužívat taková slova, která jsou vlastně zraněná. Ano, ta slova jsou zraněná svou historií, zneužíváním, ohýbáním, tvarováním, užíváním k obrazu svému anebo prostým zestaráním. Takže proč tedy riskovat nepochopení používáním zraněných slov?

A někdo další může navrhnout používat je prostě dál, ale shodnout se jasně na jejich významu. Kodifikovat ten význam. Aby to každému bylo jasné už napořád. Takže ta zraněná slova vyjmout z jejich někdejšího kontextu, ozdravit je a používat v tom „správném“ významu.

Pro nás jako unitáře je tohle závažné dilema. Nemáme závaznou doktrínu, která by byla tudíž sestavena ze závazných slov. Dobře

víme o zraněných slovech – těch, která mohou, když jsou vyslovena, někoho poranit. Chceme tedy takříkajíc odplevelit slovní záhon? Anebo chceme slova, která jej zaplevelují, neboť jsou pokroucená, zkultivovat, ozdravit? Každopádně chceme mít a udržovat prostředí, ve kterém nedochází ke zranění, kde vládne harmonie, pohoda a... Teď jsem málem řekl Bůh, a to by se někdo mohl hned pohoršit. Protože Bůh, to je také takové zraněné slovo.

Já vím, někdo je používá každodenně, je mu blízké, je v něm ukotvena jeho osobní duchovní identita, má v něm základ své duchovní praxe. Ale hle, vedle něj sedí při shromáždění ten, kdo se chápe jako agnostik a z dětství má k tomu slovu nesdělitelný odpor, protože se mu zdá zavádějící, nejasné, zle manipulativní. Tak co teď já jako duchovní, který má promluvit ke společenství, kde ti dva (a s nimi mnoho dalších s mnoha dalšími postoji k tomu slovu) sdílejí jeden prostor? Mám takové problematické slovo spíš vynechat, nebo si prostě jet svou linku se svou vlastní definicí (však on si to každý přeloží a přebere)? Anebo mám vždycky, když takové slovo vyslovím, rovnou zopakovat apologetické vysvětlení, že tím myslím To, co je za slovy, Nejvyšší Pravdu, atd. atd.?

Hledání společného jazyka znamená nejen mluvit, ale i naslouchat a porozumět významům slov. (Foto © pixabay.com.)

Za sebe jsem se rozhodl tuto otázku aspoň vyslovit nahlas s tím, že příležitostně taková zraněná slova pozdvihnu na dlani a nabídnu k rozjímání, ke společné kontemplaci. Prostě pojmenovat souvislosti, které se toho slova týkají. Objevují se pak při shromážděních, která jsou označena cyklem Malý slovník zraněných slov, protože on by se z nich takový slovník skutečně i sestavit dal.

Zranění mohou být lehká i těžká, překonatelná i smrtelná. Se zraněnými slovy je to také tak – některá slova lze ozdravit, a stojí

to za úsilí třeba i s velkými nároky na trpělivost. Jiná slova to, dá se říct, už mají za sebou, jsou možná nepotřebná, snadno nahraditelná. Svým způsobem je to skvělý podnět pro naše společenství – zapřádat debaty o tom či onom zraněném slovu, pozdvihnout je na dlani a rozjímat o něm, shodnout se na postoji k němu.

Život je ve své podstatě úžasně komplexní, harmonie je vytvářena protiklady. Tak je to i s lidskou kulturou, s životem jedince. A tak je to i s tím, co naše životy propojuje a podmiňuje – s komunikací a se slovy.

Jazyk úcty / posvátné úcty

Karen Ercolino

Zkuste se na chvíli zamyslet nad těmito slovy: Bůh – Církev – Uctívání.

Slova nejen popisují svět, ale také utvářejí naše myšlení i vztahy k druhým. (Foto © pixabay.com.)

Cítíte se s těmito slovy v unitářském prostředí dobře? Používáte je? Máte jiná slova, která vám jsou bližší? Vnímáte tato slova jako inkluzivní, nebo spíše vylučující?

Naše unitářské principy zdůrazňují úctu k hodnotě a důstojnosti každého člověka a odmítají diskriminaci, mimo jiné i na základě náboženského přesvědčení. Patří k nim také spravedlnost a rovnost ve vztazích s druhými. Do jaké míry nám jazyk, který používáme, pomáhá tyto ideály naplňovat?

Respekt k druhým se projevuje i v jazyce. Rád/ráda bych se zamyslel/zamyslela nad tím, proč je to důležité, a to prostřednictvím několika úvah o vztahu jazyka a myšlení.

Je zřejmé, že jazyk a myšlení spolu souvisejí. Filozofové, kognitivní vědci i lingvisté o tom vytvořili řadu teorií a studií. Jeden krajní názor

říká, že jazyk je pouze nástroj, jímž sdělujeme své myšlenky ostatním, ale nijak je neurčuje ani neovlivňuje. Tento pohled zastává například Steven Pinker, kognitivní psycholog z Harvardovy univerzity. Podle něj myslíme v jakémsi univerzálním „mentálním jazyce“ (mentalese), který je stejný pro všechny, a pouze jej vyjadřujeme prostřednictvím jazyka, který jsme se naučili v dětství. Často se uvádí příklad, že i když váš jazyk nemá pro něco konkrétní slovo, neznámá to, že daný pocit nebo myšlenku neznáte. Například „škodolibost“ – v angličtině pro ni není vlastní slovo, proto se používá německé Schadenfreude, ale význam je srozumitelný. A i čeští mluvčí tento pocit znají ještě dříve, než se naučí jeho označení.

Na opačném konci stojí Benjamin Whorf a jazykový determinismus. V jeho nejsilnější

Respektující jazyk znamená hledat slova, která nevylučují, ale otevírají prostor pro různost.
(Foto © pixabay.com.)

podobě jazyk přímo určuje, jak myslíme – jak vnímáme svět, jak si věci pamatujeme i jak je třídíme. Whorf své závěry opíral o studium jazyka příslušníků indiánského kmene Hopi, zejména o jejich pojetí času. Jejich jazyk nerozlišuje minulý a budoucí čas a Whorf z toho vyvozoval závěry o odlišném chápání času ve srovnání s evropskou kulturou. Dospěl k názoru, že jazyk zásadně utváří naše abstraktní porozumění světu.

Zastánci této teorie také tvrdí, že jazyk ovlivňuje naše vnímání reality. Například v ruštině existují dvě základní označení pro modrou – tmavě modrá a světle modrá. Podle některých studií proto ruští mluvčí rychleji rozlišují odstíny modré, protože jejich jazyk tyto rozdíly pojmenovává. Jejich mozek je tak snáze zařazuje do různých kategorií. Odpůrci však namítají, že to neznamená, že by lidé skutečně viděli barvy jinak. Barva je dána fyzikálně vlnovou délkou světla a ta je pro všechny stejná bez ohledu na jazyk.

Nejradikálnější podoby jazykového determinismu dnes většina odborníků odmítá.

Rozšířenější je mírnější přístup – jazykový relativismus, podle něhož jazyk naše myšlení do určité míry ovlivňuje. Tento názor zastává například kognitivní vědkyně Lera Boroditsky z Kalifornské univerzity v San Diegu. Ve svých studiích ukazuje, že mluvčí jazyků, které rozlišují gramatický rod, mají tendenci popisovat věci rodově zabarveným způsobem. Němci například popisují most jako elegantní a krásný (protože „most“ je v němčině ženského rodu), zatímco španělští mluvčí jej častěji označují jako silný (ve španělštině je mužského rodu). Tyto a podobné experimenty naznačují, že jazyk může naše myšlení do určité míry formovat, i když rozsah tohoto vlivu zůstává předmětem dalšího výzkumu.

Na první pohled to může působit jako typická akademická debata s extrémny na obou stranách a pravdou někde uprostřed. Možná by někdo řekl, že jde jen o zdravý rozum a není jasné, proč se kolem toho vede tolik diskusí. Přesto je to důležité. Slova, která používáme, nejen popisují svět, ale ovlivňují i naše jednání.

Příkladem je způsob, jakým se v médiích mluvilo o obětech v kauze Epstein. Některé zprávy označovaly dospívající oběti jako „nezletilé ženy“. Jiní však upozorňují, že lidé mladší 18 let jsou děti a pojem „nezletilý dospělý“ nedává smysl. Takové označení může zlehčovat závažnost trestných činů na dětech a nenápadně posouvat oběti do kategorie dospělých. Dospělé vnímáme jako samostatné a odpovědné, zatímco děti jako zranitelné. Když se něco stane dospělému, častěji hledáme, co mohl udělat jinak. U dětí spíše vidíme nevinné oběti. Jazyk tedy může ovlivnit, jak posuzujeme závažnost činu i míru odpovědnosti.

Podobných příkladů je mnoho. Podle úhlu pohledu může být člověk bojovníkem za svobodu, který napravuje křivdy, nebo teroristou, který páchá násilí na nevinných. Nejde přitom jen o slova – podle toho, jak jej označíme, může být oslavován, nebo tvrdě potrestán.

Pokud jazyk ovlivňuje naše myšlení a jednání – můžeme jej využít i k tomu, abychom své myšlení a chování měnili? Příklad z mé pedagogické praxe ukazuje, že ano. Ve škole jsme začali jinak mluvit o žácích se specifickými vzdělávacími potřebami. Dříve jsme vycházeli z představy, že pokud se dítě neučí snadno, je problém v něm. Potřebuje podporu, aby se přizpůsobilo způsobu výuky. Nový přístup říká, že každý mozek je jiný, a pokud učení neprobíhá, existuje překážka, která mu brání. Úkolem školy je tyto překážky odstraňovat.

Tento pohled přesouvá důraz z dítěte na prostředí. Stejně jako neřekneme, že člověk na vozíku nemůže používat veřejnou dopravu, ale vidíme bariéry, které mu v tom brání. Pokud je odstraníme, může ji využívat – a zároveň tím pomůžeme i dalším lidem, například rodičům s kočárky.

Taková změna jazyka vede i ke změně myšlení a praxe. Učitelé začínají jinak plánovat výuku a hledat způsoby, jak zpřístupnit učení všem. Otázka, zda jazyk mění myšlení, nebo myšlení jazyk, zůstává otevřená. Zkušenost však ukazuje, že změna jazyka může být prvním krokem ke změně přístupu.

Jazyk je také zrcadlem našeho myšlení. To, jak věci pojmenováváme, odhaluje, jak o nich uvažujeme. Někdy si to ani neuvědomujeme.

George Lakoff a Mark Johnson ve své knize *Metafory, kterými žijeme* ukazují, že metafory jsou běžnou součástí našeho jazyka.

Například čas chápeme jako omezený zdroj:

- Plytváš mým časem.
- Musíš si lépe rozvrhnout čas.
- Ztratil jsem spoustu času.

Tento způsob mluvení ovlivňuje i naše jednání – například to, že za práci platíme podle času. Přitom nejde o univerzální pohled, ale o kulturně podmíněný způsob uvažování.

Podobně vnímáme argumentaci jako boj:

- hájíme stanoviska,
- útočíme na argumenty,
- volíme strategii,
- vyvracíme názory druhých.

Tento jazyk naznačuje, že debatu chápeme jako střet. Lakoff a Johnson proto navrhuji, abychom si představili jiný model – například argument jako tanec. V takovém pojetí by šlo o společné hledání rovnováhy a harmonie, nikoli o vítězství nad druhým.

Pokud si začneme více všimnout jazyka, který používáme, můžeme lépe porozumět i vlastnímu myšlení – a případně je proměnit. Často si také uvědomíme, že některé věci považujeme za „normální“ a jiné ne, aniž bychom to vědomě reflektovali.

Připomíná to známou hádanku: Muž a jeho syn jsou zraněni při autonehodě. V nemocnici chirurg řekne: „Nemohu ho operovat, je to můj syn.“ Mnohé to na chvíli zaskočí, protože si automaticky představíme chirurga jako muže. Klasická odpověď zní, že jde o matku. Dnes si však uvědomujeme, že naše představy mohou být ještě širší – chirurgem může být i druhý otec v rodině se dvěma muži.

Takové předpoklady mohou nenápadně vylučovat některé typy rodin z našeho uvažování. Inkluzivní jazyk znamená uznávat rozmanitost zkušeností a vztahů. Je to projev úcty k druhým. Podobně v naší komunitě dbáme na to, abychom nepředpokládali jednotné chápání náboženských pojmů. Často slyšíme formulace jako: „Bůh, Božství nebo jakékoli jiné slovo, které si zvolíte pro to, co nás přesahuje...“ Tím vyjadřujeme respekt k pluralitě náboženského myšlení.

To, jak mluvíme o světě, odráží, jak o něm přemýšlíme – a může to také proměňovat naše jednání. (Foto © pixabay.com.)

Vrátíme-li se k otázce slov jako Bůh, církev a uctívání – jak tato slova odrážejí nebo formují naše myšlení? Každý z nás si na tuto otázku musí odpovědět sám. Může nám to pomoci lépe porozumět vlastnímu vztahu k tomu, co nás přesahuje. A pokud dokážeme takto přemýšlet o abstraktních pojmech, dokážeme to i ve vztahu ke konkrétním lidem kolem nás.

Zkusme proto vědomě rozšiřovat respektující jazyk ve vztahu ke všem lidem. Inkluzivní jazyk vychází z principu úcty k důstojnosti každého člověka. Všimějme si, jak o druhých mluvíme – a hledejme způsoby, jak může být náš jazyk skutečně respektující a otevřený.

Přeložila Kateřina Höferová.

Nejsme jako cikáni

O tom, jak jsem zas mlčela

Ruth Jochanan Weiniger

Vždycky to přijde nečekaně. Vždycky je řeč o něčem jiném, co se vůbec netýká rasismu ani sociální spravedlnosti. Bývá to při volném hovoru, u kafe, u vína, kdy se jen tak povídá a kdy je trochu sranda – kdy prostě o nic nejde. Kdy člověk rozhodně nechce kazit atmosféru nebo narušit hovor mezi kolegy. A najednou přijde věta, která by při žádném oficiálním shromáždění nezazněla – vždyť už jsme se naučili dávat si pozor.

Rasismus se často neprojevuje nahlas – ale v drobných větách, které zůstávají bez reakce.
(Foto © canva.com.)

Jako sympatizantka a novým slovem „ally“ NSČU se na unitářských akcích neobjevuji moc často, ale přece jenom se občas připletu k těm neformálním hovorům, při nichž už se prostě jen tak „kecá“. A tak tam sedím, před sebou hrnek s kafem a poslouchám ty radosti a stesky, historky i hluboké úvahy, s pocitem vděčnosti, že můžu být při tom.

A najednou, uprostřed a zcela nečekaně, to zas přijde:

„A já mu řekla: V kašně se nekoupeme, nejsme jako cikáni! – A to jsem si nevšimla, že ta paní, co tam má děti, patří taky k vám.“

Ztuhnu. Kolem mě samí fajn lidi, kterých si vážím. Je pozdě večer, všichni se jen tak bavíme. Vykládáme si příhody, které se „cikánů“ (jak zní časté označení Romů, Sintů, případně Kalderašů) vůbec netýkají. – Ta žena vypráví historku z výletu, při němž poučila svého syna o vhodném a ohleduplném chování na veřejnosti.

Podívám se na člena vedení jedné z obcí a jednoho z duchovních, kteří jsou u stolu s námi. Vidím, že mlčí.

„Aha,“ zkusím a čekám, jestli někdo něco řekne.

Paní se trochu lekne, asi si není jistá, jestli nešlápla vedle, a tak to vysvětlí: „No, to víte, u nás v Náchodě to tak prostě máme, tam se ty cikánský děcka v kašně prostě normálně koupou.“

Naprázdnou polknu. Mám se teď ozvat? Ne, nechám to na duchovního, ten ví, jak to správně podat. Je tu přece autorita a dokáže to říct takticky, nezkaží zábavu, jak bych to snadno udělala já. Nebo Tomáš, ten umí jednat na sněmch a poradách, dovede kultivovaně vyjádřit nesouhlas, a navíc, je to přece jeho sestřenice!

Ale hovor plyne dál, přešel k další historce a já cítím, jak mi buší srdce a říkám něco, co je úplně mimo:

„No, ono je to pro ty děti dneska matoucí, když se staví sochy a kašny, co jsou projektované zároveň jako prolézačky...“ – A uvědomuji si, jak už je to mimo, jak pozornost všech plyne dál a já jen rozmazávám trapnou historku, kterou bylo záhodno prostě přejít. Vždyť ta paní, co pustila své děti do kašny, se mohla cítit uražená, když byla vlastně zařazena mezi „cikány“!

A zároveň jsem si uvědomovala, jak totálně je to mimo z úplně jiné stránky: copak nevím moc dobře, proč se „cikánská“ děcka čabrají v kašnách? Copak jsem zapomněla, jak mi vyprávěli romští kámoši, že jako malí buď neměli na vstupné, nebo jim bílá obsluha a bílí návštěvníci bazénu dávali najevo, že je tam fakt nechtějí? Copak jsem sama nedoprovázela na plovárnu skupinu tmavých kurdských dětí, které se chtěly naučit plavat, a nezažila to doptávání od vrátné, jestli máme ručníky a mýdla, a nezažila ten pohrdlivý dotaz, jestli si „tohle“ opravdu dokážu ohlídat?

Proč jsem nic z toho nedokázala vyslovit? Copak by se asi tak stalo, kdybych se ozvala? Copak mi hrozilo něco jiného, než že budu za „woke“ šťourala, který nechápe, že to druzí „tak nemyslí“?

Navíc to nebylo prvně, co jsem na nějaké unitářské akci v neformálním hovoru ztuhla a trapně čekala, že se ozve někdo jiný. A vždycky

šlo o to pohrdlivé „cikáni“, pronesené mimochodem, mezi lidmi, kteří určitě nejsou rasisti, kteří jindy, v jiných situacích, vystupují za práva menšin (a zaslouží si za to respekt!). Ale teď a tady, mezi námi, se tímhle drobným slovem, skoro neznatelným zabarvením hlasu ujistí, že patří mezi tu slušnou, vzdělanou a řádnou část společnosti. Ne, oni rozhodně nejsou jako „cikáni“.

V NSČU není zřejmě jediný Rom či jediná Romka, které by taková poznámka mohla urazit. A my ostatní? My, kdo jsme členové a členky NSČU nebo s ní sympatizujeme, my přece víme, že to ti druzí tak nemyslí, že nejsou rasisti/rasistky. Jenom to prostě tak plácli – no a co?

Vždyť tím možná ani nemysleli Romy, ale ty lidi, co se to o nich jen říká, jejichž děcka tráví prázdniny na ulici, nudí se a lezou po sochách, cachtají se v kašnách a málokdy je uvidíte na nějakém táboře nebo v nějakém kroužku. Ty, co žijí tak, jak my žít nechceme a od dětství se učíme, že se tak žít nemá. Sociologie pro to zná pojem „kultura chudoby“. Unitářství se o takových lidech zmiňuje vždy, když je řeč o sociální spravedlnosti (social justice). A pokud vím, je to jeden z důležitých unitářských pojmů, nic okrajového.

My, kteří chodíme do NSČU anebo s ní nějak spolupracujeme, naštěstí nejsme jako „cikáni“. Obvykle máme na lístek do bazénu a nikdo se nestará, jestli máme s sebou mýdlo. Obvykle míváme sprchový gel, a když si ho náhodou zapomeneme, nic hrozného se neděje. Vždyť každý vidí, že jsme čistí a upravení, že jsme slušní lidé.

Ten večer se protáhl dlouho do noci. Dohadovali jsme se o tom, v čem spočívá unitářský étos a co je tou esencí unitářství. Blýskla jsem se poznámkou o filozofické diskusi k pojmu esence a o tom, že někteří považují esencialismus za překonaný (to už mi to zas mluvilo). Vypili jsme trochu vína a dost jsme se nasmáli. Prostě fajn.

A pak jsem se vrátila domů. V parku jako obvykle kopal mičudu osmiletý Robin, kterého nevzali do fotbalového kroužku, protože nemá správné boty. (A shodou okolností je Rom.) Robin, se kterým jsme si párkrát

Mlčení v nevhodný okamžik může bolet víc než samotná slova. (Foto © canva.com.)

na trávě zahráli a párkrát jsme spolu pásli moji želvu. A jehož sestra, a dokonce i matka, která je starší než já, mě od té doby uctivě zdraví.

Zdaleka na mě mával a já se styděla. Protože před ním, před jeho příbuznými a přáteli si už několik let hraju na tu hodnou „gádžovku“, která vůbec není rasistka, ale zdraví starší romské sousedky úplně stejně, jako zdraví ostatní seniorky z okolí (no to je něco!), která se naučila pár frází v romštině a od zdejší mládeže i pár nadávek.

Stydím se ještě teď a mám za co. Protože jed-
na věc je mít pár romských známých, číst knížky z nakladatelství Kher, občas zajít na nějakou demonstraci proti rasismu, a druhá věc je ozvat se mezi bílými přáteli ze střední vrstvy, když jen tak mimochodem poznamenají, že my, co tu spolu sedíme, „nejsme jako cikáni“. Dokud totiž budu mlčet při takových příležitostech, pak v těch mých ob-
časných aktivitách za sociální spravedlnost a proti rasismu něco smrdí. Říká se tomu pokrytectví.

(Totožnost osob zmiňovaných v článku byla změněna.)

Lidství a lidská společenství jako zlomená stehenní kost

Jan Haken

Člověk je tvor společenský a vždy tomu tak bylo. To už víme z hodin dějepisu, když si vzpomeneme na společnost lovců a sběračů, tedy dobu pravěku. Co ale činí člověka člověkem? Kdy se člověk v rámci evoluce člověkem stává? Kdy a čím vlastně vzniká to, čemu říkáme lidství?

Srostlá kost může být jedním z prvních důkazů lidské solidarity a péče o zranitelného člena společenství.

(Foto

© pixabay.com.)

Osobně bych zašel při hledání odpovědi na tuto otázku skutečně hluboko v čase, jelikož již společnost lovců a sběračů nějaké znaky naší dnešní lidské společnosti měla: hierarchizaci a dané společenské role (jak název dějinné periody „společnost lovců a sběračů“ napovídá).

Tedy znaky něčeho, co je pro nás prizmatem dneška vlastně docela pochopitelné. Vždy jsem si myslel, že určit nějakou hranici v čase, kdy se evolučně jakýsi „praopičák“ stává člověkem a vzniká tedy člověk, musí být hodně těžké až nemožné. Není to těžké, je to naopak velmi

Lidství nezačíná jen schopností přežít, ale také ochotou nést břemeno druhého.

(Foto © pixabay.com.)

snadné. Výstižná odpověď na tuto otázku je sousloví: srostlá stehenní kost. A dává to smysl, aspoň v mém významovém světě to říká, co a kdo to vlastně člověk je. Nutno podotknout, že tento výrok bývá přisuzován americké antropoložce Margaret Meadové, která se jako první ve 20. století zabývala mimo jiné právě lidskými společenstvími a evolucí kultury, tedy počátky onoho lidství, avšak autorovi těchto řádků (stejně jako mnohým dalším) se v jejich publikacích nepodařilo takto konkrétní citaci najít.¹

Pojďme si ale ono sousloví „srostlá stehenní kost“ rozebrat. Představme si situaci někdy v dávném čase naší prehistorické minulosti, kdy už ten náš zmíněný „praopičák“ chodí pouze po dvou nohách; zakopne – a tu kost si zlomí. V takové situaci je totiž nepochybně zlomení

jedné končetiny fatální, a to tím více v případě, že to je kost stehenní. Prostě konečná a jistá smrt – pokud je odkázán sám na sebe. A právě v tom je hloubka té provokativně strohé odpovědi. Ta kost, která byla nalezena, je srostlá. V širších souvislostech to znamená, že kolem takto zraněného jedince existovala nějaká forma společnosti, která vnímala potřebu postarat se o toho zraněného jedince, což obnášelo ho po dobu jeho nepochybně dlouhé rekonvalescence chránit, zajišťovat pro něj potravu a celkově mu pomáhat v tom, aby mohl být dále naživu.

Od těch dob se lidská společenství hodně posunula. Způsobů a možností, kterak pomoci jedinci, kterému by se stalo něco dnešním pohledem tak banálního, jako je zlomení stehenní kosti, je opravdu hodně. Vznik moderní medicíny a pro nás v západním světě třeba i takové věci, jako je zdravotní pojištění; pokud jsme tedy zdraví, zlomená stehenní kost nás nevyřadí smrtí ze světa živých, jako tomu bylo dříve. Svým způsobem je to provozní záležitost běžného života; každý si občas něco zlomí. Takže bychom se dnes my jako lidstvo celkově

¹ Poznámka redakce: Jediným doloženým zdrojem tohoto výroku je Paul Brand, který jej uvedl v roce 1980 v knize *Fearfully and Wonderfully Made: A Surgeon Looks at the Human & Spiritual Body*. Brand údajně kdysi navštívil přednášku M. Meadové a výrok o stehenní kosti tam slyšel. Od té doby se domnělý výrok šíří, aniž by byl doložen (viz <https://quoteinvestigator.com/2021/07/25/femur/>).

Každé společenství vzniká nejen ze sounáležitosti, ale i z vymezování se vůči těm druhým.
(Foto © pixabay.com.)

mohli chlubit tím, že jsme se ve svém vývoji dostali dále? V mnohém jistě ano, ale určitě ne ve všem; dovolil bych si tvzení, že v tom podstatném jsme stále stejní jako ti „praopičáci“.

Ano, můžeme si říct: cožpak já, jakožto člověk používající moderní technologie, které velmi rafinovaně prodlužují život, mohu mít něco společného s těmito svými prapředky? Dnešní společnost je skutečně nesrovnatelně technologicky i kulturně vyspělejší a snad ve všech možných ohledech sofistikovanější. Tak kde tedy hledat to společné? Odpověď se nabízí – to společné a dané máme ve způsobu společenského uspořádání, a především ve vymezování se vůči druhým. Ať už je to jiná tlupa „praopičáků“ nebo jiné knížectví, království, rozdílná konfese, rozdílný národ nebo v dnešním slova smyslu moderní stát založený na občanském principu, stále jsme stejní v tom, že se jako lidstvo dělíme do různých sociálních skupin. Po mnoha velmi rozdílných trajektoriích bychom mohli výčtem podrobností, jak se jednotlivá lidská společenství dělila a dělí, vymezovala a vymezují, zaplnit mnoho stran. Nepochybně i ta tlupa „praopičáků“, která se rozhodla, že

jí stojí za to se dlouhé týdny starat o svého zraněného imobilního jedince (stále jsme u té zlomené stehenní kosti), si musela být vědoma toho, jak je život tohoto jedince jedinečný a má pro ní jakožto tlupu – společenství – takovou hodnotu, že jsou ochotni se skupinově dohodnout a nést každý trochu břímě toho, že se starají o svého zraněného. On, zraněný, je jako my, kteří se o něho staráme – jsme jedno a to stejné společenství. Jenže vytvořením takovéto kolektivní identity, která stojí za tím, co je i v dnešním prizmatu hodnoceno nadčasově a jako velmi cenné, tedy pomoci druhému v nouzi, současně vyvstává děsivá a stále stejná otázka: kdo jsou ti, na základě jejichž existence si uvědomujeme svoji stejnost? Kdo jsou ti druzí, kdo nejsou součástí nás a našeho společenství? A ta otázka už je maximálně široká, daleko za původní myšlenkou o přímém ohrožení jedince po dobu rekonvalescence.

Naše pomyslná tlupa měla jistě zkušenosti s jinou pomyslnou tlupou, a právě díky kontaktům s těmi jinými tlupami a jejich rozdílnými zvyky (dnešním jazykem je možné říct společenskými normami) si uvědomovala svoji

exkluzivitu a jedinečnost svých zvyků – tedy toho, co je spojuje a činí z nich jednu sociální skupinu –, protože oni to mají takto a druzí to mají nějak jinak. Dělení lidských společností je něco, co tu je s námi již od dob prvního doloženého fenoménu srostlé stehenní kosti. A nepochybně to tu s námi bude dále, a tak bychom si po těch letech zkušeností se sebou samými asi mohli přiznat, že vytvořit něco jako kolektivní identitu veškerých lidí, kteří spolu budou žít v harmonii, je utopie.

V tomto místě uvažování se nabízí ještě jedno zastavení. Čím se liší v současnosti jednotlivé evropské státy od sebe navzájem? A jak jedinečná je česká identita? Po formální stránce je dnes jednoduché nahlížet ji mnoha různými, správnými pohledy, namátkou: rozdílný mateřský jazyk, rozdílné státní úřední dokumenty (ústava, zákony, cestovní pas, občanský průkaz apod.), rozdílná příslušnost ke konkrétnímu státu. A co vlastně v dnešním slova smyslu znamená pojem státu, z čeho toto společenství vzniká a na čem je postaveno? Podstata státního společenství dnes spočívá stále na stejném principu, tak jako když se ti „praopičáci“ sdružovali do tlup. Touha někam patřit poháněná pragmatickou rovinou toho, že jedinec lidského druhu má exponenciálně větší moc a sílu ve skupině než sám o sobě. Dnešní moderní státy založené na občanském principu navazují samozřejmě na předchozí, jistě mnohem sofistikovanější lidská společenství než pravěké tlupy a také na již zmiňovaná knížectví, království, či – jednoduše – na feudálním principu postavená uskupení.

Jedno takové uskupení předcházelo i vzniku českého (a v té době i slovenského) státu – Rakousko-Uherska, o kterém se občas hovoří jako o žaláři národů. Myslím, že označení žalář národů je vůči tomuto našemu dědictví dosti nespravedlivé i ve vztahu k samotným tehdejšími feudálům – habsburské (a lotrinské) dynastii. Proč? Ono cosi jako národ, či přesněji český národ, není nic automatického, tedy něco, co tu bylo vždy. Nebylo. Národní sebeidentifikace (samozřejmě i ta česká) přichází jakožto reakce napříč celou Evropou právě v průběhu krize feudalismu. Feudalismus byl, tak jako jiné formy způsobu společenského

uspořádání, čímsi, co naplňovalo onu tak dávno – jako lidstvo samo – potřebu někam patřit, být něčeho součástí. Ale feudalismus se začal hroutit. V tomto kontextu se často uvádí jako počátek této dějinné epochy občanská revoluce ve Francii, včetně veřejné popravy jednoho z jejích feudálů – Ludvíka XVI. Najednou člověk, který byl součástí jakési pevné struktury, neměl kam patřit, jelikož hlavní představitel této struktury byl samotným společenstvím popraven. A společně s tím – a to je mnohem důležitější – byla nenávratně ořesena i důvěra ve funkčnost tohoto společenského uspořádání. Člověku už tato forma uspořádání více neuspokojovala onu potřebu někam patřit. Toto se dotklo i Rakouska-Uherska, uskupení, z jehož trosky vznikla i česká (a slovenská) státnost. Samozřejmě oproti Francii ve výrazně jiné době a jiné konstelaci – po konci I. světové války.

V kontextu těchto událostí (od Francouzské revoluce až po I. světovou válku) se napříč tehdejší Evropou najednou zjevuje idea národa a s tím i idea národního státu – v našem dnešním slova smyslu. V jejich rámci se pak otevírají možnosti participace na chodu tohoto společenství mnohem širší vrstvě příslušníků daného společenstva, jelikož se ukázalo, že není trvale udržitelné (a vlastně ani spolehlivé) shlukovat moc do jedné osoby – feudála. Postupem času se zdokonalují metody, jak tuto moc kontrolovat, a začínají se rozvíjet příslušné kontrolní občanské mechanismy. Ústava garantuje práva jednotlivcům právě vůči mocenské svévoli apod. Rád bych poukázal na proměnlivost uspořádání lidských společenství, a především na stejné prvky, které se stále opakují. Je tu jen jakási obměna jednotlivého obsahu. Tato proměna je poháněna stále stejnou touhou někam patřit a být součástí nějakého sociálního uskupení, které se (stále stejně) vymezuje vůči jiným sociálním skupinám na základě podobnosti, či spíše rozdílnosti ve svých sociálních zvycích a kulturních normách, v rámci nichž fungujeme jako sociální skupiny. Z tohoto pohledu by však bylo chybou přistupovat k jakémukoli lidskému společenství prizmatem přesvědčení, že je to něco, co tu bylo vždycky. Nebylo. Vždy zde

Pokrok lidstva se neukazuje jen v tom, jak umíme léčit, ale také v tom, zda dokážeme nerozmnožovat zranění. (Foto © canva.com.)

byla touha po společenství, a tudíž existovaly i důvody se sjednocovat a vymezovat jedni vůči druhým. Na základě tohoto si uvědomujeme jak svoji rozdílnost, tak i svoji stejnost, a tím se vymezujeme vůči druhým – vůči jiným společenstvím. Tato nutnost odlišnosti se projevuje vždy v poměrně radikálně osobitých principech, a to napříč společenstvím, ať už je to dělení podle příslušnosti ke konkrétnímu feudálovi, občanství v rámci daného státu či příslušnost k určité tlupě.

Můžeme se ptát, jak z toho ven. Je skutečně naším lidským údělem žít v neustálém vymezování se vůči jiným lidem či přesněji jiným lidským společenstvím? V souvislosti s touto otázkou si připomeňme onu namyšlenost a snad i povýšenost, jež bychom mohli my lidé dnes pocítit v kontextu té srostlé stehenní kosti (toho banálního zranění) – díky našemu vývoji na všech frontách, a to nejen v lékařství. Leč se vším dobrým přichází i to špatné. Tím dobrým je, že můžeme léčit zlomené stehenní kosti (a jiné mnohem závažnější úrazy a nemoci) jako na běžícím pásu – a za tím stojí naše

jasně definovaná jednota (v tomto případě nejsme už tlupou, ale třeba Českou republikou) a tedy jakási společenská dohoda, která nám zaručuje, že máme státem garantovanou bezplatnou zdravotní péči. A co je to špatné? Kde je ona špatná strana mince toho, že umíme léčit a starat se o druhé tak dobře? Ta druhá, špatná strana mince je, že my lidé umíme takové zlomeniny i způsobovat, a to mnohem sofistikovanější a brutálnější formou než naši dávní předkové.

Když si v podstatě jakákoliv společnost v dnešním světě usmyslí – učiní kolektivní rozhodnutí –, dokáže jinou společnost zranit nebo zničit mnohem vážnějším a komplexnějším způsobem než tlupy v naší dávné lidské minulosti. Tuto naši schopnost destrukce druhých jsme dokázali důsledně aplikovat snad ve všech dobách, nicméně ve 20. století (v kontextu stárí naší planety se první lidská společenství formovala vlastně „včera“) to bylo pojato takřka světově, a to pro jistotu hned dvakrát. Dnes jsme toho svědky kupříkladu u ruského prezidenta Vladimira Putina, kte-

Otázka, komu pomoci a kdo nese vinu, zůstává jedním z nejtěžších úkolů lidských společností.
(Foto © canva.com.)

rý bezostyšně prohlašuje, že Ukrajina a její hlavní město Kyjev jsou de facto ruským územím a Ukrajinci jsou de facto Rusové, jen si to nechtějí přiznat. Vzhledem k tomu, jak se od prvního dne invaze brání, Ukrajinci očividně nechtějí být Rusové, kteří by vítali Putinem řízenou invazi jakožto osvobození od jha jakési „pseudoukrajinskosti“ a návrat ke svým (Putinem deklarovaným a Putinem přisouzeným) ruským kořenům. V kontextu těchto událostí, a to nejen 20. a 21. století, onen pokrok lidstva nevypadá jako jednoznačné dobro a výhra.

Dosud jsem ale neodpověděl na otázku, jak z onoho kruhu vymezování se jednotlivých lidských společností vůči druhým ven. Jsme jako lidstvo odsouzeni žít neustále v konfliktu mezi sebou samými? Odpověď můžeme najít opět v odkazu zlomené stehenní kosti – v uvědomění si, kdo je tím, kdo potřebuje pomoci s ošetřením. Jestli to náhodou není stejný člověk jako já nebo třeba ty. S použitím onoho už zmíněného příkladu – jestli i ta Ukrajina není tím, kdo je

nyňi ohrožen zlomeninou, která se ne a ne zahojit, jelikož někdo nechce akceptovat zcela očividný fakt, že je svébytným společenstvím, jiným, než si ten někdo (agresor) myslí.

Hlavním záměrem tohoto textu je poukázat na to, že jsme se sice jako lidstvo velmi posunuli, ale v mnohém jsme stále stejní, jen je všechno mnohem složitější a zamotanější. A to bez ohledu na to, že jsme si vyvinuli i své metody nad rámec moderního lékařství, třeba společenské vědy apod. (zde navazujeme na dlouhé a bohaté intelektuální dědictví), jež nám mohou pomoci tyto otázky identifikovat a lépe na ně hledat odpovědi, takže nám nemusí být zatěžko rozpoznat, komu je třeba pomoci s ošetřením zlomené stehenní kosti a kdo tu zlomeninu způsobil. S těmito dilematy, tedy komu pomoci a kdo je viníkem, nebudeme a nemůžeme být z principu nikdy hotovi (vlastně jakékoli ukončení této cesty není nic jiného než rezignace a žití ve lži); je to neustálá cesta hledání odpovědí, která je – jako lidstvo samo – velmi složitá.

Ukrajinské perspektivy

Anketa

Někdo za svůj život projel hezkou řádku zemí, baví ho cestovat; jiný sem tam dovolená u moře, anebo spíš jen tak na chalupě. Většina z nás ale nemá, tedy naštěstí, zkušenost z cestování nuceného; když život zaskřípe a není zbytí, v zájmu přežití si sbalit věci (nebo dokonce ani to ne) a odjet do cizí země. Víme, jak strašné věci se dějí na Ukrajině kvůli brutální ruské agresi, a dnes už vcelku běžně potkáváme ty, kdo u nás našli bezpečí před válkou. Každý z nich má svůj příběh, tak jako my máme příběh svého života. Společenství vzniká sdílením příběhů, podílením se na životě. Pojďme se začíst do několika takových příběhů lidí, kterým se naše země stala dnes domovem.

Každý příběh příchodu do cizí země je jiný, ale všechny spojuje hledání bezpečí, opory a nového začátku. (Foto © pixabay.com.)

ANDRII HLADIUK, 18 LET, ZAHRADNÍK

Kdy a proč jste se rozhodl přijít do České republiky?

Do České republiky jsem přijel 22. ledna loňského roku z Chotymyru v Ivanofrankivské oblasti. Začal jsem studovat hutnictví v Košicích, ale zjistil jsem, že mne to táhne jinam. Tak jsem se přestě-

hoval k rodičům do Prahy, pracuji jako zahradník a intenzivně přemýšlím, co dál s životem.

Jaké byly vaše první dojmy z Česka a z Čechů? Měl jste nějaká očekávání?

V Česku jsem byl už dřív, moc se mi tahle země líbila a líbí se mi pořád. Jinak jsem moc očekávání neměl, jsem rád, že můžu žít.

Co pro vás bylo zpočátku po příchodu do Česka nejtěžší?

Těžko říct, co bylo po příjezdu do České republiky nejtěžší. Myslím, že pro mě osobně bylo nejtěžší to, že jsem tu neměl žádné známé a přátele, kromě rodiny. Postupem času jsem se začal setkávat s různými lidmi, účastnit se různých akcí a teď už mám malý okruh přátel a známých. Vždycky je snazší snášet nějaké těžkosti, když víte, že existují lidé, se kterými si můžete promluvit a kteří vás podpoří.

Co pro vás znamená „sžít se s českou kulturou“?

To je těžké. Pro mne je určité znamení, že se sžívám, to, že chápu některé vtipy. Mám rád stand-upy, a tam se hned vidí, jak kdo rozumí nebo nerozumí.

V čem se podle vás naše kultury podobají a v čem nejvíce odlišují?

Asi to první, co mě napadne, je kuchyně – Češi jedí mnohem méně řepy, křenu, pohanky než my na Ukrajině. Pro mě to, co se v našich kulturách opravdu podobá, jsou různá přísloví, fráze. Například slyším nějaké přísloví od svého ukrajinského kamaráda a pak slyším stejné přísloví od svého českého kamaráda, třeba, že u souseda je tráva vždycky zelenější.

Setkal jste se tu s projevy vstřícnosti, které vás potěšily?

V mém posledním zaměstnání, v pekárně, jsem měl kolegu, který mi vždycky pomohl, dával mi tipy, když jsem něco nevěděl, hodně jsme spolu vtipkovali, hráli šachy u oběda. Byl to velmi milý, upřímný a inteligentní člověk. Většina Čechů, které jsem potkal, byli velmi milí, příjemní a inteligentní lidé.

A naopak – zažil jste chvíle, kdy jste se necítil přijat?

Sem tam něco postřehnu, třeba táhni si domů, imigrante, ale celkově musím říct, že se setkávám s úžasnými lidmi.

Máte zkušenost, že Češi mají zájem o ukrajinskou kulturu?

Češi se podle mého názoru zajímají o ukrajin-

skou kulturu stejně jako já o tu českou. Baví mě s Čechy diskutovat o jejich i našem jídle nebo hudbě. S mými českými přáteli se často bavíme o tom, která slova máme podobná, a která ne. Obecně si myslím, že je nutné se zajímat o kulturu toho druhého, abychom si lépe rozuměli.

Co vám pomáhá cítit se tady doma, a co vám v tom případně brání?

V Praze působí mnoho ukrajinských organizací a institucí, je tady dokonce i ukrajinské knihkupectví, tak to pomáhá. Ale co mi asi překáží, je to, že navzdory veškeré kráse Prahy a lidem, kteří v ní žijí, to není můj domov.

Je pro vás důležité udržovat si vztah k ukrajinské kultuře a jazyku?

Je pro mě velmi důležité udržovat kontakt s ukrajinským jazykem a kulturou, je to mou nedílnou součástí a bez ní bych byl úplně jiným člověkem. Jak můžu a mám čas, podílím se na činnosti několika organizací, třeba pomáhám plést maskovací sítě pro vojáky na frontě.

Cítíte, že se vám podařilo najít rovnováhu v tom být Ukrajinec a žít jako Čech?

Všiml jsem si, že v poslední době piju víc piva, tak mne česká kultura zjevně začíná ovlivňovat. To je vtip. Jinak se zajímám o historii, takže Žižka, Jan Roháč z Dubé, Masaryk, Havel, procházím si české dějiny, je to úžasné. Snažím se prostě pochopit, kde jsem.

Co považujete za nejtěžší při začleňování se do české společnosti?

Sociální izolace je dost hrozná. To, že se člověk cítí sám, odtržený od života, který kolem sebe pozoruje. Tak to jsem prožíval a zápasil s tím. Napřed jsem tu měl jen rodinu, pak přátele, teď se kruhy lidí kolem rozšiřují, tak to je dobré.

Co více by měli podle vás Češi vědět o životě Ukrajinců v Česku, co lépe chápat?

Asi to, že nejsme jen po.... Ukrajinci, ale taky lidi. Že hodně z nás sem nepřišlo, protože bychom chtěli, ale ve snaze přežít. A že nejsme vyžírkové, ale pracujeme tady, platíme pojištění

a všechno jako každý, takže jsme a chceme být částí společnosti.

Co byste vzkázal Čechům ve vztahu k Ukrajině?

Nesudte Ukrajinu na základě rozhovorů jen s několika Ukrajinci. Abyste měli ucelený pohled na Ukrajinu, musíte mluvit s mnoha Ukrajinci z různých kruhů. A pokud byste chtěli, je to možné.

Co byste vzkázal Ukrajincům, kteří se chystají přijít do Česka?

Učte se česky. I když tu nejsem dlouho, uvědomil jsem si, že bez znalosti češtiny to nejde. Sám sice česky dobře neumím, ale chápu, že alespoň minimální slovní zásoba je nutná. Pokud chce někdo v Čechách zůstat delší dobu, znalost češtiny je nutná, respektujte českou kulturu.

Jak se vám daří udržovat kontakt s rodinou nebo přáteli na Ukrajině?

Bydlím tu s rodiči, bydlí tu můj bratr, ale většina mých příbuzných je na Ukrajině. Komunikujeme přes sociální sítě nebo si jen tak voláme.

Uvažujete někdy o návratu na Ukrajinu, nebo už vnímáte Česko jako svůj domov?

Neustále přemýšlím o návratu na Ukrajinu a chci se tam vrátit. Mám rád Českou republiku, její jazyk, kulturu a lidi, mám rád českou architekturu, ale nikdy ji nebudu moci považovat za svůj domov, ne proto, že by Česká republika byla špatná, ale proto, že mám jen jeden domov a chci se tam vrátit. Domů, na Ukrajinu.

ANNA VODIANCHUK, 22 LET, UČITELKA ANGLIČTINY

Kdy a proč jste se rozhodla přijít do České republiky?

Bohužel tady nejde o mé rozhodnutí. Musela jsem přijet kvůli válce. Jinak jsem z jihu (Pervomajsk). Když jsem v březnu 2022 přijela, řeknu na rovinu, že se mi sem vůbec nechtělo. Nechtěla jsem utíkat, chtěla jsem zůstat se všemi na Ukrajině. Jenže moji rodiče už tu pracovali, tak jsem jela za nimi.

Jaké byly vaše první dojmy z Česka a z Čechů? Měla jste nějaká očekávání?

Můj úplně první dojem byl – už chápu, jak vypadal život v Sovětském svazu. Přijížděli jsme přes malá města, která tedy moc moderně nevypadala; přišla mi jako z filmů, na které jsem se koukala, když mi bylo devět nebo deset let. Podle toho, co jsem slyšela dřív, jsem měla představu, že Česko je hodně moderní. Když jsem byla malá, myslela jsem si, že Ukrajina je jakoby mezi Sovětským svazem a Evropou, a tohle byla moje první zahraniční cesta. Tak to byl můj první dojem.

Co pro vás bylo zpočátku po příchodu do Česka nejtěžší?

Jazyková bariéra a také fakt, že se jazyk opravdu těžko učí, když pracuješ a ještě studuješ on-line na univerzitě. Jsem učitelka angličtiny, proto mám s čím porovnávat.

Co pro vás znamená „sžít se s českou kulturou“?

Postupně se snažím porozumět tomu, jak tady lidé žijí, komunikují a co je pro ně důležité. Taky brát místní tradice a zvyky. Co se mi třeba líbí, je chození na výlet. Ze začátku jsem opravdu nerozuměla, proč vás to baví, že když máte třeba jenom jeden den volna, tak radši půjdete na nějaký malý výlet, než abyste zůstali doma. Spousta lidí to bere skoro jako životní styl, jak jsem pochopila. Projít se, zastavit se někde na občerstvení nebo v hospůdce... Teď mi to už nepřijde moc divné, protože jsme s našimi kamarády taky začali chodit na výlety a moc mě to baví! Pomohlo mi to lépe pochopit český způsob života.

Setkala jste se tu s projevy vstřícnosti, které vás potěšily?

Ano, mnohokrát. Nikdo se tady ke mně nechoval špatně. Lidé mi naopak často pomohli, ale co jsem si všimla, pomůžou ti spíš, když aspoň trochu mluvíš česky. Když se nesnažíš, tak řeknou, že nerozumí.

A naopak – zažila jste chvíle, kdy jste se necítila přijatá?

Ano, hlavně kvůli jazykové bariéře.

Domov někdy není místo, ale lidé, jazyk, práce a malé každodenní jistoty. (Foto © pixabay.com.)

Máte zkušenost, že Češi mají zájem o ukrajinskou kulturu?

Ano, moje kamarádka se ptá na ukrajinské jídlo a tradice.

Co vám pomáhá cítit se tady doma, a co vám v tom případně brání?

Přátelé a práce.

Je pro vás důležité udržovat si vztah k ukrajinské kultuře a jazyku?

Ano, je to pro mě součást identity.

Cítíte, že se vám podařilo najít rovnováhu v tom být Ukrajinka a žít jako Češka?

Postupně se mi to daří. Ale je to opravdu dlouhý a občas náročný proces. Snažím se si osvojit český způsob komunikace, styl trávení volného času (už mám ráda výlety, tak je to fajn). Mám několik výzev: třeba pořád přemýšlím, že jak

neumím pořádně česky, můžu zkomplikovat někomu život, protože na něco potřebuju víc času. Myslím si, že s mým přízvukem zním moc ukrajinsky, takže pro Čecha není snadné mi rozumět, když se snažím něco vysvětlit.

Co více by měli podle vás Češi vědět o životě Ukrajinců v Česku, co lépe chápat?

Že začínáme od nuly a snažíme se patřit ke společnosti. Je to to samé, jako když se Čech přestěhuje třeba do Německa. Nechceme moc, jenom pochopení.

Co byste vzkázala Ukrajincům, kteří se chystají přijít do Česka?

Aby se co nejdřív naučili jazyk. Nemusíte se bát, protože tady jsou lidé, kteří vám rádi pomůžou.

Uvažujete někdy o návratu na Ukrajinu, nebo už vnímáte Česko jako svůj domov?

Vůbec ne. Upřímně, cítím se jako cizinka tady i doma. Ale tady mám manžela, bráchu, rodiče, kočky... Už je mým domovem Česko. Dům pro mě není místo, ale lidé. A ti, kteří jsou pro mě důležití, jsou tady v Česku.

IOANN STUPAK, 19 LET

Kdy a proč jste se rozhodl přijít do České republiky?

Do České republiky jsme přijeli s rodinou vlastně jenom kvůli okupaci a válce v roce 2023. Kdyby válka nezačala, tak bychom prostě byli na Ukrajině. Vůbec to není o tom, že bych třeba od mala chtěl být tady nebo něco takového. Přemýšleli jsme, jestli Polsko, Česko, ale nevěděli jsme kudy kam, a tak se to prostě tak stalo.

Co pro vás bylo z počátku po příchodu do Česka nejtěžší?

Asi jako pro každého, jazyk byl docela těžký. A pak bydlení. Na Ukrajině jsme bydleli na vesnici v Chersonu a já v té době nějaké město ani neviděl, takže to bylo taky náročné. Pro naši rodinu to bylo těžké asi jako pro každého cizince, který ví, že se jen tak domů nebude moct vrátit. To jsme museli zvládnout. Ale teď už je to v pořádku.

Co pro vás znamená „sžít se s českou kulturou“?

Než jsem do Česka přijel, věděl jsem o něm jenom to, že tady je nejlepší pivo na světě. To jsem věděl stoprocentně. Až tak nějak po roce jsem pochopil, že tady je fakt dobrá kuchyně – knedlíky, rohlíky, to mi moc chutná. Potom je to hudba, protože já jsem hudebník, hraju na kytaru. Takže hudba mne taky moc zajímala. Ale v Česku jsem se napřed vyděsil, co to tu vlastně lidé poslouchají. Je to asi úplně normální reakce, protože jsme zvyklí slyšet buď něco anglicky, nebo ve svém jazyce. Ale tak po tom roce jsem začal pomalu už víc poslouchat i českou hudbu, protože tady mám kapelu a některé věci mne zaujaly. Třeba zpěvák Petr Kolář je výborný. Výborná česká písnička pro mě je Anděl, to je za mě nejlepší, co

jsem tady v Česku slyšel. Architektura je tady taky výborná. Tady je všechno spíš menší než třeba v Polsku nebo jinde. Ale není to důležité, mně se tady prostě už líbí a jsem tu zvyklý, nic nechci měnit.

Mají Češi zájem o ukrajinskou kulturu?

To je zajímavá otázka, protože když začala válka, přijela sem spousta Ukrajinců. A vidím tu už i restaurace, které tady otevřeli. Znáám třeba Čecha, který miluje šašlik, to je maso pečené na ohni, nebo pelmeně, varenyky a takové ty věci. Co vím, tak Čechům to chutná a hodně věcí máme podobných. Teda ne že bychom na Ukrajině měli knedlíky, je to jiné, ale celkově je to podobné. Co se týče hudby, tady jsem se ještě neseťkal s tím, že by někdo poslouchal nějakou ukrajinskou písničku. Ruské písničky, to ano. Třeba osmáci nebo deváťáci na škole ruské písničky poslouchají. To se mi zdá zajímavé, protože já jako hudebník taky ruskou hudbu poslouchám. A je to dobré, tak nebudu říkat, že je to špatně. Prostě chápu, proč to poslouchají. Ale co se týče ukrajinských písniček, tady jsem bohužel neslyšel ani jednu.

Co vám pomáhá cítit se tady doma, a co vám v tom brání?

Jenom asi jediná odpověď – rodina a kytara, nic víc. Tady nic podobného, jako jsem měl doma, nemám. Tam jsem měl svůj dvorek, tady mám prostě byt, výtah a tak dále. Ale neříkám, že je to špatně. Je to tak, už jsem zvyklý. Tady už se cítím jako doma. Hraju i v rockové kapele Podvratáci. A už je mi tu dobře.

Co více by podle vás měli Češi vědět o životě Ukrajinců v Česku, co lépe chápat?

Já si myslím, že Češi nám rozumí. Jsou milí a chápou, že člověk je člověkem, ať je v Česku, na Ukrajině, v Polsku nebo jinde. Za sebe bych vůbec neřekl, že nás Češi nechápou. Snad jenom někdo dělá vtipky nebo něco takového. A když se tu nějaký Ukrajinec chová špatně, třeba dělá nepořádek nebo

Začlenění nezačíná velkými gesty, ale porozuměním, vstřícností a ochotou učit se jeden od druhého. (Foto © pixabay.com.)

hluk, tak taky chápu, že někdo říká, aby šli Ukrajinci pryč, protože to prostě není dobře.

Co byste vzkázal Ukrajincům, kteří se chystají přijít do Česka?

No první, co bych asi řekl: učit se češtinu. To je základ. Já jsem jazyk neuměl, když jsem přišel, a taky jsem to zvládl.

Uvažujete někdy o návratu na Ukrajinu, nebo už máte Česko jako svůj domov?

To je taková moc konkrétní otázka. Ale dost jsem o tom už přemýšlel. Hlavně záleží na tom, co se na Ukrajině ještě bude dít a jak se co bude měnit. Obávám se, že v Chersonu už prostě bude Rusko. A tam abych se vrátil? To nevím. Kdybych bydlel v Kyjevě, tak to by třeba šlo, protože tam snad pořád bude Ukrajina. No ale pro tuto chvíli je mým domovem Česko. Tak se tady budu snažit něco dělat, vymyslet něco s muzikou a tak. No a až skončí válka, tak se tam určitě podívám a uvidím, kam mě to povede.

KATEŘINA ŠROUBKOVÁ, 40 LET, LEKTORKA UKRAJINŠTINY A ČEŠTINY PRO CIZINCE

Kdy a proč jste se rozhodla přijít do České republiky?

Poprvé jsem sem přijela kvůli sestře, která tu žije přes dvacet let. Díky ní jsem poznala svého manžela. Když mi nabídl ruku i srdce, rozhodla jsem se přestěhovat napořád.

Jaké byly vaše první dojmy z Česka a z Čechů? Měla jste nějaká očekávání?

Bylo to překvapivě příjemné. Lidé byli zdvořilí, život na venkově klidný a společenský.

Co pro vás bylo zpočátku po příchodu do Česka nejtěžší?

Nejtěžší bylo najít si své místo. Čekala jsem na povolání k pobytu, neměla jsem práci ani přátele. Často jsem byla sama doma a cítila se zbytečná.

Co pro vás znamená „sžít se s českou kulturou“?

Být její součástí, respektovat tradice a zapojit se. Ale zároveň si přinést kousek své vlastní kultury. Snažím se, aby naše děti poznaly obě tradice – učíme je ukrajinsky a slavíme české svátky.

V čem se podle vás naše kultury podobají a v čem nejvíce odlišují?

Podobáme se v lásce k rodině a pohostinnosti. Lišíme se ve způsobu komunikace – Češi konflikty často řeší ignorováním, my Ukrajinci přímo, i kdyby to mělo skončit hádkou. Obě zkušenosti mě učí trpělivosti a empatii.

Setkala jste se tu s projevy vstřícnosti, které vás potěšily?

Ano, hlavně po začátku války, kdy přijela moje sestra s dětmi z Kyjeva. Lidé kolem nás pomáhali – s oblečením, s přijímáním dětí do školy, s každodenními drobnostmi. Bylo to dojemné.

A naopak – zažila jste chvíle, kdy jste se necítila přijatá?

Například při první návštěvě příbuzných mého manžela mě nepředstavili. Cítila jsem se neviditelná, i když jsem byla jeho manželka. Také jsem si všimla, že někteří lidé reagují chladně, pokud zjistí, že jsem cizinka.

Máte zkušenost, že Češi mají zájem o ukrajinskou kulturu?

Nejvíce o jídlo – boršč je oblíbený. Jazyk je začal zajímat hlavně po začátku války, hudba jen občas.

Co vám pomáhá cítit se tady doma, a co vám v tom případně brání?

Rodina – manžel a děti – mi dává pocit domova. Chybí mi přátelé z Ukrajiny.

Je pro vás důležité udržovat si vztah k ukrajinské kultuře a jazyku?

Ano. Vařím tradiční jídla, učím děti ukrajinsky a ráda sdílím naši kulturu. Pomáhá mi to cítit se propojená s domovem, který jsem tam nechala.

Cítíte, že se vám podařilo najít rovnováhu v tom být Ukrajinka a žít jako Češka?

Ano. Snažím se uchovat si své ukrajinské kořeny – jazyk, tradice, recepty a rodinné zvyky – a zároveň přijímat český způsob života, jeho klid, pořádek a některé další zvyklosti.

Co považujete za nejtěžší při začleňování se do české společnosti?

Přesvědčit ostatní, že patřím sem. Budování vztahů často trvá dlouho.

Co více by podle vás měli Češi vědět o životě Ukrajinců v Česku, co lépe chápat?

Že se snažíme, že chceme být součástí společnosti a že každý projev laskavosti a zájmu je pro nás důležitý.

Co byste vzkázala Čechům ve vztahu k Ukrajině?

Ukrajina není jen válkou. Je to země plná kultury a lidí, kteří mají co nabídnout. Díky všem, kdo pomáhají a zajímají se, ukazujete, že lidskost stále existuje.

Co byste vzkázala Ukrajincům, kteří se chystají přijít do Česka?

Buďte trpěliví a otevření. Začlenění vyžaduje čas. Někdy se budete cítit osaměle, ale rodina, přátelství a ochota učit se novému vám hodně pomohou. Každý krok vpřed je důležitý.

Jak se vám daří udržovat kontakt s rodinou nebo přáteli na Ukrajině?

Videohovory, zprávy, sdílení zážitků. Osobní setkání chybí, ale snažím se udržovat rodinné tradice i na dálku.

Uvažujete někdy o návratu na Ukrajinu, nebo už vnímáte Česko jako svůj domov?

Česko je můj domov díky rodině a životu, který jsme tu vybuodovali. Přesto Ukrajina zůstává v srdci – oba světy nosím v sobě a učím se je propojit.

**LENTA VOLYNCHUK, 38 LET,
MOZAIKÁŘKA A TATÉRKA**

Ukrajinské zkušenosti v Česku ukazují, že sdílení příběhů je jednou z cest ke skutečnému společenství. (Foto © pixabay.com.)

Kdy a proč jste se rozhodla přijít do České republiky?

Já jsem si Česko nevybrala a ani jsem o tom nerozhodovala. Dvaadvacátého února 2022 jsem přijela za svým přítelem, který žije v Praze, abychom si zalyžovali. A 24. února začalo ruské plnohodnotné napadení Ukrajiny. Do mého bytu v Kyjevě dopadla ruská raketa, kterou sestřelila naše protivzdušná obrana. Domů jsem se prostě už vrátit nemohla. Mimochodem, město Kyjev dům později obnovilo.

Jaké byly vaše první dojmy z Česka a z Čechů? Měla jste nějaká očekávání?

Neměla jsem žádná očekávání. Ale vnímala jsem rozdíly. Například já a moji přátelé v Kyjevě trávíme víkendy ve městě a chodíme na akce, navštěvujeme se, chodíme do kaváren a restaurací. V Kyjevě jsou nádherné podniky, které fungují i během války – chodíme tam na večeře nebo obědy. Praha je o víkendech naopak prázdnější – lidé tráví čas s rodinou a často odjíždějí mimo město. Češi také velmi aktivně odpočívají – jezdí vlakem s koly za město, sjíždějí

dějí řeky na kánoích, a i kdyby jen na jeden den, vyrazí na turistiku. To mě opravdu fascinuje.

Co pro vás bylo zpočátku po příchodu do Česka nejtěžší?

Bohužel to nesouviselo ani s Českem, ani s Čechy. Moji přátelé vstoupili do ozbrojených sil, moje město a moji zemi ničili Rusové. Měla jsem několik potratů. Bylo pro mě těžké vůbec dýchat a žít. Bylo pro mě hrozně bolestivé pochopit, že zde lidé žijí v bezpečí, zatímco moji lidé jsou znovu nuceni prolévat krev za svobodu a za osvobození od ruské okupace.

Co pro vás znamená „sžít se s českou kulturou“?

Moje zkušenost je taková, že asi nedokážu zcela splynout s místní společností, protože žiju mezi dvěma zeměmi a můj jediný domov je Ukrajina. Ale Česko miluji – miluji Prahu, vážím si těch, kteří se snaží zemi dobře vést, i všech lidí. V Praze je neuvěřitelně rozvinutý divadelní život – zdá se, že skoro každá tramvajová zastávka nese název nějakého divadla.

S manželem tam chodíme často. Občas jdeme i na maturitní plesy. Používám Mapy.cz častěji než Google Maps. Miluju psy – neznám zemi, kde by jich bylo víc. Squash, plavání a padleboard se pro mě staly rutinou. Přála bych si, aby se Češi častěji přidávali k Ukrajincům na demonstracích a akcích na podporu válečných zajatců. Věřím, že to má smysl a sílu.

V čem se podle vás naše kultury podobají a v čem nejvíce odlišují?

Mám pocit, že Češi i Ukrajinci svou zemi velmi milují. Všimla jsem si – a to se mi moc líbí –, že Češi dávají přednost místním výrobcům služeb i zboží před dovozem. Líbí se mi také, že Češi, stejně jako Ukrajinci, milují svou národní kuchyni, vaří ji doma a objednávají si ji v hospodách. Rozdíly samozřejmě existují. Nemůžu mluvit za celou zemi, ale v mém okolí na Ukrajině lidé velmi ctí tradice, taková je výchova v rodinách, a ty hodnoty sdílíme s přáteli. Na Vánoce například stavíme tradičního „pavuka“, oblékáme vyšívané košile, připravujeme dvanáct jídel a chodíme koledovat. Mezi svými známými v Česku jsem tradiční kroje prakticky neviděla. V českých rodinách je méně dětí a podle mého názoru Češi méně udržují dlouholeté přátelské vazby ve velkých skupinách. Na začátku války jsem v Praze pracovala jako chůva v různých rodinách. Češi obvykle nenechávají své děti u přátel – u nás je to běžné a já miluji čas s dětmi svých kamarádek. Tady lidé působí jako větší individualisté a neproplétají své životy s ostatními tak těsně jako u nás.

Setkala jste se tu s projevy vstřícnosti, které vás potěšily?

Samozřejmě! Myslím, že jsem měla štěstí – a vím, že ne každý Ukrajinec by se mnou souhlasil, možná ani ne každý Čech. Ale moje zkušenosti ve zdravotnictví, na úřadech i na vízových centrech byly výborné. Rodiny, ve kterých jsem hlídala děti, byly velmi milé a byly se mnou spokojené.

Později, když jsem přijala to, že zůstanu s manželem v Praze, jsem se vrátila ke svému řemeslu – tvorbě a restaurování historických mozaik. Měla jsem poctivé zaměstnavatele. Také jsem vytvářela mozaiku v zahradě jedné

úžasně rodiny. Byla to nádherná zkušenost a ráda bych s těmito lidmi zůstala v kontaktu. Jejich postoj k životu i hodnoty mě opravdu oslovily.

A naopak – zažila jste chvíle, kdy jste se necítila přijata?

Byly to jen úplné drobnosti. Několikrát na mě v MHD zakřičely starší ženy, ať se vrátím na Ukrajinu, protože na mně viděly národní symboly. Ale to je vše. Slyšela jsem různé přiběhy, ale já sama jsem měla opravdu štěstí.

Máte zkušenost, že Češi mají zájem o ukrajinskou kulturu – třeba hudbu, jazyk nebo jídlo?

Své české přátele občas hostím ukrajinskými jídly. Když do Česka přijedou ukrajinští umělci, vidám na koncertech i Čechy – není jich mnoho, ale jsou. Pravidelně se také konají týdny ukrajinského filmu a v kinosálech slyším, jak lidé mluví česky. A znovu zmíním rodinu, pro kterou jsem vytvářela mozaiku – je to spíš výjimka, ale jsou úžasní. Pán z té rodiny se učí ukrajinštinu s lektorem, několikrát navštívil Ukrajinu a dokonce dělá společné umělecké projekty s Ukrajinci. To si opravdu zaslouží respekt.

Co vám pomáhá cítit se tady doma, a co vám v tom případně brání?

Domov mám jen jeden. V Česku žiju dobře, ale pokaždé, když přijedu domů na Ukrajinu, přistihnu se, jak si říkám: „Takhle šťastná opravdu umím být.“ Ten pocit jsem v Česku nikdy nezažila. Válka je opravdu strašná věc. Už jsem byla na tolika rozloučeních s padlými! Nikdy bych dříve nevěřila, že dokážu prožít tolik bolesti, smutku a strachu. Nevěděla jsem, že je ve mně schopnost tak silné nenávisti vůči celému národu, který ničí mou vlast. Část mě zemřela s každým okupovaným a zničeným městem. Stále vidím před sebou muže, který kolébá malou rakvičku se svou dcerkou... V Kyjevě jsou výpadky proudu, ekonomická krize. Ale lidé – lidé jsou úžasní. Třeba firmy, které pracují navzdory všemu; vojáci, kteří dávají své životy za nezávislost; důchodci, kteří vaří, pletou

Mezi dvěma světy vzniká prostor, kde se rodí nová identita – křehká, ale živá.

(Foto © pixabay.com.)

maskovací sítě, šijí a háčkují v nemocnicích pro raněné; zemědělci, kteří obdělávají půdu, i když kolem nich hoří pole. A v Česku nejsou takové melouny a rajčata jako v Chersonu, není tu takové křupavé pečivo, není tu ta domácí smetana, ani ta objetí – objetí kamaráda, který se vrací z fronty; nejsou tu lidé, kteří prodají svůj byt nebo auto ve prospěch armády. To všechno je můj domov. Jsem Česku vděčná za pomoc Ukrajině, za podporu uprchlíků, za svůj klidný spánek. Ale domov mám jen jeden.

Je pro vás důležité udržovat si vztah k ukrajinské kultuře a jazyku?

Tento vztah se nedá přerušit. Neustále tvořím umělecké objekty a ukrajinští umělci je během svých světových turné prodávají jako dary pro armádu. Často jezdím domů a pracuji s vojáky. To jsem já – ukrajinská kultura a ukrajinský jazyk.

Cítíte, že se vám podařilo najít rovnováhu v tom být Ukrajinou a žít jako Češka?

Ne, ten pocit nemám. Bohužel mám příliš velké trauma z války a z prožitého utrpení. V Česku nic takového není, a i když lidé cítí určitou míru soucitu nebo si pamatují okupaci v roce 1968, stále nemohou plně pochopit moji bolest. A já jim to taky vůbec nepřeji. Ale žít lehce, bezpečně a „pro sebe“ už nikdy nedokážu. Osmdesát procent svých příjmů dávám na podporu armády a rodin padlých, svůj volný čas věnuji tvorbě uměleckých děl, která pak jdou na dobročinné účely. Nemyslím si, že někdy dokážu žít, aniž bych něco obětovala. Ale to si nestěžuji, jsem spokojená se svým životem a jsem velmi hrdá na naši armádu.

Co považujete za nejtěžší při začleňování se do české společnosti?

Češi jsou velmi rozvinutí, demokraticky smýšlející a tolerantní lidé. Váží si pracovitosti a poctivosti. Myslím, že v této zemi není těžké najít „své“ lidi – zvláště když se člověk učí jazyk, zajímá se o historii a kulturu Česka. Hlavní je motivace.

Co více by podle vás měli Češi vědět o životě Ukrajinců v Česku, co lépe chápat?

Většina z nás – stejně jako já – si nepřála takový osud, který teď prožíváme. Před ruskou invazí jsme žili doma dobře. Někdy to bylo náročné, ale milovali jsme ten život a rozvíjeli svou zemi. Ráda bych, aby Češi chápali, že za všechno může pouze Rusko a jeho národ. Nikdo jiný.

Co byste vzkázala Čechům ve vztahu k Ukrajině?

Nepřišli jsme vám brát práci ani příležitosti. Jen utíkáme před válkou a genocidou. Nejsme chudí ani zoufalí – mnoho z nás bylo doma úspěšných, ale touha přežít nás přivedla do ciziny. A myslím, že se svým odporem, svou odvahou, svými umělci, vědci a sportovci si Ukrajina zaslouží respekt.

Co byste vzkázala Ukrajincům, kteří se chystají přijít do Česka?

Učit se jazyk – to je naprostý základ. Je to projev úcty k sobě i k Česku. Být otevření, pochopit, jak funguje místní stát, a nebát se pracovat.

Jak se vám daří udržovat kontakt s rodinou nebo přáteli na Ukrajině?

Navzdory útokům a ostřelování často jezdím domů. Většina mých přátel bojuje, takže oni za mnou přijet nemohou.

Uvažujete někdy o návratu na Ukrajinu, nebo už vnímáte Česko jako svůj domov?

Válka nás všechny vrátila k našemu vnitřnímu nastavení. Okamžitě jsme si připomněli, kdo jsme, odkud pocházíme a co doopravdy chceme. Celé dětství jsem trávil prázdniny na vesnici u prarodičů, moje dětství byla louka, řeka, hospodářství, kozy, kráva, velká zahrada plná stromů a květin. Dnes je mi 37 a opravdu toužím po krávě, po řece a životě na vesnici. Na ukrajinské vesnici. Chci žít – a hlavně zemřít – doma, ne v cizině.

OLEKSANDR FEDORENKO, 66 LET, OPERNÍ ZPĚVÁK

Kdy a proč jste se rozhodl přijít do České republiky?

Přijel jsem jako uprchlík hned po prvním

útoku na Kyjev v březnu 2022. Pozvali mne sem přátelé, ti mi také pomohli vytvořit si tu zázemí – bezpečné místo, kde bych mohl dál tvořit a zpívat. V Kyjevě jsem působil jako sólista hudebních divadel a v Národním operním divadle. V té době jsem si nedokázal představit, že bych mohl pokračovat v aktivní tvorbě.

Jaké byly vaše první dojmy z Česka a z Čechů?

V Česku jsem byl už víckrát dříve, osobně i pracovní, dlouhodobě jsem v kontaktu s kolegy zpěváky z Tylova divadla v Plzni a Národního divadla, takže jsem věděl, kam přicházím. Ale musím říct, že to byl zásadní rozdíl – být tu jako návštěvník, a pak jako uprchlík. Tuhle zemi mám moc rád, miluji architekturu a hlavně lidi, kteří na mne nepůsobí hlučně, mají dobré srdce a smysl pro kulturu.

Co pro vás bylo zpočátku po příchodu do Česka nejtěžší?

Jazyk. S tím jsem hodně bojoval. Ale taky jsem věděl, že to prostě musím zvládnout. V té vstupní bráně mi hodně pomohla Unitaria, kam jsem začal chodit na kurzy češtiny. Samozřejmě i orientace na nové prostředí byla těžká, v tom je taky rozdíl oproti tomu být někde jako návštěvník a vědět, že se vrátím domů – kdežto teď se nemám kam vrátit. Naštěstí hudba mi pomohla protnout spoustu bariér. Tou si lidé rozumějí i beze slov.

Co pro vás znamená „sžít se s českou kulturou“?

Já jsem tu teď doma, takže jsem sžitý. Vnímám svátky, kulturu, rozumím chování lidí. A jak se věnuji hudbě, mám tu mnoho hudebních přátel. V Česku je spousta skvělých hudebníků! Tak navštěvuji různé produkce, od irských klubů po různé koncerty klasiky.

V čem se podle vás naše kultury podobají a v čem nejvíce odlišují?

Asi je to dobře vidět na lidech – v Česku jsou lidé zdrženlivější a odtažitější, na Ukrajině spontánnější. Ale ty odlišnosti nás doplňují, tak to беру.

Setkal jste se tu s projevy vstřícnosti, které vás potěšily?

Mnohokrát! Vlastně stále se se vstřícností setkávám. Ale na druhé straně – uprchlík je v takové bublině, zavřený do sebe. No a protože se díky své profesní specializaci stýkám s lidmi podobně zaměřenými, tihle lidé zastupují všechny ostatní. Takže musím opravdu říct, že jsem šťastný, protože kolem mne jsou lidé skvělí, krásní, ochotní pomoci a podpořit.

A naopak – zažil jste chvíle, kdy jste se necítil přijat?

Necítil. Jen sem tam nějaká malá nedorozumění, která patří k životu.

Co vám pomáhá cítit se tady doma, a co vám v tom případně brání?

No zase to vidím ze svého pohledu, ano, jsem stále zván na různé akce, jako zpěvák i jako posluchač. Já vlastně všechno vidím touhle perspektivou. Mít tuhle možnost aktivního tvůrčího života, vystupovat a potkávat lidi, kteří mají vztah k umění, to je pro mě zásadní, vytváří to pocit sounáležitosti.

Je pro vás důležité udržovat si vztah k ukrajinské kultuře a jazyku?

Určitě! Vždyť je to moje identita. Ale zároveň mě baví nechat se inspirovat českým prostředím. To úžasně obohacuje!

Co považujete za nejtěžší při začleňování do české společnosti?

Jazyk, to je na prvním místě. Ale když člověk

žije hudbou, to umění spojuje. Pak není třeba nic víc, nebo jinak řečeno, tohle je to hlavní.

Co byste vzkázal Čechům ve vztahu k Ukrajině?

Aby slyšeli a vnímali naši vděčnost. Vaše solidarita a lidskost nám dává sílu.

Co byste vzkázal Ukrajincům, kteří se chystají přijít do Česka?

Učte se jazyk; nebojte se, buďte otevření. A nechte svou práci mluvit za vás!

Jak se vám daří udržovat kontakt s rodinou nebo přáteli na Ukrajině?

To je složité. Moje dcera zůstala v Kyjevě, kde pracuje jako tlumočnice v kyjevském nakladatelství. Má problém s cestováním, má dva psy a tři kočky, o které se stará, ale voláme si každý den. A synovec je na frontě, dnes zrovna má rotaci do první linie v Pokrovsku. Měl už dvě kontuze a byl mnohokrát těžce zraněný. To jsou těžké věci.

Uvažujete někdy o návratu na Ukrajinu, nebo už vnímáte Česko jako svůj domov?

Tady je dnes můj domov, moc neuvažuji, co bude jednou. Dnes je dnes. Nejdůležitější je dělat to, co mohu tady a teď. Po válce se svět změní a my všichni se také změníme. Proto mi na tuto otázku odpoví až budoucnost.

Anketu sestavil Petr Samojký.

Proč se o vlastenectví přetahujeme?

Kateřina Höferová

Vlastenectví nemusí být hlasité – často se rodí v tiché péči o společné věci a v odpovědnosti za druhé. (Foto © canva.com.)

Vlastenectví je zvláštní slovo: dokáže znít jako pohazení i jako výčitka. Jednou znamená „tady jsem doma“, podruhé „a ty sem nepatříš“. Možná proto, že vlastenectví není jen emoce. Je to zvláštní starostlivost o blaho vlastní země. A teprve potom je to vlajka, hymna nebo oslavná řeč.

Když se podíváme na český příběh vlastenectví, uvidíme, že „vlast“ se u nás často nerodila jako hotová věc. Spíš jako nedokončená stavba, do které se musí stále investovat. V 19. století, kdy český stát neexistoval, se vlastenectví podobá spíš tiché, vytrvalé práci: jazyk, knihy, školy, spolky, kultura. Vlast je něco, co se buduje – někdy z nadšení, jindy navzdory pocitu, že „na tom stejně nezáleží“. A právě tohle je důležité: moderní národy nejsou jen „danost“. Jsou i sdílený příběh, který si lidé postupně osvojí.

Pak přijde chvíle, kdy se z tohoto „vyprávění“ stane stát. Rok 1918 je v české paměti často zkratka pro radost, ale zároveň je to okamžik, kdy se vlastenectví mění z citu na program: jak má vypadat republika, na čem bude stát její legitimita, jaké hodnoty nabídne svým občanům. A 28. říjen pak zůstává symbolem toho, že „vlast“ může být společný projekt, nejen dědictví.

Jenže české 20. století je v tomhle nemilosrdné. Sotva se člověk naučí věřit, při-

Láska k domovu může spojovat i rozdělovat – záleží na tom, zda se opírá o otevřenost, nebo o strach z druhých. (Foto © canva.com.)

jde lekce z křehkosti. Mnichovská dohoda z 30. září 1938 dovolila Německu zabrat Sudety – a pro český lid se z toho stala věta, kterou si společnost předává skoro jako rodinné trauma: „o nás bez nás“. Najednou je vlastenectví otázkou každodenní důstojnosti: co si nechám vzít, co si nenechám vzít, kde je hranice mezi přežitím a kolaborací.

A tato zkušenost mimochodem vysvětluje jednu českou zvláštnost: část společnosti má dodnes k velkým vlasteneckým gestům odstup. Ne proto, že by neměla ráda svůj domov, ale protože ví, jak snadno se dá „láska k vlasti“ ukrást a převléct do uniformy.

A když se zdá, že už hůře být nemůže, přijde rok 1968. A roky plynou dál. V noci z 20. na 21. srpna 1968 vpadnou do Československa vojska Varšavské smlouvy vedená Sovětským svazem, aby zastavila reformy pražského jara. V tu chvíli se znovu ukáže, že vlastenectví není totéž co loajalita k režimu. Pro mnoho lidí tehdy „vlast“ nebyl stát (ten byl bezmocný), ale společnost: schopnost neztratit hlas, nenechat si vzít

pravdu, podržet jeden druhého – být jen v drobných gestech. A cena rozhodně nebyla jen symbolická.

Pak přijde dlouhé období, které je pro pochopení dneška skoro klíčové: normalizace. Ne učebnicová, ale psychologická. Učí totiž člověka, že veřejné věci jsou nebezpečné. Že „nejlíp je držet se stranou“. A tak v nás vedle statečnosti roste i návyk nedůvěry.

Proto měl listopad 1989 takový náboj. Po brutálním zásahu proti studentům 17. listopadu se veřejný prostor otevře a lidé začnou znovu mluvit nahlas. Vlastenectví tu najednou není obrana proti cizí moci ani přežívání pod dohledem. Je to radostná (a zároveň těžká) věta: můžeme si rozhodovat sami. Jenže svoboda má zvláštní vlastnost: když se stane běžnou, začne se brát jako samozřejmost. A v tu chvíli se vlastenectví může znovu zploštit – buď do cynismu („stejně nic nezměníme“), nebo do křiku („kdo nesouhlasí, není vlastenec“).

Dnešní spory tohle odhalují až bolestně jasně. Vezměte si Evropskou unii: Česko je členem

od 1. května 2004. Pro jedny je to posílení bezpečí a vlivu – pro druhé pocit, že „nám někdo bere pomazánkové máslo a rum“. Zajímavé je, že obě strany často používají stejné slovo: vlastenectví. Rozdíl je tedy spíš v tom, jestli „vlast“ chápou jako pevnost (hlavně se uzavřít), nebo jako účast (být u stolu, když se tvoří pravidla).

Migrace pak ukazuje, jak snadno se starost o domov promění ve strach, který si oblékne vlastenecký kabát. Válka na Ukrajině to pak celé převrací do ještě ostřejší roviny. Dvacátého čtvrtého února 2022 Rusko zahájilo plnohodnotnou invazi. Pro Česko to není vzdálená historie: roky 1938 a 1968 se náhle nepřipomínají jen ve školních hodinách. A vlastenectví se zase dělí na dva instinkty, které mohou oba znít „správně“: pomoc napadenému sousedovi jako obrana evropské bezpečnosti – a současně starost, jestli to doma zvládneme sociálně, ekonomicky, psychicky.

Do toho přichází ještě jedna moderní zkouška: dezinformace. A v té se bojuje o to, kdo smí říkat „pravdu o vlasti“. Ve výroční zprávě BIS za rok 2024 se uvádí, že dosah aktérů a platforem šířících v ČR dezinformace a konspirace byl omezený a v roce 2024 spíše stagnoval. Jenže i omezený dosah může stačit k tomu, aby se ve společnosti rozpadla základní shoda na rea-

litě. A když se rozpadne realita, vlastenectví se změní na čistou nálepku: „my“ proti „nim“.

Možná proto dnes tolik záleží na tom, jaké vlastenectví vlastně chceme. Jestli to má být hlavně pocit hrdosti – nebo spíš péče. Jestli je vlastenec ten, kdo nejhlasitěji mává vlajkou, nebo ten, kdo je ochoten nést nepohodlnou odpovědnost: platit férově, zajímat se, pomáhat slabším, bránit pravdu i v malých věcech.

A tady se hodí jednoduché rozlišení, které pomáhá držet emoce na uzdě: vlastenectví nemusí být totéž co nacionalismus. Vlastenectví je zvláštní starost o „svoje“, zatímco nacionalismus se snadno zvrhne v měřítko hodnoty lidí („naši jsou víc“). Pojmy jsou příbuzné a hranice není vždy ostrá – právě proto je tak důležité hlídat, kdy se láska k domovu začne živit pohrdáním druhými.

Český příběh vlastenectví je nakonec překvapivě praktický. Nejojemnější chvíle často nebyly „vlastenecké“ na oko. Byly to chvíle, kdy lidé drželi při sobě, nenechali si vzít řeč, pomohli druhým nebo prostě jen odmítli lež. A možná z toho plyne nejčitelnější definice:

Vlastenectví je láska k domovu, která se nebojí pravdy. Nepotřebuje nepřítele, aby dávala smysl. A pozná se podle toho, co děláme, když je to nepohodlné.

Sdílení světla: formování, objevování, cizelování

Kateřina Höferová

Jak už je v době posledních týdnů roku obvyklé, i letos jsme se začátkem prosince sešli v hojném počtu v prostorách KC Unitaria při příležitosti slavnosti Sdílení světla.

Sdílení světla v Unitarii: večer věnovaný zklidnění, setkání a společnému prožitku. (Obě fotografie z archivu NSČU.)

Světlo má v zimním období napříč náboženstvími a kulturami mimořádný význam – objevuje se jako symbol naděje, obnovy a vnitřní síly ve chvíli, kdy tma dosahuje svého vrcholu. V křesťanské tradici je spojeno s narozením Krista jako světla přicházejícího do světa, v židovském svátku Chanuka připomíná vtrvalost a zázrak odolného plamene, v hinduistickém Díváli vítězství světla nad temnotou. Také v pohanských oslavách zimního sluno-

vratu světlo ohně a svíce ohlašuje návrat slunce a nový začátek. V tomto širokém symbolickém rámci se světlo stává společným jazykem lidstva – tichým ujištěním, že i uprostřed zimy a nejistoty zůstává možnost naděje, sdílení a proměny. A přesně to jsme během letošního Sdílení světla měli šanci prožít i my.

Letošní Sdílení světla bylo vystavěno jako cesta – tichá, soustředěná a hluboká.

Program se symbolicky opíral o obraz drahokamu: toho, co vzniká pomalu, v tlaku a čase, skryté v hlubinách, aby se jednou mohlo setkat se světlem. Celý večer se proto přirozeně rozvíjel do tří navazujících částí: formování, objevování a cízelování.

Úvodní prolog uvedl účastníky do ticha a pozornosti. Krátká meditace vyzvala každého k zamyšlení, jak se přiblížit k tomu, co v sobě každý nese. Ticho, hudba a pomalu se rozsvěčující světlo vytvořily rámec, v němž bylo možné zpomalit a nechat slova i mlčení skutečně působit.

První část, formování, patřila kořenům. Společný rituál, kdy každý vložil dlouhou sirku do mísy s očekáváním, kam toto překvapení povede. Zapálení kalicha i slova vděčnosti připomněly, že každý lidský příběh vzniká ve vztazích, v čase a v návaznosti na společenství. Byl prostor na ocenění těch, kteří letos získali Cenu ČAPKA. Osobností, které se svým životem a službou podílely na utváření společenství a šíření unitářských myšlenek.

Cenu ČAPKA 2025 v kategorii Osobnost českého unitářství in memoriam získala Livie Dvořáková. Cenu ČAPKA 2025 v kategorii Osobnost českého unitářství získal Miloš Hlávka. Cenu ČAPKA 2025 v kategorii Osobnost se zásluhami o rozvoj českého unitářství in memoriam získal Rev. John Howland Lathrop. Cenu ČAPKA 2025 v kategorii Osobnost se zásluhami o rozvoj českého unitářství získala Rev. Helen Mason.

Druhá část, objevování, se obrátila směrem ven – k druhým a ke světu. Připomněla, že to cenné v nás se naplno ukazuje tehdy, když se stává darem. Součástí této části bylo také připomenutí, že sdílené světlo má mít i konkrétní podobu pomoci. Jedním z důležitých projevů této snahy je každoroční společná podpora projektů v rámci Unitářské pomocné služby. Zazněly tak informace

o letošní podpoře projektu LOM – Patron, jemuž byla předána finanční pomoc přibližně ve výši 60 000 Kč, i o aktivitách mládežnického Unitaria teamu, který na svém táboře vybral 5 000 Kč na projekt Zvíře v nouzi a rozdělil je mezi tři záchranné stanice. Tyto momenty připomněly, že duchovní rozměr setkání přirozeně ústí v solidaritu, odpovědnost a péči o svět kolem nás.

Závěrečná část programu, nazvaná cízelování, uzavřela večer návratem k osobní rovině a práci s významem slov. Její součástí bylo také předávání cen v soutěži liturgických textů, která upozornila na autory a autorky textů zaznívajících během večera. Ocenění byla udělena ve třech kategoriích – Krátký text, Unitářská meditace a Responzivní čtení. Ocenění převzali:

KATEGORIE KRÁTKÝ TEXT:

1. Marie Kapalová
2. Matěj Čihák, Štěpán Mairovský
3. Bohuslava Jelínková

KATEGORIE UNITÁŘSKÁ MEDITACE:

1. Tereza Vitoušová, Štěpán Mairovský
2. Bohuslava Jelínková, Pavel Skřivan
3. Matěj Čihák

KATEGORIE RESPONZIVNÍ ČTENÍ:

1. Marie Kapalová
2. Pavel Skřivan
3. Štěpán Mairovský, Tereza Vitoušová

Večer se uzavřel zhasnutím kalicha a požehnáním – s připomínkou, že konec je vždy zároveň začátkem. Sdílení světla tak neskončilo odchodem ze sálu, ale pokračovalo v neformálním setkávání, rozhovorech i chutném občerstvení a příjemné, přátelské atmosféře. To, co bylo během večera formováno, objeveno a cízelováno, si potom každý odnášel dál – jako malý, ale vzácný drahokam.

Zimní sváteční čas v pražské Unitarii

Kristýna Ledererová Kolajová

Již čtvrtým rokem (snad tedy mohou říci – již tradičně) jsou svátky, jež se týkají zimního času, v pražské Unitarii slaveny nejen během klasických duchovních shromáždění obcí, které zde mají svá sídla, ale v rámci širší a pestřejší několikadenní programové nabídky.

Zelená meditační spirála se stala místem usebrání, sdílení i sváteční pospolitosti napříč generacemi. (Obě fotografie z archivu NSČU.)

Dokážeme tak našim členům i veřejnosti nabídnout rozmanité příležitosti, jak pečovat o duši v době, kdy je málo slunce a hodně tmy. V lidském životě nastává období zklidnění a usebrání, rozjímání v meditační náladě, ale pro někoho to může být i doba, kdy se cíleně a intenzivněji než během roku věnuje svým blízkým, přátelům, kultuře. Obě polohy jsou v našich životech důležité, a tak se snažíme, aby lidé díky unitářským programům mohli naplňovat jak potřeby duchovního ztišení, tak posílení mezilidských vztahů.

Začínáme tím, že postavíme velkou zelenou meditační spirálu z chvojí ze stálezelených rostlin, jedle a buxusu. Ty připomínají oslavy slunovratu v podstatě všech

evropských předkřesťanských tradic, kdy lidé vnímali, že to, co zůstává v zimě zelené, má velikou vitální sílu a stojí za to brát si z toho inspiraci. Spirálu osvětluje víc než pět desítek svíček ve skleněných lampičkách, voní v ní jehličí posílené éterickým olejem z borovice v aroma lampě uprostřed spirály.

Kdo chce, může během tří dnů přijít a ve spirále nějaký čas prodlít. Návštěvnost tohoto programu rok od roku roste, ale zatím jsme se naštěstí nedostali do situace, kdy bychom museli výrazně krátit limit na pobyt ve spirále. Pokud přijde více zájemců najednou, stále dopřáváme každému nejméně deset minut. Někdo tráví ve spirále čas o samotě, jindy přijde skupinka, která v ní naopak chce být společně. Stává se sa-

mozřejmě, že hosté nějaký čas čekají, než se spirála uvolní. To se pak našich návštěvníků ujímá Unitaria team, naše unitářská mládež, jejíž členové mívají ony tři dny v kavárně u sálu se spirálou službu a pro všechny příchozí připravují občerstvení: pečené ovoce v těstíčku, svařené víno, anglické čaje, slané pečené tyčinky, zkrátka to, co jsme schopni v omezených podmínkách naší malé kuchyňky přichystat. Přesto si troufám říct, že tohle zázemí dodává celé akci ještě větší punc svátečnosti.

Zveme lidi do unitářských prostor, aby se mezi svými povinnostmi na chvíli zastavili, odpočali si, prožili chvílku v tichu, ale zároveň k nám mohou přijít posedět, ať sami či s přáteli, a ať již před pobytem ve spirále, aby se na zážitek připravili, naladili, anebo po něm, dopřát si ještě nějakou dobu, aby jej přijali, vstřebali a nemuseli ihned odejít do světa každodennosti kolem. Máme za to, že nabídnout možnost pro takovou reflexi je velmi důležité. Stojí za to věnovat pro ni čas a práci našich dobrovolníků, v tomto případě nejmladší unitářské generace v roli hostitelů.

Vloni jsme k zelené spirále přidali v kavárně ještě jednu akci, a to výstavu akvarelů, které vznikají v unitářském prostředí – z akcí Viriditas, prožívání roku v přírodě v rytmu Země. Prezentovat, byť v dost stísněných podmínkách, jsme dokázali všech devadesát děl, která při loňských Viriditas vznikla, chronologicky od Hromnic až po Dušičky (ty, co byly vázané k zimnímu slunovratu, vytvořili účastníci teprve během celé akce). Tato malá výstava v rámci zelené spirály měla obrovskou pozitivní odezvu. Někdo může namítnout, že ta díla nejsou uměním, což je pravda, jsou ale autentickou výpovědí o prožitku, a někdy obraz zapůsobí mnohem více, než když se snažíme cosi niterného popsat slovy. Z mého pohledu tak výstava velmi vhodně obohatila každého o možnost projít symbolicky svůj uplynulý rok a připomenout si chvíle, na nichž záleží.

Kdo chce, může dát dobrovolné vstupné nebo příspěvek na občerstvení. Mladí unitáři tentokrát otevřeli i malý stánek s prodejem

některých knih z produkce různých unitářských nakladatelství a také karet viriditas. I to se ukázalo jako přínosné, lidé čekající na spirálu měli i možnost se začíst a knih i karet se prodalo poměrně dost.

Návštěvnost za ty tři dny, přesněji řečeno tři odpoledne a večery, vysoce přesáhla stovku osob a některé další lednové programy KC Unitaria ukázaly, že taková akce může být ideální vstupní branou pro veřejnost. Na projekt, který jsme začali letos od ledna, středěční dvouhodinové Obnovy pro duši, zavítali již i návštěvníci z veřejnosti, a hned první tři z nich u nás předtím byli na zelené meditační spirále.

Spirála, byť prolínající celé intenzivní dění, ovšem není jediný program, který v té době v pražské Unitarii nabízíme. V sobotu dopoledne slavíme zimní slunovrat. Z toho se také stala již tradice, slavíme ho venku, na svazích Petřína, včetně malého, v litinové nádobě udržovaného ohně. Vloni byl spojený s posledním Viriditas. V neděli se pak konalo společné shromáždění obou obcí se sídlem v Praze, jak IUCP, tak té česky mluvící, a to plně tlumočené. Návštěvnost byla přes sedmdesát osob.

Takovéto akce samozřejmě vyžadují od všech organizátorů být poměrně flexibilní a investovat hodně energie do příprav. Výstavu jsme třeba na tu chvíli shromáždění museli vystěhovat do sálu ke spirále (a pak zase zpět) a do naší malé „kavárny“ se musely vejít jak Unitaria team, tak dvě obce, děti a lektorky z Jádýrek a ještě i nějakí návštěvníci z řad veřejnosti. Možná to někoho překvapí, ale ano, opravdu jsme schopni i v takových podmínkách sedm desítek lidí pohostit a vést krásné sváteční předvánoční shromáždění s živou hudbou v tak malém prostoru, aniž by to někomu způsobilo nepohodlí.

Je to něco nového, hodně zajímavého, a já jsem vděčná duchovním obou obcí za to, že mají mysl otevřenou pro takovéto tvůrčí pojetí shromáždění a zkoušení nových cest. Znamená to pro ně samozřejmě vybočení z komfortní zóny. Avšak právě v takovýchto okamžicích společného díla se vytváří

Zimní sváteční čas v Unitarii propojuje ticho, světlo, vůni jehličí a prostor pro zastavení se uprostřed adventního shonu.

úžasná atmosféra pospolitosti, slavnostnosti, výjimečnosti klidně i v místech, která se zdánlivě pro něco, čemu říkáme bohoslužba, vůbec nehodí: třeba v kavárně.

Po shromáždění v neděli zůstala spirála otevřená ještě do čtyř hodin odpoledne, ale ani poté, co se dveře Unitarie zavřely pro veřejnost, oslavy nekončily. Naopak, konečně nastala chvíle pro celý Unitaria team si po třech náročných dnech udělat čas pro sebe navzájem jako tým, jako skupina, a dopřát si trochu netradiční oslavu Vánoc právě v zelené spirále. Sami se rozhodli předat si při téhle příležitosti dárky v závitech z chvojí, a můžu říct, že slavit Vánoce uprostřed zelené spirály, uprostřed historické Prahy, vůbec není špatný nápad. Celý společně strávený čas jsme završili ještě návštěvou exteriérové výstavy v pražské Botanické zahradě v Troji. Sklářský mistr

Pačinek zde již druhým rokem obohatil část zahrady o skleněná díla na motivy květin. Uprostřed tmy, zajímavě nasvícená, udělala tahle expozice krásnou tečku za celým tím intenzivním programem.

Unitaria team byl ochotný vzít si na starost i tu vždy nejméně příjemnou část akce, totiž závěrečný úklid všech prostor. Zde tedy zlikvidování spirály, přípravu větví na kompostování, zametení celého sálu, vystěhování výstavy a vyčištění celé kuchyňky, což zabralo deseti lidem v plném nasazení celé pondělní dopoledne. Bez takovýchto služeb dobrovolníků, jejich času a jejich energie se naše akce neobejdou. I proto chci tímto textem vyzdvihnout nejen důležitost pořádání podobných (na naše poměry větších) akcí, ale také ocenit práci všech, kteří se na jejich přípravě podílí. V tomto případě například generacemi.

Kořeny, které se nedají odpárat

Rozhovor s Kateřinou Höferovou

O dětství v horách, o kořenech, které se z člověka nedají setřást, i o cestě mezi herectvím, rozhlasem, scénografií, religionistikou a redaktorskou prací. Rozhovor s Kateřinou Höferovou o hledání vlastního místa, o tvořivosti, která potřebuje více podob, i o tichu, k němuž se člověk po letech vrací.

Odkud pocházíš, Katko? A mělo na tebe to místo a krajina nějaký vliv?

Vyrůstala jsem na horách, kousek od města Bruntál. Velkou část dětství jsem strávila na vesnici, vlastně skoro na samotě, u přehrady, která se jmenuje Slezská Harta, ve starém domě, jehož základy pochází ze začátku sedmáctého století. Jako dítě jsem ho často prolézala, chodila jsem na půdu, která byla obrovská, a pořád jsem hledala někde nějakou tajnou místnost. Byla jsem přesvědčená, že tam někde prostě je. A myslím si to dodnes.

Tví rodiče tam pořád žijí?

Ano. Maminka ten dům zdědila po své babičce a s mým tátou se v sedmdesátých letech rozhodli, že odejdou z města do hor – ani jeden z nich totiž nebyl úplně spokojený s tehdejšími politickými poměry. Myslím, že tam potom prožili velmi plodné a pestré období svého života, nebyli „tolik na očích“ a díky tomu neměli tolik svázané ruce ve vlastní seberealizaci. Velkou část těchto let ale také věnovali opravám domu.

To místo pro mě má ještě další hodnotu, kterou jsem začala naplno oceňovat až v posledních zhruba deseti letech: lesy kolem, všudypřítomnou přírodu a nádherné ticho. Dlouho jsem měla pocit, že se nemůžu nasytit města, ale dnes čím dál víc cítím, jak silně mě to táhne zpátky k přírodě.

Máte v rodině nějakou profesi, která se dědí nebo se vyskytuje často?

Neřekla bych, že dědí, ale člověk k tomu má možná nějak blíže. U mě tím bude asi to herectví. Maminčin bratr je herec, jeho manžel-

ka také a mamka celé dětství v Brně chodila do „dramaťáku“. Potom byla několik let členkou studia při divadle Husa na provázku.

Než přejdeme k tobě a herectví, tak mě zajímá, jaký máš vztah k dalšímu důležitému místu svého života: k Brnu. Jak moc jsi v něm zakořeněná?

Z Brna, kam jsem odešla na střední, jsem byla od začátku nadšená. Hltala jsem naplno všechny možnosti, které město nabízí. Do svých třiceti let jsem navíc bydlela v centru, takže jsem měla v podstatě všechno v dochozí vzdálenosti, prostě skvělé. Ale pak jsem jednou vyšla ven, protože jsem kvůli něčemu potřebovala najít kámen, a nebyla jsem schopna v okolí bytu žádný najít. Tehdy jsem si uvědomila, že je něco špatně. Myslím, že tehdy jsem si začala připouštět, kde mám kořeny. Že je to věc, kterou člověk jenom tak neodpáře, a také, jak je důležité umět ty svoje kořeny přijmout. Krátce na to následovalo stěhování dále od centra, kde mám i malou zahrádku; poskytuje mi pohled na obrovskou třešeň a zelený trávník a je pro mě doslova oázou. Dává mi klid, uzemnění. Ale uznávám, trvalo to dlouho.

Ted' už ale relativně dlouho žiješ, řekla bych, rozkročená mezi Brno a Prahu. Když jsme se seznamovali, plánovala jsi zakotvit v Praze, ale myslím, že se to zatím nestalo. Vyhovuje ti tenhle trochu kočovný život? Není to příliš vyčerpávající?

Máš pravdu, chtěla jsem zakotvit, ale vnější okolnosti to trochu změnilly, takže jsem zůstala

Historie je mou
zálibou už
od dětství.

(Všechny fotografie
z archivu Kateřiny
Höferové.)

u přejíždění. A ještě nedávno to „kočování“ bylo celkem intenzivní. A vyčerpávající to určitě je. Dnešní doba je strašně rychlá, a když to dobře jede, Praha a Brno jsou blízko. Tělo už je na místě, ale duše si jede svým tempem a chvíli jí trvá, než dojede. Teď se snažím víc přizpůsobit práci tomu, abych nemusela jezdit tak moc a mohla se zdržet více dní na jednom místě. Teď mi to vychází zhruba po týdnu.

Kdy tě napadlo, že chceš být herečkou?

Asi jsem k tomu inklinovala už jako dítě. Ale rozhodně jsem nebyla žádný komediant třídy, jsem určitě spíš introvert. Ve škole jsem se zapojovala do všech možných recitačních a literárních soutěží a pořád jsem něco psala.

Tak se cesty potom přirozeně ubíraly tímto směrem. Kultura celkově byla u nás doma velké téma a konkrétně divadlo pro mě bylo velice uhrančivé. Dodnes si živě pamatuju na moment, kdy jsem se dozvěděla, že mě na konzervatoř přijali. Bylo mi čtrnáct a najednou se přede mnou otevřel úplně nový svět. Hned od druhého ročníku jsem hostovala v divadlech a do jednoho po studiu rovnou nastoupila do angažmá, na krásných sedmnáct let. Další dva roky jsem byla v angažmá v Praze.

Pořád tě to baví?

Bylo to krásné období, ale už před několika lety jsem pocítila, že se chci posouvat dál, zkoušet nové a nové věci, víc poznávat, v tom jsem

cítla velkou nenasycenost. Divadlo pro mě začalo být trochu stereotypní. Docela paradox, protože zrovna divadlo je nesmírně pestrý obor.

Máš nějakou roli, na kterou nezapomeš, která tě formovala nebo ti hodně dala?

Těch bylo víc. Ráda vzpomínám na role, které se zkoušely v dobré atmosféře. Úplně jsem zbožňovala představení *Bylo nás pět*, kde jsem hrála maminku Péti Bajzy. Hodně taky vzpomínám na představení *Hamlet on the Road*, které jsme dělali s polským tvůrčím týmem během covidu. Verše se nedeklamovaly, ale byly zpívané, a pracovali jsme s úžasným polským skladatelem, který nás toho spoustu naučil a uměl nám dodat sebejistotu. Byl to pro mě doslova tvůrčí víchr, což navíc byla v době covidu velká vzácnost.

Dá se hereckou profesí uživit, i když nejsi úplně top herečka?

Dá, ale je to velice těžké. Divadelní platy jsou opravdu hluboko pod průměrem. Ve velkých městech mají herci možnost chodit do rozhlasu nebo do dabingu. Spousta z nich také učí. Ale s provozem v divadle je to někdy dost složité kombinovatelné. Hodně lidí si myslí, že herci přece chodí jen večer hrát, a to ne vždy. Ale to je samozřejmě jen špička ledovce. Každé představení se musí nazkoušet, to jsou hodiny a hodiny práce. Velké množství času spolkne taky samostatná příprava, učení textu apod. Když je člověk sám, vyplní volný čas další prací, když ale máte rodinu, bývává to náročné.

Ty sama jsi zmínila, že sis k herectví v určité fázi přidala působení v rozhlase. Jak moc spolu ty profese souvisí a v čem se třeba výrazně liší?

Moje začátečnická chyba byla, že jsem mluvila stejně jako na jevišti. To bylo fakt špatný! Mikrofon vytáhne úplně všechno, jakékoli hlasové předimenzování je hodně nepříjemné. Rozhlas mi naopak dost pomohl posadit hlas tak, abych ho ve stejné hladině dokázala mít dlouho. To jsem potom využila i v divadle,

našla jsem díky tomu polohu, která je mi příjemná na mluvení a zároveň je příjemná i na poslech. Je to technika, kterou si člověk musí osvojit.

Co přesně jsi v rozhlase dělala?

Nejdřív moderovala, potom jsem pracovala ve zpravodajství: připravovala a moderovala jsem zprávy. To mě moc bavilo. Bylo to často poměrně akční, člověk získal obrovský rozhled. Věděla jsem, že si můžu směle popovídat o výsledcích voleb v Peru i o tom, jak hrála „Bohemka“. Jsem velký fanoušek rozhlasového vysílání, takže jsem vděčná za tolik krásných let za mikrofonem. Sem tam se mi taky zasteskne, i když vstávání ve 3:30 na ranní směnu bych už klidně oželela.

Jenže ty ses pak vydala ještě úplně jiným směrem a vystudovala jsi religionistiku. Jak ta zapadla do tvého tehdejšího životního kontextu?

Vlastně jsem moc chtěla jít na historii, která je mou zálibou už od dětství. Zároveň jsem ale hledala studijní obor, který nebyl prezenční, a religionistika byla takovým příjemným středem. Z velké části to byla historie. Navíc jsem se vždy hodně zajímala o judaismus, který mě v různých podobách provázel vlastně od dětství, a říkala si, že by bylo fajn se tomu začít věnovat systematictěji a více do hloubky. Studium nebylo samozřejmě jen o judaismu, takže člověk poznal podrobněji spoustu dalších světových náboženství. První semestr studia dohromady s divadlem, rádiem a scénografií byl hodně náročný. A potom přišel covid, všechna divadla se zavřela a já dostala nečekaný prostor dostudovat. Jinak by se mi to asi nepovedlo.

Několikrát jsi zmínila scénografii. To je zase úplně jiná poloha tvorby, zčásti výtvarná, zčásti i trochu architektura. I k tomu jsi měla od dětství vztah?

Už jako malou mě bavilo malovat návrhy různých šatů. Navíc jsem doma byla hodně vedená k ručním pracím. Už v rámci některých klauzur, školních semestrálních prací, jsem

Krajina kolem Slezské Harty: hory, lesy a ticho, ke kterému se člověk rád vrací.

navrhovala kostýmy a dostala jsem se k té práci také hned v prvním divadle, do kterého jsem nastoupila. Nestudovala jsem to, učila jsem se za pochodu, spolupracovala s dalšími výtvarníky a učila se od nich. Měla jsem štěstí, že jsem se v divadelním prostředí pohybovala, když jsem si s něčím nevěděla rady, bylo snadné se jít zeptat zkušenějších. Protože realita divadla vám často rozcupuje i ten nejkrásnější nápad.

Později jsem dělala kostýmy třeba k pěti, šesti inscenacím za sezonu a díky tomu poznala řadu dalších divadel u nás. To bylo taky moc fajn. Poslední dobou jsem se pustila do scénografie a zkouším, kam mě pustí navrhování scény. Je to technicky náročnější, ale zatím jsem vždy měla štěstí na laskavé pracovníky v dílnách, kteří tolerují i moje někdy ne úplně dokonalé technické výkresy. Ale opravdu je to spíš takové zpestření běžných dní.

Kdy jsi začala pracovat pro ŠTETL, centrum židovské kultury?

S Židovskou obcí v Brně jsem příležitostně spolupracovala dlouhodobě. Centrum ŠTETL vzniklo v roce 2022 a cílem bylo připravit festival židovské kultury ŠTETL FEST. V tu dobu mi zavolala kamarádka režisérka, že chystá scénické čtení pro první ročník a jestli bych se do toho nechtěla zapojit. Nakonec z toho bylo regulérní představení, které hrajeme dodnes nejen u nás, ale i v zahraničí.

ŠTETL FEST od té doby v Brně probíhá každý rok na konci srpna. Dnes je to největší festival židovské kultury u nás. Díky oné první nabídce jsem s Centrem začala spolupracovat stále více. A teď už je naše spolupráce poměrně široká. Krásně se to propojilo i s tou religionistikou.

Jak tě tak poslouchám, napadá mě, že mít tolik rozmanitých profesních poloh musí být nesmírně náročné. Jak se vyrovnáváš s tím, že musíš udržet v hlavě nějak konzistentně vždycky několik projektů?

Myslím si, že je to hlavně tím, že dlouho nevydržím u jedné věci. Kdybych měla týden v kuse dělat jen jeden projekt, bylo by to pro mě dost frustrující. Je fajn, že některé věci vyžadují delší čas a je potřeba se jim věnovat intenzivně, ale taky není špatné je nechat chvíli „uležet“. Vždycky se něco změní, něco uzraje. Menší pauzička je často ku prospěchu věci, když si ji člověk může dopřát, což není samozřejmost.

Jak moc je pro tebe důležité, aby se ty jednotlivé pracovní projekty v tvé hlavě mohly mezi sebou inspirovat navzájem?

Hodně. Musím je určitým způsobem propojovat, aby to opravdu nebyl „každý pes jiná ves“. Hodně lidí mi v životě doporučovalo, abych se soustředila jenom na jednu věc, ale mně tohle nikdy nešlo. Vždycky se nabalilo ještě něco dalšího, něco, co jsem chtěla aspoň zkusit, na co jsem si chtěla „sáhnout“. Až jsem si řekla, že prostě nejsem člověk, který se má soustředit pouze na jednu věc, tak proč se do toho tlačit. Ale zároveň vím, že

je dobré věci propojovat, že jim to prospěje. A mně koneckonců taky.

Jako poslední ti do tohoto profesně tvůrčího balíčku přibyla Unitaria. Jaké to mělo důvody?

Když jsem přišla do Prahy, bylo mi jasné, že k divadlu, pokud si chci nechat i byt v Brně, budu potřebovat ještě jednu práci. Hledala jsem v inzerátech něco na zkrácený úvazek a našla v podstatě dvě zajímavé nabídky. První byla pro projekt Pěšky městem a druhá v Unitarii. U toho prvního pracovního místa se mi moc líbil koncept navrácení města chodcům. Chtěli pomoci se sociálními sítěmi, ale nakonec mě nevybrali. Byla jsem z toho zklamaná, svěřovala jsem se s tím jedné svojí kamarádce a ona mi řekla: „Ne, ne, nech to být. Tam, kde máš být, nakonec budeš.“ Pak jsem přišla sem, do Unitarie, uchvátil mě ten prostor a celé setkání, vůbec jsem neměla pocit, že to je pracovní pohovor. Tak se to všechno poskládalo a já zjistila, že jsem opravdu přesně tam, kde mám být.

Myslíš si to doteď, když ses tady vlastně posunula z oddělení duchovní správy, kde ti asi byla blížká poměrně pestrá práce v oblasti prezentace, na místo čistě redakční?

Mám ten pocit čím dál víc. Určitě i proto, že když jsem nastoupila, musela jsem se ve spoustě věcí zorientovat. Bylo to hodně činností, ale neměla jsem je úplně jasně zarámované, bylo to od každého trošku. Redaktorská práce je pro mě mnohem jasnější. Má strukturu, vidím, že můžu nějakým způsobem přispívat k formování časopisu a strašně mě baví hledat témata, přemýšlet nad tím, co by čtenáře zajímalo. Některá témata zvedat, otevírat, víc o nich mluvit. Sama se navíc díky tomu dozvídám spoustu věcí nejen o unitářství.

Redaktorská práce je ale taky vlastně velmi pestrý konvolut činností, není to jenom psaní. Je to vyhledávání obrázků a práce s nimi, musíš do značné míry rozumět grafice jako řemeslu, je to hodně o komunikaci s lidmi, managementu, o udržování

„Divadlo pro mě začalo být trochu stereotypní. Docela paradox, protože zrovna divadlo je nesmírně pestrý obor.“

všeobecného rozhledu i přehledu o aktuálním dění... a to nejsme zdaleka u konce. Která ta poloha tě nejvíc těší? A která příliš ne?

Baví mě ta část, kdy od oslovených autorů začnou chodit anotace, o čem jejich text bude. To si přečtu a pak jsem strašně zvědavá na celý článek. Když mě nějaké téma opravdu zaujme a vidím v e-mailové schránce, že ten text přišel, úplně se mi rozbuší srdce, jak se těším. Potom si uvařím čaj a úplně to zhltnu!

Ráda mám i to, když spolu sedíme a vymýšlíme, kde by jaký článek mohl být a jaký to bude příště. Hodně mě baví dělat rozhovory. Co mě moc nebaví (mimořadně je to přesně věc, kterou nikdy nemůžu udělat najednou), je vyhledávání obrázků k textům. Nezdá se to, ale dá to docela zabrat.

Úplně chápu, ono je to mnohem pracnější, než si člověk zprvu myslí. Zabere to celé dny práce, která

vyžaduje plné soustředění, a zároveň je to únavné mechanické prohlížení u obrazovky, často se to vůbec nedaří podle tvých představ...

Navíc musíš hodně hlídat, aby ses nechtěně neopakovala, protože když člověk vyhledává v databázích tolikrát, může se to snadno stát. Už mám vyzkoušeno, že každý den udělám maximálně čtyři delší články, potom už tak nějak naprázdno koukám na obrázky, které s tím textem vůbec nesouvisí, a ani nevím, co vlastně hledám.

Zbývá ti vlastně ještě volný čas? Nebo si volný čas de facto vyplňuješ pracovními aktivitami a projekty? Je třeba něco, co jsi ze svého osobního života musela prozatím nechat úplně stranou?

No trošičku mě mrzí, že po tom, co jsem odešla z brněnského divadla, které bylo hodně zaměřené na hudební složku, jsem v podstatě přestala hrát na hudební nástroje. Doma často koukám na kufřík s poskládanou flétnou, protože jsem v divadle hrála na příčnou flétnu a na saxofon, a to mě někdy dost zamrzí. Říkám si, že jsem do toho investovala spoustu času, protože souběžně s konzervatoří jsem celých šest let ještě chodila na hodiny příčné flétny a pak i saxofonu – a teď jsem o to vlastně úplně přišla. Je mi to líto i proto, že dechové nástroje jsou strašně uklidňující. Když člověk cvičí, tak ať chce nebo nechce, musí začít pravidelně dýchat; to člověka krásně zklidní. Přirovnala bych to k nějakému druhu meditace. Vlastně i s tím rozčilováním, když vám to zrovna nejde.

To mě přivádí na otázku, kterou jsem neměla původně připravenou, ale vlastně mě tvá odpověď hodně

zajímá. Máš nějakou svou osvědčenou duchovní praxi nebo nějaký rituál, který ti pomáhá se ztišit, uklidnit?

Jak se říká, že meditací může být i to, že člověk natírá zeď, tak tohle přesně ke mně sedí! Nejsem úplně typ člověka, který by dokázal procházet nějakou meditací ve skupině nebo kroužku dalších osob. Není mi to zrovna příjemné.

V poslední době se zase vracím kručným pracím. Vlastně celý podzim a zimu jsem strávila pletením a háčkováním. Každý večer si k tomu sednu a udělám alespoň pár řad. A potom práce na zahradě, u té taky dokonale vypnu hlavu. To je pro mě nějakým způsobem meditace, očištění. A skoro nutností je pro mě knížka před spaním.

Míváš smutná období?

Určitě mívám smutná období, jako každý. Někdy mám strach, že když bych utlumila aktivity, které mě nějakým způsobem nabíjejí, setkávání s lidmi, poznávání, cestování, že bych měla mnohem víc prostoru k přemýšlení nad prázdnými místy a ta by mě začala strašně moc trápit. A ono to přijde. Jsou to temné kouty v domě a jednou přijde čas, kdy tam člověk musí rozsvítit, podívat se, jak to tam vypadá, a začít s tím něco dělat, aby mu jednou celý ten dům nespádl na hlavu. Ale ten uklizený prostor potom taky stojí za to.

Těšíš se na stáří? Nebo se ho trochu obáváš?

Kdyby to bylo takové to zklidněné stáří, žítí už s nějakou životní moudrostí, užívání si podzimu svého života ve zdraví a v blízkosti lidí, kteří jsou fajn, tak na to bych se těšila. Ale člověk nikdy neví, co bude muset přijmout.

*Rozhovor vedla Kristýna Ledererová
Kolajová.*

Složité, ale radostná cesta za duhou

Aktuální pojetí práce s dětmi a mládeží v NSČU

Kristýna Ledererová Kolajová

Sněm NSČU schválil v dubnu 2025 záměr doplnit oblasti společné celounitářské koncepce rozvoje o devátou oblast, a to je systematická práce s dětmi a mládeží. Stalo se tak na návrh Unitářské akademie, která se zároveň sama k téhle činnosti přihlásila – už proto, že ji od roku 2020 stabilně podporuje. Vedení UA dokázalo v letošním rozpočtu vyčlenit nemalou částku na placení pomůcek, přípravu i organizaci programů, finanční příspěvek na pobytové vzdělávací víkendy zejména malých dětí a také příspěvek pro mládež na týdenní vzdělávací pobyt v Rumunsku s tamními unitáři.

Cesta za duhou: společné víkendy, tábory i sdílené zážitky vytvářejí prostor, kde děti a mladí lidé rostou spolu. (Fotografie z archivu NSČU.)

Díky tomu jsme po více než šesti letech kontinuální dobrovolnické práce se skupinou dětí v široké věkové škále (za poslední rok od šesti do šestnácti let) mohli udělat první

kroky k vytvoření oficiální koncepce v tomto segmentu unitářské činnosti. Nezbytné bylo co nejdříve rozdělit malé a mladé zájemce o unitářské programy do dvou skupin podle

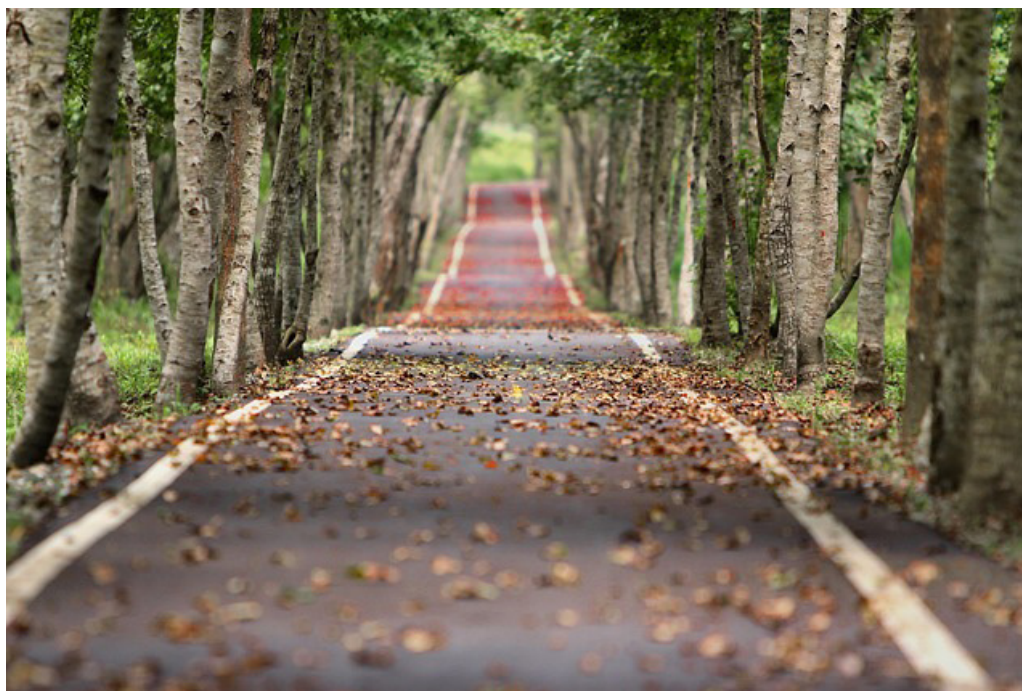
Společenství napříč generacemi: práce s dětmi a mládeží staví na důvěře, odpovědnosti a radosti z objevování světa. (Fotografie z archivu NSČU.)

věku, abychom mohli lépe pokrývat rozmanité potřeby všech. To znamenalo v první řadě najít ke skupině mladších dětí alespoň dva vedoucí, ideálně z našich řad, kteří budou dostatečně kompetentní, ochotní se hodně vzdělávat, a zároveň je neodradí velká zodpovědnost, malé peníze a velká časová investice včetně celých víkendů. Je na místě poděkovat Janě A. Raškové a Kateřině Kopecké, že na sebe tento závazek vzaly, i za to, s jakým nadšením se ihned pustily do práce. Dvoučlenné vedení původní skupiny, dnes již mládeže (Unitaria team), zatím u téhle práce rovněž zůstává.

Obě skupiny působí od ledna podle modelu, který se již po několik let osvědčuje u starší skupiny (dnes již mládež), totiž, že má-li vůbec naše práce dávat smysl, musíme

přestat myslet na vlastní pohodlí a vycházet vstříc možnostem zájemců z celé republiky. (Paradoxně například v Unitaria teamu není nikdo přímo z Prahy.) Došli jsme k tomu, že to je technicky možné pouze v případě, kdy pravidelné programy mívají nižší periodicitu, zato jsou vždy víkendové nebo ještě delší. Už několik let se tedy naše činnost ustálila v režimu: sedmkrát do roka společný víkend (z toho asi dvakrát s dalším přidaným dnem) a k tomu dvoutýdenní letní tábor. Skupina malých toto schéma přejala, byť víkendové pobyty má zatím jen třikrát ročně, k tomu několik akcí jednodenních (jen soboty) a tábor pouze na týden.

Navíc máme tři společné jednodenní akce pro obě skupiny: Květinovou slavnost (letos spojenou s teplickou obcí), Zažít město jinak

Mládež má letos zastřešující téma Staré cesty a kromě společných víkendů a tábora se v závěru prázdnin chystá na svůj první společný zahraniční pobyt. (Foto © pixabay.com.)

a Sdílení světla (obě v Praze), to aby naše nejmladší generace měla možnost stále udržovat vzájemné vztahy napříč věkovými skupinami.

Vedení mladší skupiny se ideově odrazilo od motivu prvního unitářského tábora v naší novodobé historii (Putování za duhou – motiv tábora pořádaného roce 2022 po více než sedmdesáti letech od táborů předchozích) a vydávají se na Cestu za duhou. Mládež má letos zastřešující téma Staré cesty a kromě společných víkendů a tábora se v závěru prázdnin chystá na svůj první společný zahraniční pobyt – poznávat tradici transylvánského unitářství společně se svými tamními vrstevníky.

Je dobré, že u obou skupin se od počátku daří pěstovat spoluzodpovědnost za aktivity, pro něž jim v Unitarii vytváříme prostor, takže velká a u některých programů stoprocentní míra spolufinancování z jejich strany je samozřejmostí. Stejně jako je samozřejmostí množství dobrovolnické práce, kterým přispívají nejen k zajištění vlastních programů,

ale i těch celounitářských. To pak z jejich pomoci několikrát ročně těžíme všichni. Mimoto vedeme starší skupinu od počátku k tomu, že nedílnou součástí unitářského způsobu života je charitativní působení. Mají tedy několik dlouhodobých (a každý rok také alespoň jeden jednorázový) veřejně prospěšných projektů, které podporují z vlastních peněz a z příjmů ze své činnosti.

Pevně věřím, že toto celkově zdravé nastavení jim zůstane jak se říká „zadřené pod kůží“ a že jím snad časem přirozenou cestou v dobrém ovlivní i nás ostatní, kteří se ve svých obcích k něčemu takovému zdaleka neblížíme a kteří často ani nejsme ochotni o takovém přístupu uvažovat.

Nechci v žádném případě predikovat úspěch tohoto projektu, protože v Unitarii jsme zvyklí na mnohé nepříznivé výkyvy, které smetou lecjaký nadějný začátek. Se vši vážností však mohu říct, že i kdyby zůstalo jen u té práce, která byla dosud odvedena, dává tento dlouhodobě rostlý a zdola rozvíjený pokus již nyní smysl a přináší i výsledky.

Pastorační péče jako umění přítomnosti

Podzimní modul Unitářské akademie

Yustine Castillo

Podzimní modul Unitářské akademie proběhl během dvou víkendů v říjnu a listopadu, opět v prostorách KC Unitaria.

Pastorační péče není výlučnou odpovědností samotného duchovního, ale sdíleným povoláním celého společenství. (Foto © pixabay.com.)

Cyklus přednášek nabídl srozumitelný a zároveň podnětný pohled na pastorační péči jako na důležitou, ale náročnou součást duchovní služby. Ukázal ji nejen jako reakci na krizové situace, ale také jako dlouhodobou a preventivní práci, která vyžaduje citlivost nejen k otevřeným problémům, ale i k nenápadným signálům naznačujícím vznikající potřeby jednotlivců i celého společenství. Opakovaně zaznívalo, že dobrá pastorační péče stojí především na skutečné přítomnosti, otevřené komunikaci a postupném budování důvěry, a zároveň se neobejde bez jasně daných etických a profesních hranic.

Ant Howe je unitářský duchovní a pastorační pracovník, který se dlouhodobě věnuje otázkám péče, prevence vyhoření a udržitelnosti duchovní služby v komunitním kontextu. Právě těmto tématům se věnoval i jeho příspěvek, který se zaměřil především na prevenci a dlouhodobou udržitelnost pastorační práce. Otevřel otázku napětí, které duchovní často prožívají při rozhodování, kolik času a emoční energie věnovat pastorační péči, aniž by tím trpěly jiné oblasti služby nebo jejich vlastní duševní a tělesná pohoda. Z této reflexe jasně vyplynulo, že pastorační péče nemůže být dlouhodobě udržitelná, pokud duchovní

zanedbávají sebeděči a vědomé nastavování hranic. Duchovní jsou nevyhnutelně vtahováni do situací bolesti, ztráty, nemoci a smrti – jak v osobních, tak v komunitních příbězích – a musejí se učit, jak druhé těmito zkušenostmi provázet, aniž by byli zahlceni nebo se s nimi příliš ztotožnili. Zvlášť podnětné byly Antovy úvahy o tom, kolik vlastních zkušeností je v pastoračním vztahu vhodné sdílet; poukázaly na citlivou rovnováhu mezi autenticitou a přiměřeností.

Seminář se dále věnoval pastorační péči v kontextech umírání a truchlení, kde byl kladen důraz spíše na doprovázení než na snahu „řešit problémy“. Péče o pozůstalé byla představena jako dlouhodobý závazek, který výrazně přesahuje bezprostřední rituály či prvotní reakce na ztrátu. Zároveň zaznělo důležité upozornění, že pastorační péče není výlučnou odpovědností samotného duchovního, ale sdíleným povoláním celého společenství. Vytváření zdravého sboru zahrnuje vzdělávání a posilování dalších lidí tak, aby se na péči mohli aktivně podílet, čímž se zvyšuje odolnost komunity a zároveň se snižuje přetěžování úzkého okruhu dobrovolníků. Tento komunitní přístup byl úzce propojen se schopností zachovat celistvost společenství v obdobích zármutku, konfliktů či názorových neshod.

Dalším významným tématem byla role pastorační péče při zvládnání nesouhlasu v životě sboru, zejména v souvislosti s morálními či politickými otázkami. Princip „nemusíme smýšlet stejně, abychom se mohli mít rádi“ zde podtrhl výzvu vytvářet bezpečné prostory, v nichž lze rozdílnost názorů unést, aniž by docházelo k narušení vztahů. Úspěch pastoračního vedení tak nebyl chápán jako dosažení jednoty za každou cenu, ale spíše jako schopnost otevřenosti, vnímavosti a soucitu.

Závěrečná část semináře, vedená Petrem Samojským, převedla tato témata do roviny praktického rozlišování prostřednictvím diskusí nad modelovými situacemi. Jeho vodící otázky poukázaly na složitost pastoračního

Ant Howe před Unitarií, jedním z jeho nejoblíbenějších míst na světě.

(Fotografie z archivu Anta Howea.)

rozhodování, zejména pokud jde o hranice mezi pastorační péčí, terapeutickým doprovázením a osobními vztahy. Studenti byli vyzváni k tomu, aby zvažovali, kdy je situace záležitostí výhradně pastorační péče duchovního, kdy je vhodné zapojit vedení sboru a kdy je eticky nezbytné doporučit odbornou pomoc. Diskuse o zapojení psychologů či krizových pracovníků zdůraznila, že citlivě a zodpovědně provedené předání péče není selháním pastorační služby, ale naopak jejím přirozeným rozšířením.

Celkově seminář potvrdil, že pastorační péče je hluboce vztahová, kontextuální a eticky komplexní. Vyžaduje pokoru, sebereflexi a spolupráci, stejně jako ochotu rozpoznat a přijmout hranice vlastní role. Především však pastorační péči představil jako výraz lásky, která usiluje o blaho jednotlivců, duchovních i společenství jako celku.

Přeložila Kateřina Höferová.

Ze sněmu indických unitářů

Petr Samojský

Je to tak trochu paradox. Pokud mohu soudit, hodně českých unitářů má hlubší znalosti o indické filozofii (byť selektivní a přejaté), ale o indickém unitářství je jim toho známo méně – třebaže tato organizace je po americké a transylvánské třetí největší na světě co do počtu obcí a členů. Když jsem vloni konečně po mnoha letech zvažování plánoval cestu do Indie, spojil jsem se s tamními unitáři a dostalo se mi také pozvání na jejich sněm. Zúčastnil jsem se ho, a protože to bylo skutečně zajímavé, rád se o zkušenosti podělím.

Skupinová fotografie účastníků sněmu – 150 lidí spojených navzdory vzdálenostem i jazykové rozmanitosti. (Všechny fotografie z archivu Petra Samojského.)

Pro kontext trochu historie: tamní organizace Indian Council of Unitarian Churches (Indická rada unitářských církví, ICUC)¹ byla založena 12. prosince 1987 a má dnes kolem devíti tisíc členů, kteří přináleží do dvou oblastí – Unitarian Christian Church Chennai a Unitarian Union of North East India², která sdružuje především

khasijské unitářské sbory³ a dále menší unitářské komunity a jednotlivce z dalších oblastí, zejména z Ásámu.

V minulosti se k unitářským proudům počítala i Brahmo samádž – velmi důležitá organizace v historii Indie.⁴ Jsou s ní spjata jména

1 Anglickou verzi názvu do češtiny přeložíme nejspíše s použitím churches – církví, byt' v našem jazyce by tomu odpovídalo spíše slovo kongregací nebo obcí. Vzhledem k tomu, že sněm projednával také změnu tohoto slova v názvu, přednost v překladu byla dána slovu církví.

2 Unitářská unie severovýchodní Indie byla založena 18. září 1887, kdy Hajom Kissor Singh uspořádal první unitářské shromáždění a tím formálně zahájil unitářské společenství v Khasi Hills.

3 Jedná se o unitáře v oblasti Khasi Hills v indickém státě Meghálaj, kteří tvoří ucelenou a soudržnou komunitu.

4 Význam Brahmo samádže historicky spočívá v prosazení náboženské reformy v Indii a spojení tradice s moderním racionalismem; prosazení monoteismu bez idolatrie, kladení důrazu na rozum, etiku a svědomí, na základě toho v sociální reformě: odmítnutí kastovního systému, sociálních nerovností a upalování vdov, podpora vzdělání a práv žen. V podstatě formovala moderní reformní elity a hodnoty, z nichž vyrostlo indické národní hnutí, ze kterého vzešly osobnosti jako například Mahátma Gándhí.

Společné setkání napříč regiony a jazyky: indičtí unitáři na sněmu ICUC.

jako Ram Mohan Roy, Debendranáth Thákur, Kéšab Čandra Sen, Rabíndranáth Thákur⁵. Brahmo samádž byla myšlenkově velmi blízká západnímu unitářství, inspirována unitářskými idejemi, nikoliv však unitářskou organizační strukturou – a proto se postupně v průběhu 20. století od unitářství vzdálila. Zatímco se s uskutečněnými sociálními změnami více soustředila na národní identitu, indičtí unitáři se začali více sblížovat se západními unitářskými organizacemi, což bylo podpořeno i již zmíněným založením ICUC.

Na sněmu bylo celkem sto padesát účastníků, to zahrnovalo delegáty z Čennaje⁶ a Unitářské unie severovýchodní Indie. Pro ty cestování nebylo jednoduché; sedmdesát delegátů jelo společně vlakem prakticky přes celou Indii, což obnáší čtyřicet osm hodin ve vlaku plus dopravu na nádraží (například z některých unitářských obcí v Ásámu cesta k vlaku trvá osm hodin autem). Pro představu – taková cesta tam i zpět vlakem lehátkovým vozem vyjde v přepočtu asi na 400 Kč, zatímco letadlo asi na 8 000 Kč (z Shillongu nás letělo třicet).

5 V naší zemi nejznámější – básník, filozof, nositel Nobelovy ceny za literaturu v roce 1913, zejména za sbírku *Gitáňdžali*.

6 Dříve Madrás.

Program sněmu, co se týče formální agendy, obsahoval debaty o frekvenci konání dalších sněmů, o výši členských příspěvků, o tom, zda i jednotlivci mohou být členy ICUC, a o případné úpravě názvu (nahrazení slova „církvi“ slovem „kongregací“). Z toho asi nejvýznamnější diskuze byla o frekvenci konání, protože vzhledem k náročnosti, ale i k potřebě osobního kontaktu je rozhodnutí, jestli mít sněm jednou za tři nebo za dva roky poměrně zásadní. Nakonec tedy bylo potvrzeno, že platí dva roky se střídáním Meghálaje a Čennaje.

O složitosti jednání sněmu svědčí jazykové rozdílnosti: jižní unitáři mluví tamilsky, někteří z nich více či méně anglicky; severní unitáři mluví khasijsky (v různých dialektech, takže si navzájem někdy nerozumí) nebo ásámštinou, pnarštinou, garštinou, bengálštinou (a někteří také více či méně anglicky). Takže tak trochu unitářská babylónská věž. Zatímco v našich podmínkách se snažíme zajistit tlumočení, tady by to bylo prakticky tak náročné, že se prostě o tlumočení nikdo nesnaží. Oficiálním jazykem ICUC je angličtina, tou se hovořilo nejvíce, a kdo si vzal slovo, mluvil prostě po svém a ostatní to „nějak vnímali“. Nikdo to vůbec neřešil.

Rozmanitost ICUC se projevuje i v otázce identity: zatímco unitáři v jižní Indii se zpravidla hlásí ke křesťanské unitářské tradici, unitáři

Cesta na sněm jako součást zkušenosti: někteří delegáti strávili desítky hodin ve vlaku napříč Indií.

v severovýchodní Indii přízvisko křesťanský důsledně odmítají a chápou své unitářství jako již oddělené od historických křesťanských kořenů.⁷ Na sněmu jsme ale všichni svorně zpívali písně o Ježíši i o cestě k Bohu bez Ježíše a cestou autobusem, když z „repráků“ burácela Abba a všichni za jízdy tančili, se zpívalo I believe in angels, a taky to nikdo (ideově) neřešil.

Ono tohle české „nic neřešit“ doprovázelo celý sněm. A troufám si říct, že to vychází z místních kulturních kořenů. Kupříkladu když jsem byl několik měsíců před tím požádán, abych měl na sněmu hodinovou prezentaci na téma efektivní vedení, na své snahy dopřít se nějakého zpřesnění jsem nedostal vůbec žádný podnět. Mám to prostě „nějak udělat“. Bude k dispozici projektor a tabule, skupina, která neumí anglicky, bude sedět pohromadě a někdo jí bude tlumočit, sál pro 150 lidí bude ozvučený mikrofonom. Ten den začal program s jedenapůlhodinovým zpožděním, u oběda mi bylo doporučeno, abych to „nějak zkrátil“, před začátkem jsem se dozvěděl, že nejde elektřina, takže projektor ani mikrofون nebudou, tlumočení taky nebude a maličká tabule byla na konci pódia, takže kdo seděl

⁷ Rozdílnost ideových základů vychází z historických skutečností, kdy se místní proudy vyvíjely v různých dobách a byly inspirovány odlišnými zdroji.

v první řadě, viděl jen to, že tam je, ale co je na ní napsáno, nepřečetl nikdo. Takže improvizace! Ten pocit, že mluvíte zhruba k třetině lidí, kteří vám vůbec nerozumí, a k druhé třetině lidí, kteří rozumí sem tam nějakému slovu, je k nezaplacení. Ale to se neřeší, byl jsem poctěn, že jsem mohl přispět úvahou o efektivním vedení, byť to celé je vlastně krásný oxymoron.

Program sněmu byl velmi pěkně vyvážený – proložen shromážděními krátkými i delšími, prezentacemi, kruhy sdílení a občerstvením, což zase dávalo spoustu prostoru pro neformální sdílení a vzájemný kontakt. V té pestrosti působila formální jednání spíše jako doplněk, třebaže závěry byly samozřejmě závazné.

Při shromážděních se vystřídalo opravdu hodně lidí: duchovní a duchovenští asistenti i laici, přirozeně podle náročnosti. Tady je třeba malá odbočka k upřesnění: indičtí unitářští duchovní nemají službu jako profesi – pokud tou bychom rozuměli zaměstnanecký nebo služební poměr. Svou práci pro obec dělají při zaměstnání a jen ti, kdo pracují ve velkých obcích, dostávají roční odměnu v přepočtu 200 až 1 200 Kč. To tedy stačí například na úhradu cesty a pobytu na sněmu (kde se spí na pokojích v ubytovnách po dvanácti osobách, což vyjde velmi levně). To vše včetně registrace 120 Kč si tedy každý delegát platí

Radost, tanec a sdílení: kulturní večer jako oslava kořenů jednotlivých komunit.

sám. V rámci registrace je ovšem poskytnuta strava, jmenovka a dárek na závěr.

Z programu stojí za zmínku ještě sobotní slavnostní večer, který byl složen ponejvíce z „kulturního tance“ různých obcí. Pro mne bylo velmi milé a překvapivé vidět, s jakou vervou a nadšením si mládež i dospělí připravili taneční vystoupení, která nějak vyjadřovala kořeny jejich společenství nebo ilustrovala poselství, jež bylo v tanci obsaženo.

Jako zahraniční host byl na sněmu kromě mne ještě Rev. Daniel Kanter ze sboru First Unitarian Church of Dallas, který v Indii v mládí studoval a dlouhodobě podporuje Dětskou vesnici v Khasi Hills, což je jejich partnerská obec.⁸ On a jeho syn Nico po sněmu odjeli

⁸ Dětská vesnice Annie Margarety Barrové v Kharangu je de facto sirotčinec, který je vzhledem k specifickým sociálním zvykům v Khasi Hills velmi potřebný. Jinak ale funguje jako komunitní dětský internát.

právě do Khasi Hills, kde je čekalo dalších deset členů jejich americké obce, aby dva týdny sdíleli život s dětmi.

V závěru jsem byl vyzván, abych vyřídil pozdravy českým unitářům a pozval je na příští sněm, který bude v Meghálaji v roce 2028. Rád vyřizuji! Pokud tam pojedete, tak dobrá informace je, že po uhrazení letenky jsou náklady na cestu i pobyt velmi nízké. Ale velmi teplé oblečení s sebou! Třebaže se jedná o Indii, denní teploty v čase sněmu budou kolem 13 °C, v noci pak těsně nad nulou; leč žádná obydlí tam nemají topení, což ovšem nikomu včetně dětí nebrání chodit naboso. Našinec si proto může připadat tak trochu zchoulostivěle... A to je teprve jeden z kulturních šoků, o které při cestě tam rozhodně nebudete mít nouzi!

Improvizace místo dokonalosti: setkání, kde důležitější než podmínky je živé společenství.

Unitářství je přesně to místo, kde mám být

Rozhovor s Antem Howem

Ant Howe je úspěšný britský unitářský duchovní, člen vedení Unitarian College (vzdělávací instituce britských unitářů) a od února 2026 rovněž člen kolegia Unitářské akademie.

Kázání při ordinaci v roce 2025. (Všechny fotografie i obrázek jsou z archivu Anta Howea.)

Vím, že tvá cesta k unitářství nebyla přímočará. Mohl bys prosím říct něco víc o tom, jak se tvá duchovní cesta odvíjela až do současné podoby?

Vyrůstal jsem v přísném prostředí evangelické letniční církve a celý život nás, členů, se točil kolem kostela. Nebylo to jen v neděli. V neděli ráno a večer byla mše, v úterý studium bible, ve čtvrtek společné modlitby, v pátek setkání mládeže. Sbor byl celý můj svět. Všichni v něm byli jako tety a strýcové. Byli jsme odrazování od navazování přátelství mimo kostel. Musím říct, že v jistém smyslu jsem se tam cítil velmi milován. Ale vždycky jsem také věděl, že v tomto prostředí existují jasné hranice toho, co je přijatelné, a co ne. Záhy jsem si uvědomil, že klást příliš mnoho otázek přijatelné není. Když jsem byl velmi mladý, začal jsem hrát na klavír ve sborové kapele. Vedení ve mně začalo spatřovat určitý potenciál, takže mě pověřilo

vedením biblických studií a v patnácti letech jsem začal kázat. Znovu musím říct, že se mi to v jistém smyslu líbilo. Ale klíčily ve mně otázky, které jsem se neodvážil položit. Třeba proč Bůh nemohl odpustit bez krvavé oběti. Bylo mi řečeno, že Bůh může odpustit, pokud trpí neviný člověk – Ježíš. To mi nepřipadalo spravedlivé. Také jsem začal přemýšlet o tom, jak může existovat hřích, kterého se dopustí konečná osoba, ale zároveň by za něj měl být nekonečný trest: pokud se někdo dostane do pekla, je tam uvězněn navždy. To se neshodovalo s tím, co jsem považoval za spravedlnost, ale vždy nám bylo řečeno, že Bůh je naprosto spravedlivý. Takže aniž bych to věděl, začal jsem zpochybňovat doktríny o vykoupení a prvotním hříchu.

Také jsem začal přemýšlet o povaze Ježíše. Bylo nám opakováno, že musíme napodobovat Ježíše, ale pokud byl Ježíš Bohem, zdálo se to

téměř nemožné. Pokud však byl Ježíš spíše člověkem, pak je to příklad, který je možné napodobovat – takže jsem už měl unitářské myšlenky! Takové otázky mi vířily v hlavě. A pak mi připadalo nesprávné, že já jako mladý muž mohu v kostele zastávat nějaké role, ale mým kamarádkám to dovoleno nebylo jen proto, že byly ženy. K tomu všemu se postupně přidávalo i poznávání mé vlastní sexuality. Viděl jsem, že všechny tyto věci směřují ke kolizi.

Během svého dospívání jsem viděl lidi odcházet. Prostě zmizeli a obvykle se o nich už nemluvilo. Pokud jsme je potkali na ulici, měli jsme přejít na druhou stranu a ignorovat je. Nevím, proč mě pak tolik překvapilo, když se to stalo i mně, ale překvapilo mě to. Když jsem oznámil, že odcházím, lidé, které jsem znal léta, s nimiž jsem vyrůstal a byli jsme přátelé, se chovali, jako bych zemřel nebo už neexistoval.

Kolik ti bylo?

Asi osmnáct.

V tomhle věku muselo být hodně těžké zůstat sám, bez přátel, bez blízkých vztahů...

Bylo to hrozné. Přestěhoval jsem se z města, kde jsem žil, do Manchesteru; chtěl jsem začít nový život. Občas jsem zašel do různých kostelů, někdy i hrát na varhany a vydělat si trochu peněz, ale pokaždé tam buď recitovali vyznání víry, nebo říkali něco, co mi prostě neznělo pravdivě. Pamatuji si, že jsem si říkal, že pokud se někdy ještě připojím k nějaké církvi, bude to muset být místo, kde mi nikdo nebude zakazovat věřit tomu, co mi říká mé svědomí, a kde budu moci svobodně klást otázky. Přemýšlel jsem, co budu dělat se svým životem, protože do té doby bylo všechno naplánováno tak, že se stanu pentekostálním kazatelem, ale to nevyšlo. Začal jsem studovat teologii na univerzitě s myšlenkou, že se stanu učitelem náboženství. – A najednou se mi otevřel celý svět, kde se daly klást otázky. Dozvěděl jsem se, že v průběhu let existovali lidé, kteří uvažovali jinak, což jsem do té doby vlastně netušil. A v podstatě ve stejné době jsem se jednou dal do řeči se spolužačkou a svěřoval jsem se jí s tím, čemu teď věřím. A ona řekla: „Zníš mi jako unitář.“ O unitářích

jsem nikdy neslyšel. Nevěděl jsem, co to je. Ale řekl jsem si, že bych to měl prozkoumat. Našel jsem si v Manchesteru unitářský sbor, šel jsem tam – a zůstal jsem!

Když se ohlížím zpět, nesl jsem si s sebou tehdy dost náboženských traumat. I když jsem od začátku věděl, že jsem u unitářů našel něco zvláštního, stále jsem se obával, že nějak ztracuji svou duši tím, že zpochybňuji Trojici a božství Krista... Trvalo mi dlouho, než jsem se z toho vzpamatoval. A také trvalo, než jsem začal sám sebe označovat za unitáře. Nějakou dobu jsem říkal, že jsem křesťan, ale chodím do unitářského sboru. Takže to nebyla okamžitá konverze, ale postupné uvědomění si, že jsem doma, že tito lidé jsou moji lidé a že právě sem jsem byl povolán.

Když se teď ohlížím zpět, říkám si, že představitelé letniční církve měli pravdu, když mi prorokovali, že budu kazatel. Jen to není v církvi, kterou si představovali!

Mohu se zeptat, jakou část tvé spirituality nyní tvoří křesťanské učení? Protože si myslím, že je prakticky nemožné nechat všechno za sebou a zcela proměnit pohled na svět...

V dětství a mládí jsme se museli naučit nazpaměť obrovské množství úryvků z bible. S cílem, že pokud si je zapamatujete, vybaví se vám, když je budete potřebovat. To pro mě platí dodnes. Když se v mém životě něco stane, vybaví se mi biblický verš. Někdy je to útěšné a někdy užitečné, takže jsem za to docela rád. Stále miluji bibli, ačkoli vedle ní stále více i písmo jiných tradic. Když jsem nervózní nebo ve stresu, jako první mi přijdou na mysl slova z modlitby Páně a 23. žalmu, protože jsou ve mně tak hluboce zakořeněná. Z kulturního hlediska ve mně tedy křesťanství zůstává. Z teologického hlediska už mnohem méně. Vnímám Ježíše jako učitele, jako jednoho z řady mnoha dalších velkých učitelů a vzorů. Myslím, že měl jedinečný úkol, ale i já mám ve svém životě jedinečný úkol. V dnešní době si nejsem jistý, že někde „tam venku“ existuje Bůh. Pokud někde vidím Boha, pak je to ve společenství, když se lidé shromáždí. A někdy, když jsem sám, mám uvnitř pocit, že Božství je se mnou. Stále se modlím. Stále

čtu bibli – kritickým pohledem. Když se mě lidé ptají, co jsem a jaká je moje spiritualita, říkám, že jsem unitář. Pro jiné unitáře to někdy upřesním a řeknu, že jsem spíše na křesťanské straně, pokud vůbec. Ale vůči vnějšímu světu se prostě nazývám unitářem. A cítím to tak! Trvalo mi chvíli, než jsem našel svou identitu, ale teď ji mám a jsem na unitářství velmi hrdý.

A co spása? Cítíš se spasený? Ptám se, protože jsi jednou zmínil, že to byla klíčová otázka v jedné části tvého života...

Mohu říci ano, jsem spasen. Nevím, jak to bude v příštím životě, ale unitářství mě zachránilo v tomto životě. Upřímně řečeno, nevím, jak bych žil, kdybych ho nenašel. A největším potěšením mi je vidět, jak lidé nacházejí naši víru a přijímají ji za svou, jak se ujímají služby v laickém vedení nebo služby duchovní. Možnost podporovat je v tom je jedním z největších požehnání mého života.

Toho se možná částečně dotýká moje další otázka: Jedna věc je být členem náboženské komunity, ale úplně jiná věc je rozhodnout se vydat se na cestu duchovního – někoho, kdo je schopen určitým způsobem vést, podporovat a inspirovat ostatní. Jak v tobě tohle rozhodnutí doznělo a co k tomu bylo zapotřebí? Jsem si jistá, že to nebylo v oněch patnácti letech, že?

Všichni v letniční církvi očekávali, že budu knězem. Ale když jsem se dostal k unitářství, nebyl jsem si jistý, jestli mě to stále láká. Spíš jsem se toho bál, protože předtím to nevyšlo, a nakonec jsem z církve odešel. Pamatuji si, jak jsem si říkal: „Co když to zase nevyjde? Kde pak budu?“ Takže jsem si chvíli myslel, že budu jen takovým podpůrným aktivním členem. Pomáhat; třeba hrát na varhany, když bude potřeba. Ale brzy mě ostatní unitáři začali povzbuzovat k laickému vedení shromáždění. V té době jsem neměl žádné unitářské vzdělání. Obával jsem se, jak by to dopadlo, protože jsem měl zažitě jen své staré letniční způsoby s jejich hlučností a nadšením. Nebyl jsem si jistý, zda by to mohlo fungovat. Ale

zdálo se, že ano. A když jsem začal sloužit bohoslužby a více se zapojovat do unitářského hnutí, měl jsem prostě pocit, že je to přesně to místo, kde mám být. Nepřišel žádný velký moment, kterým bych si potvrdil, že mám být duchovním, ale každá věc, včetně některých neúspěchů, mne stále ujišťovala, že tohle chci v životě dělat.

Co pro tebe jako unitářského duchovního bylo (nebo možná stále je) největší výzva nebo úskalím v práci? Třeba z hlediska osobnosti, dovedností nebo čehokoli dalšího.

Výzvou byla rostoucí sekularizace. Ve Velké Británii byli dlouhou dobu cílovou skupinou unitářů lidé, kteří byli křesťané, ale stejně jako já si kladli otázky, a my jsme se pro ně mohli stát přirozeným domovem. Téměř všichni ve Velké Británii měli před dvaceti, třiceti lety nějaké povědomí o náboženství, protože jsme měli ve školách hodiny náboženství, kde jsme se učili zpívat duchovní písně a kde se vyprávěly biblické příběhy. Ale to už je dnes pryč. Musíme se tedy zabývat otázkou, jak zaujmout generace, které nemají téměř žádnou představu o tom, jaké to je chodit do kostela, natož do unitářského sboru. Lidé dnes vystupují hodně ze své komfortní zóny, aby poprvé překročili práh našich obcí. Na začátku mého působení lidé přicházeli poprvé a říkali: „Tohle jsem hledal celý život.“ Nyní si všímám, že lidé, kteří přicházejí poprvé, říkají: „Nevěděl jsem, že tohle potřebuji.“ Byť tím, o čem lidé nevědí, že to potřebují, je mnohem větší výzva. A vyvolává to zásadní otázky ohledně toho, jak se prezentujeme a jak oslovujeme veřejnost.

Další osobní výzvou během mého profesního života bylo, že jsem naprosto zbožňoval pastorační práci. Bylo velmi těžké se jí vzdát a začít se věnovat tomu, co dělám nyní v Unitarian College; byl to pro mě velký vnitřní zápas. A možná paradoxně láska k této práci mě ve skutečnosti dovedla k rozhodnutí: Pokud mohu umožnit ostatním, aby ji dělali a milovali stejně jako já, pak stále dělám užitečnou věc. Prožil jsem nádherné chvíle ve službě a nyní je čas pomáhat ostatním, aby je mohli zažít také.

Ant na studijním volnu (sabatiklu) v roce 2014.

Děláš to už přes sedm let: učíš kandidáty na unitářské duchovní ve Velké Británii. Když někdo v jakémkoli věku zvažuje, zda by mohl (nebo měl) zkusit duchovenskou službu, co by podle tebe měl vzít v úvahu? Co si musí ujasnit sám v sobě?

Několik věcí. Jednou z nich je, že se do toho nesmí vrhat po hlavě. Myslím, že pokud je to skutečné „volání“ k duchovenské službě, nezmizí. Musíš s tím chvíli žít a nespěchat. Musíš se smířit s tím, že nikdy nebudeš bohatý. Duchovenská služba přináší člověku velké odměny, ale obrovské finance mezi ně nepatří. Myslím, že si musíš položit otázku: Dokážu pracovat v poměrně osamělém prostředí? Protože

i když pracujeme s lidmi, většinu času jsme mezi nimi sami. Další věc: Dokážu si udržet dobré hranice? Může se snadno stát, že duchovní bude pracovat a pracovat a pracovat a pracovat. Ve službě nemáme nikoho, kdo by řekl: „Přestaň a dej si den volna.“ Víme, že míra vyhoření u duchovních všech denominací je extrémně vysoká. A myslím, že poslední věc, kterou bych někomu doporučil zvážit, je to, zda si tuto víru našel jako laik. Naše unitářská víra vás obohacuje, sytí. Ale to se změní, pokud se stanete duchovním, protože se to stane prací, zaměstnáním. Práce může být stresující, může vyčerpat a vysát. To, co nyní člověka duchovně živí, mu pak bere energii. Každý zájemce o duchovenskou práci se tedy musí

hluboce zamyslet nad tím, odkud bude pak čerpat duchovní sílu. Nebude to v kongregaci, kterou vede, protože tam pracuje. Může tam sice dál nacházet inspiraci, ale to nestačí!

Hluboce tomu rozumím. (Bohužel to neplatí jen pro duchovní!) A co je z tohoto úhlu pohledu potravou pro tvou spiritualitu?

Zpívám ve sborech. Mám rád bohoslužby taizé, takže když zjistím, že se nějaká koná v okolí, jdu na ni. Snažím se být disciplinovaný i v modlitbách. (I když si vůbec nejsem jistý, zda někdo nebo něco naslouchá.) Stále se snažím být disciplinovaný a ráno a večer si udělat čas na modlitbu a čtení něčeho inspirativního. A také si udělat čas na setkání s kolegy. Jsem členem malé čtyřčlenné skupiny, které říkáme „skupina úmluvy“. Každý rok na pár dní někam odjedeme a prostě jsme spolu. Částečně je to duchovní záležitost, ale částečně je to také kolegiální. Myslím, že je opravdu důležité být s přáteli a kolegy a věnovat pozornost tomu, co naše duše potřebuje, protože pokud se člověk neustále vydává, vede to podle mě k vyhoření.

Překvapil tě některý z tvých studentů něčím tak, že sis řekl: „Jé, to je dobré! To použiju i ve své službě!“?

Vždycky jsem doufal, že moji studenti budou schopni dovést svěřené obce, kam já jsem je dovést nedokázal! Naučil jsem se od nich hodně o začleňování světské hudby do našich shromáždění a také o vytváření meditačních prostorů, což nebyla moje nejsilnější stránka. Viděl jsem, jak někteří z mých studentů v této oblasti dělají úžasné věci. V loňském roce se několik studentů zúčastnilo velkého festivalu Greenbelt ve Velké Británii, kde na hlavním pódiu propagovali unitářství. To bylo úžasné. Jsem velmi hrdý na věci, kterých dosáhl. Myslím, že mě někdy naučí tolik, jako já naučím je.

Změnila se během doby, kdy působíš jako unitářský duchovní, nějak vaše práce? Pokud ano, v čem nejvíc a proč?

Odpověděl bych na to dvěma způsoby. Ve Velké Británii již není běžné být duchovním

v jednom sboru na plný úvazek a k tomu ideálně bydlet v domě, který ten sbor vlastní. Duchovní naopak dnes většinou pracují na částečný úvazek nebo mají dva, dokonce tři sbory. To s sebou nese určitý stres a napětí, protože pokud pracujete na plný úvazek na jednom místě, zbývá vám ještě určitá kapacita věnovat se dobrovolnické práci pro širší unitářské hnutí. Pokud ale máte tři obce, kapacita pro dobrovolnickou práci vám zbývá jen velmi malá. To je jedna změna, která z mého pohledu není dobrá, byť byla asi nevyhnutelná.

Na druhou stranu jsme ale, aspoň ve Velké Británii, zaznamenali oživení zájmu našich duchovních a studentů o duchovenské poslání i o to, že naše služba se liší od laické – není lepší, je jiná! To znamená, že si znovu osvojují profesní složku, o které by před několika lety britští unitářští duchovní nemluvili. Tehdy převažoval poměrně humanistický pohled; říkali jsme, že vlastně každý člen je tak trochu duchovním. Samozřejmě je to do jisté míry pravda. Laické duchovenstvo je nezbytné. Ale myslím si, že unitářští duchovní ve Velké Británii znovu objevují pocit závažnosti povolání. Například se ve Velké Británii znovu objevily i ordinace jakožto slavnostní rituální akty, protože dlouhou dobu jsme ordinace neprováděli. Stačilo získat kvalifikaci a dostat dopis, že jste kvalifikovaní. Nyní to znovu oslavujeme. To mě těší.

Může unitářská kongregace skutečně dobře a efektivně fungovat bez duchovního? Teoreticky je to možné v obou zemích a tradicích, které dobře znáš, v NSČU i ve Velké Británii, ale zajímá mě, jak to může fungovat v praxi. A co v takovém případě musí laické vedení splňovat (nemyslím formálně, ale prakticky, v každodenním životě obce).

Obecně bych řekl, že britské sbory mají větší šanci na prosperitu, pokud mají odborně vzdělané vedení. Vůdčí osobností může být duchovní nebo laik. Ale tam, kde je vyškolené vedení, a v ideálním případě také trochu placené vedení, má sbor mnohem větší šanci se rozvíjet a růst. Když sbor řekne, že si vystačí s hostujícími kazateli a nebude pro tuto práci hledat nikoho ze svých řad, možná dokáže

Úvodní pobožnost
společně
se Štěpánem,
UK GA 2025.

udržet nedělní bohoslužby, ale komunita upadá. Bez vůdčí osobnosti má sbor jen velmi malý dosah.

Nedělní ráno (unitářské bohoslužby v Británii stále tradičně probíhají v tuto dobu) obecně už není ideální čas pro to, aby se k nám lidé přidávali. Je třeba nabízet další příležitosti v různých jiných dnech a časech, aby k nám lidé z veřejnosti mohli zavítat. A myslím si, že to je pro malou skupinu dobrovolníků velmi obtížné dosáhnout jednak bez placeného a vyškoleného vedení a jednak bez vzdělání ohledně principů růstu. I když to není exaktní věda, existují některé zákonitosti, které mohou k růstu vést. Lze se je naučit a přizpůsobit je

našemu kontextu. Takže i když neříkám, že to musí být profesionální duchovní, mám jednoznačně za to, že je třeba mít vyškolené vedení, aby sbor prosperoval a rostl. Ve Velké Británii máme jednu nebo dvě výjimky, které si vedou dobře bez jakéhokoli definovaného vedoucího. Ale výjimka často potvrzuje pravidlo, že?

Můžeš porovnat kulturu a život unitářů ve Velké Británii a v České republice? Jak se podle tebe tato dvě společenství liší?

Rád bych začal tím, že podle mého pozorování máme mnoho společného. A i když nás někdy dělí jazyk, vždy jsem měl pocit, že britské unitářství má s českým mnohem více společného

než třeba s unitáři v Americe. Možná proto, že jsme Evropané. Ale ano, všiml jsem si i některých rozdílů, například v liturgii. Nepoužíváme tolik responzivní čtení, jak jsem viděl v České republice. Rozdíl je také ve správě. V České republice denominace finančně podporuje sbory a duchovní, což je odlišné od Velké Británie. Finanční podpora ze strany denominace je u nás velmi malá. Myslím, že české unitářství je obecně o něco humanističtější než mnoho našich sborů. I když máme některé humanistické sbory, většina obcí je teistických a některé jsou ve svém pohledu stále rozhodně liberálně křesťanské.

Ale osobně, kdykoli jsem byl s českými unitáři, okamžitě jsem měl pocit, že jsou to moji příbuzní, moji lidé, a cítil jsem se tu stejně doma jako mezi britskými unitáři. Takže i když existují rozdíly, myslím, že společné rysy je daleko převyšují.

Možná je to trochu složitá otázka, ale kdybys byl na mém místě, ve vedení českých unitářů, co by ses snažil změnit, posunout? Co bys zdůrazňoval? Ze své perspektivy, s hlubokým porozuměním unitářství, ale z pohledu zvenci. A bez ohledu na to, zda je to realistické nebo ne.

Myslím, že duchovní by se obecně rádi věnovali své práci na plný úvazek, takže pokud by to bylo možné, mohlo by to podle mě přinést velkou energii, protože by měli možnost se cele soustředit na obec, v níž působí.

Jsem si vědom, že žádná obec nemá vlastní budovu. Prostory si pronajímají, takže budova, kde sídlí, není nijak využitelná pro určení nebo posílení jejich identity. Rád bych s nimi spolupracoval intenzivněji v téhle oblasti a ptal se jich, co je jejich identitou a co jedinečného přinášejí unitářství a světu. A jak to můžeme sdílet. Co je jádrem? Samozřejmě by bylo snadné říci, že máme unitářské principy, ale to neodpovídá na otázku, co jedinečného může ta která skupina nabídnout lidem kolem nás. Myslím, že v tomto ohledu je třeba s obcemi ještě hodně pracovat. Ve Velké Británii jsme zjistili, že celostátní reklama má velmi omezený účinek. Ale skupina, která si uvědomuje svou

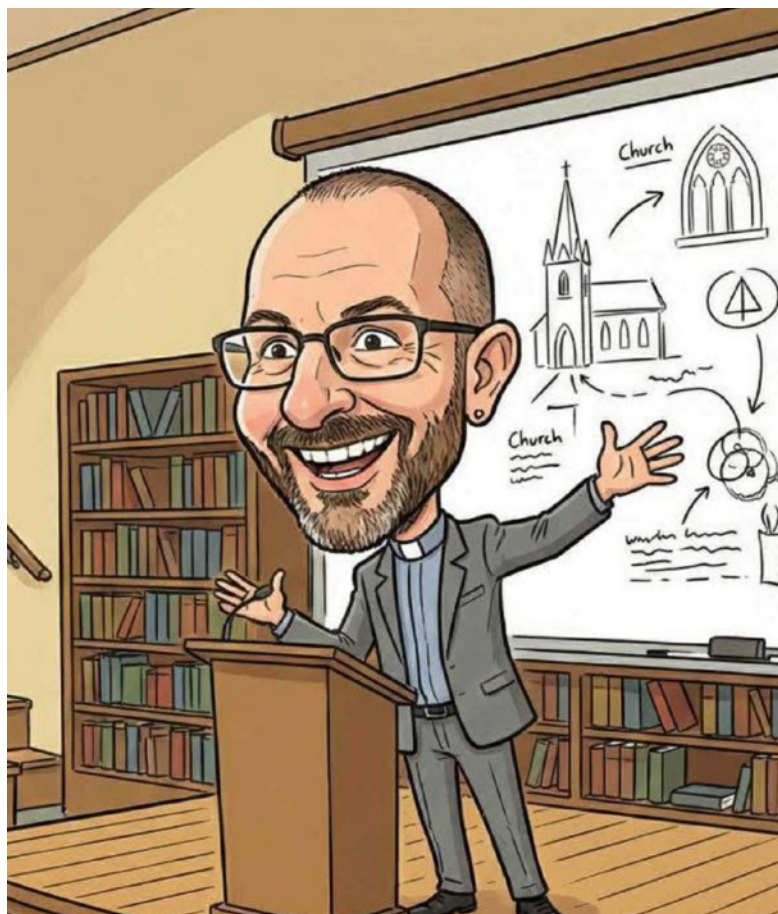
identitu, je si jistá tím, k čemu je povolána a čím má být, a začne s tím pracovat směrem k veřejnosti, soustředí se na svou lokalitu a přizpůsobí svou reklamu a oslovování lidí své oblasti, má mnohem větší šanci na úspěch. A i když všichni unitáři po světě říkají, že všichni jsou vítáni, myslím, že je v pořádku a velmi zdravé, když skupina řekne: „Všichni jsou vítáni, ale v příštích několika letech se budeme soustředit na studenty nebo mladé lidi nebo důchodce nebo lidi, kteří žijí v okruhu jednoho a půl kilometru nebo jakkoli jinak.“ Nebezpečí spočívá v tom, že pokud jsou vítáni všichni, ve skutečnosti se nezaměřujeme na skupiny, ke kterým cítíme blízkost, vzájemný vztah nebo vzájemnou prospěšnost. Myslím si tedy, že by bylo užitečné zaměřovat se na konkrétní skupiny.

Děkuji za tyto nápady! Jsi i po desítkách let služby stále schopen se vzdělávat? Je v této oblasti něco, co ti v poslední době přineslo moment prozření, překvapení nebo nový zdroj pro tvou práci?

Stále koketuji s dalšími akademickými kvalifikacemi. Přemýšlím, jak je vměstnat do svého každodenního života – to bych ještě moc rád zvládl. Jsem vášnivým čtenářem teologických časopisů a článků. A s příchodem online konferenčních platform se všude konají semináře, kurzy a akce, na které lze chodit zdarma nebo za velmi nízkou cenu. Snažím se tomu věnovat hodně času a zavázal jsem se, že si nebudu stěžovat na náročnost služby, ale že se vrátím k tomu, co mne k této službě povolalo, a k tomu, co potřebuji, abych v ní byl stále lepší.

Jednu dobu jsem byl předsedou britských duchovních, našeho profesního duchovního společenství. Snažil jsem se v téhle roli mezi nás zvát lidi z jiných denominací a organizací, aby si s námi sdíleli své zkušenosti. Mají znalosti a dovednosti, které potřebujeme. Neměli bychom se bát přiznat, že se nám mohou velmi hodit. Možná to poté budeme muset upravit a přizpůsobit našemu prostředí. Ale pro mě je zásadně důležité přemýšlet o tom, co se vlastně mohou naučit od církvi a skupin, které rostou. Možná to není jejich teologie, kterou chci, ale know-how růstu způsobu efektivního začleňování návštěvníků, vstřícnost a přístupnost. Pokud

Jak si AI představuje práci, kterou Ant Howe dělá.

se tedy od nich mohu něco naučit a přizpůsobit to unitářskému kontextu, udělám to rád, i když to znamená, že budu muset absolvovat některé bohoslužby, jejichž teologie mi není blízka, ale možná díky tomu zjistím, jak i my bychom mohli být úspěšnější.

Kromě tvé profese, co tě v životě naplňuje a baví?

Zpívání ve sborech, hra na klavír. V současné době žiji v odlehlé kopcovité oblasti Walesu a hodně mě naplňují procházky v přírodě. Snažím se také udržovat přátelství s lidmi, kteří

nejsou unitáři. Unitářství se snadno může stát docela časově náročné, zaplnit vám veškeré osobní volno. Snažím se tedy cíleně investovat energii do blízkých vztahů s lidmi mimo naše komunity, abych nestrávil celý život jen jako unitář. Žiji v poměrně malé obci a chci být její součástí, což mi třeba umožnilo naučit se velšsky. Myslím, že většina lidí ve vesnici ví, že jsem duchovní, ale tak ke mně nepřistupují. Chovají se ke mně jako ke svému sousedovi. To mě těší!

Rozhovor připravila Kristýna Ledererová Kolajová.

Z Aljašky a Minnesoty do Prahy

Zkušenost Katherine Sind a Holly Kelchner z Unitářské akademie

Unitářská akademie je místem setkávání, sdílení zkušeností a společného hledání duchovní inspirace napříč kulturami. Na podzim roku 2025 ji v Praze navštívily také studentky americké vzdělávací instituce Meadville Lombard Theological School Katherine Sind a Holly Kelchner. Ve svých osobních reflexích zachycují atmosféru setkání, sílu mezinárodního společenství i inspiraci, kterou v sobě nese česká unitářská tradice. Jejich pohled nabízí zároveň svědectví o tom, jak může setkání lidí z různých zemí a různých duchovních zkušeností otevírat nové perspektivy a prohlubovat společné porozumění.

KATHERINE SIND

V listopadu loňského roku jsem se vydala z aljašského Girdwoodu až do pražské Unitarie. Srdečně mě zde přivítala profesorka a duchovní Nicole Kirk spolu s kolegyní a studentkou Meadville, Holly. Únavu z dlouhé cesty rychle rozptýlila večerní procházka kouzelným městem; naší první zastávkou byla samozřejmě Unitaria, která se nachází jen pár kroků od Karlova mostu.

Následující den vše kouzelné pokračovalo. Strávila jsem více času s „meadvillovskou“ skupinou a zároveň jsem byla během sdílecího kruhu poprvé představena týmu Unitářské akademie. Okamžitě na mě zapůsobila síla, soudržnost a nasazení tohoto malého, ale naprosto klíčového týmu, který zajišťuje nejen fungování Akademie, ale ve velké míře i samotný život unitářství v České republice. Vlastně mě to ani nepřekvapilo – má zkušenost s unitáři je dlouhodobě taková, že jde o mimořádně schopné, tvořivé a odhodlané lidi.

Sdílecí kruh odpovídal tomu, co jsem očekávala: měl výrazně intelektuální charakter, ale zároveň byl nesen atmosférou laskavosti a otevřenosti. Po jeho skončení jsme se společně vydali na večerí do místní restaurace, kde se rozhovory přirozeně přesunuly do uvolněnější a osobnější roviny. Následující ráno – a musím dodat,

že po opravdu výjimečné hotelové snídani – jsme se naplno ponořili do programu Akademie.

První den probíhal převážně v češtině, a proto jsme jej absolvovali s pomocí tlumočnických sluchátek. Tlumočnice odvedla vynikající práci, a tak pro mě bylo mnohem snazší sledovat dění i se aktivně zapojovat, přestože češtinu téměř neovládám. Velmi jsem ocenila způsob uspořádání Akademie, kdy jsme seděli promíchaní s unitáři z České republiky. Témata, která Akademie otevřela, byla velmi pestrá – od spíše organizačních a rozvojových otázek až po témata s hlubším duchovním rozměrem.

Mimořádně jsem si užila rozmanitost jednotlivých přednášejících. Každý z nich přinášel jinou perspektivu, jiné zkušenosti i jiné dary, a právě tato pestrost byla velmi obohacující. Stejně cenný pro mě byl i prostor pro rozhovory mezi účastníky, které často pokračovaly i mimo oficiální program.

Vedle formálních částí Akademie jsme společně sdíleli několik jídel a v neděli jsme se zúčastnili bohoslužby, kterou vedla Nicole Kirk. Byla velmi krásná a hluboká. Přiznám se, že bych uvítala bohoslužbu každý den, zejména pokud by se na jejím vedení podíleli i další unitáři a účastníci Akademie.

Setkání napříč kontinenty: zkušenosti z Aljašky a Minnesoty se propojují v pražské Unitarii.
(Foto Holly Kelchner.)

Společný zpěv v angličtině i češtině byl mimořádně silným a dojemným zážitkem.

V pondělí, po oficiálním ukončení Akademie, jsme měli možnost strávit čas v kancelářských prostorách budovy Unitarie a prohlížet si staré fotografie. Tento společný čas i rozhovory, které se při tom vedly, pro mě měly velkou hodnotu. Prostor působil velmi intimně a já jsem si intenzivně uvědomovala, jak výjimečná a vzácná tato zkušenost byla.

Akademie je bohužel poměrně krátká. Pokud by to bylo možné, ideální by bylo její prodloužení o další čtyři až pět dní. Už tři plné dny by však byly výrazným přínosem, případně doplněné o jeden či dva volitelné dny. A další doporučení – stálo by za zvážení poskytnout účastníkům předem více informací o tom, jaká témata budou součástí programu.

Jednou z otázek, k nimž jsem se po skončení Akademie vracela, bylo, co mě na celé zkušenosti nejvíce překvapilo. Předem jsem byla zvědavá, zda pro mě bude prožitek více „bohocentrický“, než na jaký jsem zvyklá v rámci unitářského univerzalizmu, jak jej znám. Ukázalo se však, že pocit byl velmi podobný – a že jsme navzdory jazykovým i kulturním rozdílům hluboce spojeni jedním Duchem.

HOLLY KELCHNER

Na konci svého prvního semestru na Meadville Lombard Theological School jsem

měla možnost zúčastnit se víkendového intenzivního kurzu na Unitářské akademii v Praze. Kromě spolupráce s mezinárodními duchovními lídry v místě zrodu unitarismu v České republice jsem se těšila také na to, že prohloubím své porozumění původu oblíbené tradice Květinových slavností v americkém unitářském univerzalizmu. Má pouť na Unitářskou akademii odstartovala duchovní probuzení, které se ve mně dál rozvíjí.

Během pobytu v Praze jsem navštívila modlitební sál, kde kdysi kázal jeden ze zakladatelů české unitářské církve. Dozvěděla jsem se, jak před sto lety Norbert Čapek budoval nové náboženské společenství z troskek první světové války, inspirován vlastní zkušeností i unitářstvím ve Spojených státech.

Nejsilněji na mě zapůsobila jeho láska k hudbě. Prostor ukotvovaly velké varhany, které jej naplňovaly hudbou. Čapek navrhl původní svatyni Unitarie jako otevřený prostor, do něhož bylo možné vstoupit přímo z ulice. Díky své vášni pro skládání hudby zřejmě mnohé přitahoval už jen tím, že zvuky pronikaly do okolních ulic a probouzely zvědavost kolemjdoucích. Dokonce i ve svých posledních dnech v Dachau složil píseň, kterou jeho dcera vynesla z koncentračního tábora – poslední akt vzdoru vůči fašismu, který ho připravil o život.

Tehdy jsem ještě netušila, jak hluboce se s Čapkovým příběhem propojím.

Sdílený kruh, společný zpěv a otevřenost – jazykové rozdíly ustupují pocitu hlubokého propojení.
(Foto Holly Kelchner.)

Jeho zkušenost s plíživým autoritářstvím v Československu třicátých let, postupnou normalizací státního násilí, zaměřováním se na zranitelné komunity i volbou mezi přizpůsobením se a odporem silně rezonuje s realitou, které dnes čelíme ve Spojených státech, v Minnesotě i v mém městě Minneapolis. Věřím, že inspirace, kterou Čapek čerpal ze své lásky k hudbě, je stejnou inspirací, z níž musíme čerpat i my – nyní je čas vyjít do ulic a přinést lidem hudbu.

V uplynulém roce jsem se snažila naplňovat poslání své služby prostřednictvím hudby – pořádala jsem komunitní zpívání nejprve v našem malém sboru v Northfieldu v Minnesotě a později i na veřejných prostranstvích a během protestních akcí. Zároveň vzniklo hnutí Singing Resistance v reakci na zabití obyvatel Minneapolis Renee Goodové a Alexe Prettiho příslušníky imigračního úřadu (ICE). Shromáždění tisíců radostně zpívajících lidí získalo mezinárodní ohlas a rychle se rozšiřuje díky bezplatné příručce Singing Resistance Toolkit a školením pro vedoucí zpěvu. Tuto příručku využívám při organizaci setkání a šíření naděje ve své komunitě.

Jedním z nejdůležitějších prvků hnutí Singing Resistance je sdílené vedení, které posiluje nové lídry a rozptyluje moc soustředěnou v jedné osobě. Přestože Čapek dokázal v posledních desetiletích svého

života unitářství rychle rozšířit, hnutí, které vytvořil, se po jeho smrti a pádu třetí říše v České republice neudrželo – mimo jiné i proto, že své vedení dostatečně nesdílel. Právě sdílená struktura vedení je důvodem, proč věřím, že Singing Resistance představuje silnou a udržitelnou podobu služby širší komunitě.

Jedno ze setkání víkendového kurzu na Unitářské akademii se věnovalo otázce, jak rozvíjet sbor, který je dnes jen zlomkem své předválečné velikosti. Následovala však ještě důležitější otázka: „Proč chceme růst?“ V době celosvětově sílícího fašismu jsme jako unitářští univerzalisté skrze svou víru povolání budovat milované společenství a pomáhat druhým vidět krásu, která nás obklopuje. Naší úlohou duchovních je sloužit sousedům v nouzi; potřeba naděje a duchovního útočiště tváří v tvář beznaději je výzvou, jak máme dnes obstát.

Inspirována Čapkem budu letos v květnu pořádat první bohoslužbu Květinových slavností na Carleton College nedaleko místa, kde byli Renee Goodová a Alex Pretti zabití. Tradice, která vznikla v meziválečném období poznamenaném světovými válkami, je dnes znovu aktuální. Sdílení Čapkova příběhu a společný rituál mohou pečovat o naše zraněné duše a pozvednout naše hlasy v nadějeplném odporu. Tato bohoslužba, zakotvená ve zpívané poezii krásy, které se Čapek držel až do smrti, pře-

Hudba jako most mezi kulturami: inspirace, která překračuje hranice i generace.

(Foto © pixabay.com.)

náší víru z kostela do ulic a vytváří svatyni v našich srdcích. Po této bohoslužbě se chci vrátit na toto místo zrodu a přinést hudbu z Minneapolisu do pražských dlážděných ulic – pozvat nás k odvaze sdílet zranitelnost a tvořit společně krásnou hudbu.

S odstupem času jsem nesmírně vděčná za pohostinnost týmu i účastníků Unitářské akademie a za možnost učit se, růst a navazovat vztahy. Těším se na návrat a doufám, že si brzy zazpíváme společně.

Přeložila Kateřina Höferová.

Vysoká citlivost v kontextu spirituality

Ondřej Fafejta

Vysoká citlivost není slabost, ale specifický způsob, jak být ve světě. Jak se tento temperament promítá do duchovního života, vztahu ke smyslu a k víře? A proč mohou být právě citliví lidé jakýmsi „kanárkem v dole“ současné společnosti?

Vysoká citlivost jako dar: hlubší vnímání detailů, emocí i vztahů ke světu. (Foto © canva.com.)

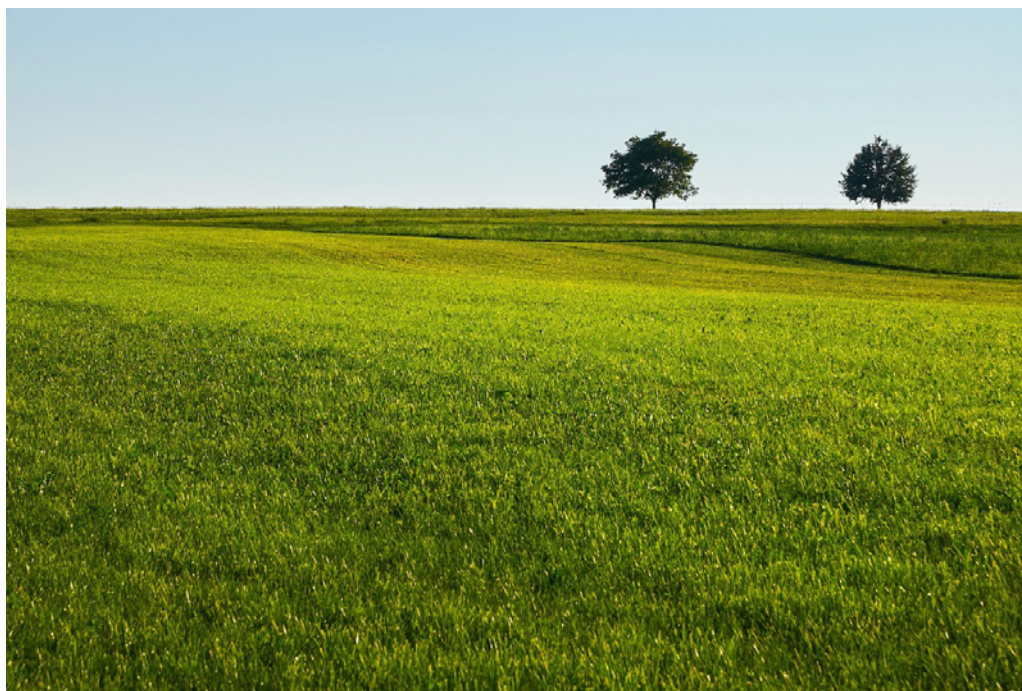
CITLIVOST JAKO PROJEV TEMPERAMENTU¹

Citlivost jako výraz pro určitý jev existuje od pradávna. Jakožto citlivé například někdy označujeme umělce či děti, hovoříme o citlivé péči, o citlivém přístupu k obtížné záležitosti, která je také citlivá, tedy choulostivá. Specifický význam ve spojení „vysoká citlivost“ dala tomuto pojmu americká psycholožka a výzkumnice Elaine Aronová, která na dané

téma vydala v roce 1996 knihu pro laické čtenáře (česky vyšla pod názvem *Vysoce citliví lidé* v roce 2020) a v roce 1997 první vědeckou studii.

Elaine Aronová označila vysokou citlivost jako temperamentový rys. Jinými slovy, jedná se o projev fungování nervové soustavy v kontextu lidské psychiky a o tomto projevu se předpokládá, že je víceméně neměnný a má vrozený základ. Čím vyšší citlivost, tím snáze

1 V této části jsem částečně využil svůj článek „Vysoce citliví lidé v církvi, citlivá církev“, psaný pro revue *Salve* 1/25. Vlastnosti vysoce citlivých a evoluční teorie byly přejaty z knihy Elaine Aron: *Psychotherapy and the Highly Sensitive Person*, Routledge, 2010.

Ticho, příroda a prostor pro zklidnění – prostředí, ve kterém se citliví lidé mohou skutečně nadechnout. (Foto © pixabay.com.)

jedinec registruje podněty a tím intenzivněji je zpracovává.

Autorka mezi typické vlastnosti vysoce citlivých lidí zahrnuje například následující:

1. Rádi nejprve pozorují, než se aktivně zapojí.
2. Všímají si bedlivě detailů a drobných změn.
3. Potřebují zvážit důsledky svých činů, jsou svědomití.
4. Více prožívají myšlenky a emoce druhých, ale také potřebují být více v souladu s vlastními myšlenkami a emocemi.
5. Jsou soucitní, záleží jim na spravedlnosti a na prostředí, ve kterém žijí.
6. Snadno se přestimulují podněty.
7. Mívají umělecká nadání, potřebují mít kontakt s krásnými věcmi a přírodou a zajímají je duchovní otázky.
8. Projevují silnější emoční reakce.
9. Hůře prožívají změny.
10. Mívají živé sny.
11. Jsou reaktivnější – například se snáze leknou, jejich imunitní systém je křehčí.

Vysokou citlivost sdílíme s jinými živočišnými druhy už od těch nejjednodušších. Ukazuje se, že je evolučně výhodné, když jeden živočišný druh žijící ve stejném prostředí vykazuje různé strategie přežití podle konkrétní situace nebo místa v rámci tohoto prostředí. Méně citlivá strategie říká: „Odvaž se a riskuj.“ Citlivější strategie velí: „Bud' obezřetný a sázej na jistotu.“ V podobném smyslu hovoříme v rámci takzvané teorie her o strategii jestřába a hrdličky. Jsou jedinci, kteří silně preferují jednu z těchto strategií – přičemž jedince s citlivou strategií (hrdličky) budeme označovat jako vysoce citlivé. Dodejme, že podle teorie Elaine Aronové se nepředpokládá, že by ženy byly automaticky citlivější než muži.

Zdůrazněme ještě, že je zcela v pořádku být vysoce citlivý, ale právě tak je v pořádku mít i jinak citlivě nastavenou nervovou soustavu. Existuje řada lidí se střední mírou citlivosti a také osoby s nízkou mírou, které se oproti vysoce citlivým typicky vyznačují například vysokou odolností a schopností rychle se rozhodovat a rychle jednat.

VYSOKÁ CITLIVOST A SPIRITUALITA

Elaine Aronová se ve svých textech o spiritualitě příliš nezmiňuje² – výjimkou je její teze o citlivějších kněžích-soudcích, kteří podle její představy tvořili jednu z tříd archaických společenství. Tuto tezi budu komentovat později.

Podíváme-li se však na výše zmíněný výčet vlastností vysoce citlivých osob, najdeme mezi nimi řadu takových, jež lze s potřebou spirituality snadno spojit: viz například body 3, 4 či 6.

Elaine Aronová zároveň opakovaně hovoří o silné potřebě vysoce citlivých zakoušet smysl a dělat smysluplné věci, například v podobě niterné realizace životního poslání. Potřeba smysluplné práce může být jedním z důvodů, proč vysoce citliví lidé moc často nenajdeme v prostředích typu ozbrojených složek nebo korporátů, kde se lidé víceméně musejí podříditi zvnějšku danému systému, musejí zvládat konkurenci a zároveň mají možnost rychlého kariérního postupu. Naproti tomu duchovní společenství – alespoň určitého typu – nabízejí spíše společně sdílené hodnoty a zážitek bezpečné komunity bez konkurence a tlaku na výkon.

BYLI DUCHOVNÍ VŮDCI V HISTORII VYSOCE CITLIVÍ?

Podle Riane Eislerové, autorky knihy *Číše a meč, agrese a láska*, se v historii lidstva vyskytovaly dva základní společenské modely, z nichž jeden je založený na partnerství a druhý na dominanci. Důležitou autorčinou tezí je, že ve společnosti založené na partnerství se vyskytuje spolupráce mužského a ženského pohlaví (tedy nikoli matriarchát, nýbrž to, co autorka označuje jako gylanii). Tak prý vypadala společnost v úrodných oblastech kolem Středozemního moře, a to až někdy do počátku doby bronzové. Vlivem klimatických změn však v těchto oblastech docházelo ke vpádům nomádských kmenů, které s sebou přinesly systém založený na dominanci, a to mimo jiné mužů nad ženami (patriarchát).

Knihou *Číše a meč* se inspirovala Elaine Aronová, když uvažovala o následujícím uspořádání archaických společenství. Většinu původních indoevropských kultur prý

řídily dvě společenské třídy: králové-válečníci a kněží-soudci. Králové-válečníci měli schopnost expanze a sebeprosažení. Kněží-soudci byli rozváznější skupina, která kontrolovala impulzy válečníků a v případech potřeby brzdila jejich schopnost rychle jednat. Elaine Aronová to připodobňuje k činnosti Nejvyššího soudu v USA, který vyvažuje činnost prezidenta a jeho ozbrojených sil.

Zatímco Riane Eislerová se zaměřuje na roli žen, které prý ve společnostech založených na partnerství vyvažovaly chování mužů, Elaine Aronová stejné napětí mezi dvěma tendencemi přisuzuje nízkou citlivým a vysoce citlivým lidem. Věří totiž, že roli kněží-soudců často zastávali vysoce citliví lidé. Dnes to bývají například umělci, terapeuti, učitelé, vědci, soudci a teologové, lidé se sklonem zamýšlet se nad důsledky a hlubším smyslem věcí.

Naproti tomu francouzský religionista Georges Dumézil je autorem trojfunkční hypotézy, podle níž byly archaické společnosti založeny na existenci několika souběžných tříd, přičemž třída, jejíž funkcí bylo vládnutí, v sobě ovšem mísí sekulární i posvátné funkce. Ani řada dalších argumentů nepodporuje tezi, že by v nejstarších známých civilizacích existovalo systematické rozlišení krále a velekněze či náčelníka a šamana. Představa, že jakási kněžská-soudcovská role tak byla obsazena citlivějšími jedinci, dostává jisté trhliny.

To koneckonců vidíme na pevném rozdělení církevní a světské moci, jímž se vyznačovalo křesťanství, které tuto ideu opíralo o biblické: „Ježíš jim řekl: ‚Co je císařovo, odevzdejte císaři, a co je Boží, Bohu.‘“ (Mk 12:17) Na dějinách středověké křesťanské kultury je ovšem patrné, že církev často užívala praktiky podobné nevybíravé jako svěštířtí panovníci.

Teze, že různé společenské role umožňovaly realizaci různým typům osobností, se mi tedy jeví jako poněkud sporná. Pokud však Eislerová i Aronová mají na mysli to, že je-li k moci přizváno více typů lidí, bývá to společnosti ku prospěchu, lze s tím souhlasit. Je to i v souladu s výše zmíněnou evoluční teorií vysoké citlivosti.

JE SPIRITUALITA VÝRAZOVÝ PROSTŘEDEK VYSOCE CITLIVÝCH?

Jiným typem duchovní postavy je někdo jako mudrc či prorok (či jejich ženské obdoby). Jedná se o člověka, jehož moc není založena na společenské funkci, ale spíše na tom, co německý sociolog Max Weber označil jako charisma, což je původně náboženský pojem pro mimořádné schopnosti pocházející od Boha. Takovíto duchovní vůdci o politickou funkci nestojí (např. Buddha či Ježíš), a někdy se dokonce brání i duchovnímu povolání (např. Mojžíš, Jonáš). Vidíme na tom určitý prvek slabosti a právě ten tyto jedince činí citlivějšími, tedy otevřenějšími Božímu působení.

Různá světová náboženství v sobě navíc typicky nesou důraz na soucit a laskavost a zároveň důraz na slabost ve smyslu nevědomosti, pokory či odevzdanosti. V buddhismu je to například šóšin čili mysl začátečníka, tedy schopnost vidět věci otevřeně a nadšeně, jako bychom je viděli poprvé. V taoismu hovoříme o wu wei čili nekonání, jakémsi podřízení se principu přirozeného toku dění. V Ježíšově učení je takových pojmů celá řada – viz blahoslavení (Mt 5:3–9) nebo odkazy na maličké (Mt 11:25), poslední (L 13:30) či děti (Mk 10:15). Výčet zakončíme Pavlovým „vždyť v slabosti se projeví má síla“ (2 K 12:9) a také taoistickým důrazem na sílu vody, který německý spisovatel Herman Hesse v knize *Sidhártha* formuluje následovně: „Měkké je mocnější než tvrdé. Voda je mocnější než skála. Láska je mocnější než síla.“ Duchovní pohled na citlivost může odhalovat, že to, co se optikou boje a konkurence jeví jako slabost, může být ve skutečnosti zdrojem spojení s Bohem či vyšším řádem věcí, a tedy něčím, co nás činí silnějšími. Zdůraznění principiální odlišnosti obou pohledů na citlivost lze ostatně vidět i v Ježíšově výše zmíněném výroku o závazku vůči císaři a vůči Bohu.

Také mnohé duchovní praktiky můžeme označit jako citlivé nebo přinejmenším zcitlivující – od buddhistické všímavosti ke křesťanskému rozlišování podle ignaciánských exercicií. I zde je citlivost zdrojem síly – navozováním kontaktu s tím, co je nepomíjivé, co je hluboko v nás, co je zdrojem smyslu.

VÝZKUMY SOUVISLOSTI MEZI VYSOKOU CITLIVOSTÍ A SPIRITUALITOU²

Dlouho neexistoval téměř žádný výzkum souvislosti mezi vysokou citlivostí a spiritualitou. Výjimku tvořily dvě švédské studie z let 2009 a 2014, které zkoumaly zážitky během senzorické izolace, tedy stavu s omezením množství smyslových podnětů. Studie u pokusných osob měřily jednak míru změněných stavů vědomí (např. „snový pocit času a prostoru“, „pocit hlubokého vnitřního míru“, „došel mi smysl dříve matoucích zážitků“), jednak frekvenci mystických zážitků (např. pohlcení do něčeho většího, než je empirické ego, vnímání jednoty, slovy nevyjádřitelný pocit posvátnosti). Autorům se statisticky významné množství změněných stavů vědomí a mystických zážitků podařilo vysvětlit právě vysokou citlivostí jejich nositelů.

V poslední době se systematictějšímu zkoumání souvislosti mezi vysokou citlivostí a spiritualitou věnuje český tým kolem Kláry Maliňákové v Institutu sociálního zdraví při Cyrilometodějské teologické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Tak například na počátku roku 2024 publikoval tento tým studii, mezi jejíž zjištění patří, že vysoká citlivost pozitivně koreluje se spiritualitou, ale nikoli s účastí na organizovaném náboženství (tedy chozením do kostela).

Švédské poznatky o mysticismu jsou víceméně ve shodě se základní charakteristikou vysoce citlivých lidí jakožto osob s hlubokým prožíváním a potřebou smyslu. Zajímavá souvislost s českou studií z počátku roku 2024 ukazuje, že vysoce citliví lidé by mohli mít zvýšenou potřebu individuálního praktikování víry, což je jedním ze způsobů, jak interpretovat jejich sklon k mysticismu a změněným stavům vědomí.

PŘÍRUČKA PRO VYSOCE CITLIVÉ JEDINCE V CÍRKVI

Důraz na možnost individuálního praktikování vyzdvihuje také příručka „Bohoslužby bez

2 I v této části jsou užitý formulace z mého článku „Vysoce citliví lidé v církvi, citlivá církev“. Zde najde člověk více informací i příslušné odkazy na původní studie.

„Kanárek v dole“: citliví lidé často jako první zachytí napětí a nerovnováhu ve společnosti.
(Foto © pixabay.com.)

omezení“, kterou v nedávné době vydala americká Samfordova univerzita.³ Příručka se zaměřuje na obtíže, které mohou vysoce citliví lidé v církvi zakoušet, ale i na přednosti těchto lidí a také na způsoby, jak jejich obtíže v daném kontextu zmírňovat. Zde jsou některé poznatky z této příručky.

V čem například může církevní a duchovní prostředí naplňovat potřeby vysoce citlivých lidí:

- důraz na společenství („tělo Kristovo“ v křesťanství, sangha v buddhismu);
- důraz na hodnoty, na přesah, na hlubší smysl.

Mezi možné výhody vysoce citlivých jedinců v církvích patří:

- zvýšená pozornost vůči detailům, intenzivní smyslové vnímání;
- hluboké spojení s lidmi, potřeba autenticity, schopnost naslouchat, oceňování různosti jedinců;

- hluboké zakoušení duchovních zážitků, krásy a smyslu, hluboké emoce.

Mezi možná rizika vysoce citlivých lidí v církvích patří:

- riziko smyslového přetížení (např. hlasitá hudba, jasná světla, mnoho lidí, intenzivní vůně);
- tendence k úzkosti v davu, potíže v interakci s lidmi (zvláště při nezávazném konverzování), pocity izolace nebo vyloučení;
- emoční vyčerpání, zvýšená zranitelnost;
- neschopnost zapadnout do zavedených způsobů chování a z toho vyplývající pocity viny.

Mezi řešení některých těchto obtíží v církvích patří:

- speciálně vyhrazené tiché místo v kostele, pomůcky pro redukci smyslových podnětů (např. sluchátka s aktivním potlačením okolního hluku), pomůcky pro uklidnění (např. protistresové hračky), relaxační cvičení (např. dýchání), infografiky na viditelných místech (např. dechová

3 <https://www.samford.edu/worship-arts/sensory-sensitivity/>

Společenství, které naslouchá: prostor, kde se citlivost nestává slabostí, ale zdrojem porozumění.
(Foto © canva.com.)

či kontemplativní cvičení), možnost dělat si přestávky, možnost sledovat bohoslužby online, flexibilní sezení a možnost se vzdálit (např. přemístitelné židle, volný prostor, možnost přijít později a odejít dříve);

- možnost docházet do speciálních skupin pro vysoce citlivé jedince nebo jiných menších skupin, možnost dávat zpětnou vazbu a informovat o vlastních potřebách a preferencích, možnost diskuse o různosti, otevřená komunikace, spolupráce na hledání řešení;
- zahrnutí ticha, reflexe a uklidňujících či přírodních aktivit do duchovního programu, místa pro kontemplaci či samotu, možnost praktikovat víru různým způsobem.

Určitě je však podle mě důležité zdůraznit, že vysoce citliví nejsou primárně znevýhodněnou skupinou obyvatelstva, která v církvích nebo mimo ně vyžaduje zvýšenou péči. Kromě potřeb mají totiž také řadu darů, z nichž některé byly zmíněny v tomto článku. Mezi nepochybné dary patří i zvýšená citlivost na potíže, které sice citliví lidé zaznamenají dříve než ostatní, ale nakonec se týkají celého společenství. Právě to má na mysli výraz „kanárek v dole“, který se v angličtině dodnes užívá jako připomínka ptačích tvorů, jejichž smrt dříve v hornickém prostředí indikovala nebezpečný pokles koncentrace kyslíku dříve, než ho dokázali zaznamenat samotní horníci.

Ondřej Fafejta je psychoterapeut, redaktor odborné literatury v nakladatelství Portál, autor časopiseckých článků (např. v *Psychologii dnes*), spoluzakladatel Institutu pro vysokou citlivost a vysoce citlivý muž.

Je to náš příběh: teologická esej Pavla Hoška

Kristýna Ledererová Kolajová

V tomto čísle časopisu dostávají prostor různé přístupy k vlastenectví a úvahy o něm, proto jsem se rozhodla vybrat z našeho knihovního fondu titul, který není úplná novinka, ale toto téma zajímavě reflektuje, a navíc s duchovním (v mnoha ohledech i náboženským) akcentem.

Nejprve nutno říct, že ve většině knihy Pavel Hošek nepopisuje nic nového ani objevného. Spíše promyšleným a pro běžného člověka přitažlivým způsobem shrnuje jádro toho, čemu se v odborných historiografických a filozofických kruzích říká spor o smysl českých dějin.¹ K němu přidává, podle mne správně, místy duchovní a místy přímo náboženský kontext, protože náboženské pozadí i přímé polemiky byly od počátku nedílnou součástí tohoto v podstatě více než sto let trvajících dialogu. Svou esej nazývá „teologickou“ a kromě vlastenectví ji již v podtitulu zaměřuje na křesťanské hodnoty. To může být trochu matoucí, protože sám toto vymezení několikrát ve prospěch věci překračuje přidáním židovského a předkřesťanského vlivu.

Z mého pohledu nejcennější jsou hned úvodní kapitoly, kde se Hošek zamýšlí nad tím, co to vlastenectví vůbec je a čím je živeno ve svých ušlechtilých, ale i těch nebezpečných polohách. Nadto dodává zajímavé srovnání českého prostoru s anglofonním. Tato širší perspektiva mu pak dovolí formulovat obecnější, důvěryhodnější a ve vyznění i silnější závěry, než kdyby vycházel jen z příslovečného českého rybníčku.

Porovnávání moderního vlastenectví se starozákonním příběhem izraelského lidu už může někomu zavánět trochu umělé přidání křesťanskou „teologií“, kterou k pochopení meritu věci nepotřebuje, ale

Společenství, které naslouchá: prostor, kde se citlivost nestává slabostí, ale zdrojem porozumění.

(Foto © canva.com.)

rozhodně je zajímavé. Kapitoly, které jsou věnované převyprávění sporu o smysl českých dějin, jsou pak hodně popularizační a svěbytného autorského vkladu v nich není tolik, kolik by být mohlo, což je z mého pohledu u Pavla Hoška škoda, protože sám je schopný pronikavého originálního promýšlení věci.

Ale rozumím nutnosti čtenáře ideálně pouze „v kostce“ seznámit s tím, co se v tomto sporu odvíjelo, aby se následně autor mohl věnovat vlastnímu scelení všeho představeného. A navíc: popularizace, pokud její autor pracuje se všemi dostupnými prameny a uvádí je, což Pavel Hošek důsledně dělá, je velmi potřebná a záslužná. Dovolí tak mnohem většímu počtu lidí nahlédnout v tomto případě do poměrně hluboké a rozvětvené problematiky zacházení s naší národní kulturně-duchovní identitou a třeba mu dodá chuť se o tom dozvědět víc nebo si o tom sám pro sebe víc přemýšlet. Obojí je nesmírně důležité. A díky tomu, že Hoškovy knihy jsou bez výjimky velmi čtivé, mohou přesně tyto dva cíle výborně plnit!

¹ Obsáhlý systematický přehled pramenů k němu vydal v objemném dvousvazkovém chronologickém přehledu na téměř dvou tisících stranách Torst v letech 1995 a 2006 a edičně jej připravil prof. Miloš Havelka.

Co víme o GMO, klady a zápory

Jitka Nováková

Zkratkou GMO (geneticky modifikovaný organismus) označujeme takový organismus, jehož genetický materiál (DNA nebo RNA) byl cíleně změněn, a to způsobem, kterého se nedosáhne přirozenou cestou. Je to cílený zásah do buněčného jádra a genetické informace buňky.

K těmto změnám dochází i z přirozených příčin, jako jsou změny v buněčném jádru díky nahodilému ionizujícímu záření nebo působení mutagenů. Vzniká tak spolu s křížením a výběrem většina nových odrůd kulturních plodin. Tato změna v genetickém kódu je způsobena neúmyslně na základě přirozených vlivů z přírody. Takto přirozeně vzniklé organismy se neoznačují zkratkou GMO.

Jiným způsobem je změna díky cílenému genetickému inženýrství, kdy se do organismu přidá nebo se naopak deaktivuje nějaký původní gen. Děje se tak kvůli novým vlastnostem, například odolnosti proti škůdcům nebo proti herbicidům a pesticidům, lepší výživové hodnotě nebo pro lepší zvládnání horších klimatických podmínek. Tyto metody se začaly používat v praxi od roku 1983.

Od roku 2020 se začaly v praxi objevovat nové genomické techniky, kdy například editace genomu přesně na konkrétním místě DNA probíhá v laboratoři pomocí tzv. „genetických nůžek“ Crispr, které umožňují cíleně přidávat DNA cizích organismů nebo na konkrétním místě DNA geny odebírat. Tyto a další laboratorní změny jsou pak nevratné a nové organismy již patří mezi GMO. Nejčastěji geneticky upravované rostliny jsou soja, bavlník, pšenice, kukuřice nebo řepa cukrovka.

Produkce a využívání GMO je kontroverzním tématem, a to zejména v oblasti zemědělství a geneticky modifikovaných potravin, tedy především plodin a produktů, které se z něj vyrábějí. V EU jsou jejich prodej a použití regulovány a produkty musejí být označeny větou „Tento produkt obsahuje geneticky modifikované organismy“. V ekologickém zemědělství jsou geneticky modifikované produkty zcela vyloučeny, jak v oblasti osiv, tak v oblasti krmiv.

Základní stavební kód života, do něhož genetické inženýrství cíleně zasahuje.

(Všechny fotografie převzaty z permakulturacs.cz.)

Proč se máme tímto tématem zabývat? Člověk vždy šlechtil rostliny a zvířata tak, aby získával větší výnosy, životaschopné, zdravé a odolné organismy přizpůsobené místním podmínkám. Původní myšlenka u GMO byla určitě stejná, ale prostředky k dosažení už stejné nejsou – dochází k umělému narušení integrity buněčné struktury. Doba od zavedení

Kulturní plodiny mohou být geneticky upravovány pro vyšší odolnost, výnos i nutriční hodnotu.

do praxe je pořád ještě krátká a dlouhodobé dopady na přírodu a zdraví se zatím nestihly vyhodnotit. Nemůžeme vyloučit dopady, které zatím současná věda nemůže odhalit, protože je nezná, a tak by mělo fungovat pravidlo předběžné opatrnosti. Vědecké dějiny jsou plné slepých cest, a proto myslíme i na dopady, o nichž zatím nevíme.

Obavy jsou zejména z dopadů na přírodu a životní prostředí – ubývání rozmanitosti a jedinečnosti organismů, více se používají pesticidy a hnojiva a tak se kontaminuje spodní voda a ničí půdní struktura.

Také geneticky neupravené organismy, které jsou volně opylované, se mohou sprášit pylem GMO rostlin a původní odrůdy mohou zcela zaniknout; týká se to třeba kukuřice.

Potenciálně hrozí i vznik nových a nečekaných alergií, kdy vložené geny mohou „nevědomky“ spustit alergii. Bylo uměle vyvinuto rajče s geny ryby platýze, které mělo velkou odolnost proti mrazu, ale naštěstí pro osoby s alergií na ryby nebylo uvedeno do oběhu.

Neznáme dopad na opylovače, jako jsou včely – zda budou schopné opylovat takto

upravené rostliny nebo jestli tato změna nebude znamenat jejich úbytek, protože jsou na pylu jako zdroji bílkovin, minerálů a tuků závislé.

Rostou obavy o nadužívání herbicidů jako je glyfosát, kterým se bojuje s plevelem. Hrozí i vznik superplevelů, které vzniknou z křížení příbuzných plevelů s GMO kulturními rostlinami, nebo vznik odolných škůdců, kteří nebudou mít tolik přirozených nepřátel, a proto bude zapotřebí silnějších insekticidů nebo jejich větších dávek.

Použití patentovaných GMO osiv s vyšší cenou a vytlačení původních odrůd může nepříznivě ovlivnit i cenu potravin. Monopolní organizace navíc vyrábějí i chemické přípravky na ochranu rostlin a pěstitelé se na těchto společnostech mohou stát závislí. Stalo se tak před lety v Indii se všemi nepříznivými dopady, jako bylo vymizení původních odrůd a tradičních postupů, zadlužení farmářů a chemizace krajiny.

V neposlední řadě tady máme dovozy ze zemí, kde není povinností přesně GMO označovat. Nejvíce se GMO pěstují v USA, Brazílii

Genetické modifikace přinášejí nové možnosti, ale zároveň otevírají otázky dopadů na přírodu a ekosystémy.

a Argentině. Zatím je na evropském trhu jejich označení povinné, ale mimoevropské státy chtějí tuto povinnost omezit.

Každý člověk by měl mít garantované právo na výběr bezpečných potravin, kterým důvěřuje po všech stránkách. Jistotou jsou potraviny označené jako BIO; pro takto označené produkty jsou pravidla přísně nastavena a kontrolována.

Můžete si najít své biozemědělce nebo hledat v obchodech biopotraviny; naštěstí

se nabídka stále zvětšuje a v mnoha případech už je cena podobná jako u běžných potravin. K udržení rozmanitosti můžete přispět i tím, že budete sami pěstovat a udržovat krajové odrůdy, třeba po babičce... Příště si povíme o pěstování a uchovávání vlastních semínek.

Jestli vás toto téma zajímá, přijďte se podívat do knihovny v KC Unitaria v Anenské 5, Praha 1, máme tam i semínkovnu plnou zajímavých odrůd bylinek, květin a zeleniny.

Andreas Weber: Oživení

Knižní recenze

Matěj Čihák

„Weber je filosof pro budoucnost.“ (Jan Kršňák)

Napsat recenzi na knihu Andrease Webera, to není lehký úkol. Pokouším se o to už podruhé. V roce 2024 vydala Obec širšího společenství českých unitářů překlad Weberovy knihy *Minima animalia: Horarium přírody*.¹ Letos na „weberovskou linku“ navázala překladem *Oživení: Směrem k poetice pro antropocén*.

Kdo je to Andreas Weber? Jednoduše by šlo říct, že je to biolog a filozof. Nebo filozofující biolog. Filozofující biologové, to už je tradiční úkaz. Jedním takovým byl Weberův učitel, v Paříži působící chilský biolog Francisco Varela, který se pokoušel propojit vědu se spiritualitou, především se svým oblíbeným buddhismem. I v Česku máme tradici filozofujících biologů propojujících vědu se spiritualitou, díky dědictví profesora Zdeňka Neubauera. Možná proto máme v Česku Andrease Webera tak rádi a možná proto má Andreas Weber tak rád Česko. Weber, jak jsem v posledních letech pochopil, je pro některé lidi víc než jen biolog a filozof. Je to pojem.

Proč? Podat na to jednoduchou a srozumitelnou odpověď není snadný úkol. Alespoň pro mě ne. Samo čtení Webera pro mě totiž není snadné. Ve stylu Weberova psaní je vidět, do jakých hloubek sahá jeho vzdělanost. Je vidět, že je jak Berlíňan (říct o Andreasi Weberovi, že je „Němec“, by mi z mnoha důvodů připadalo nemístné), tak Ital (místem svého pobytu a snad i citění), jak súfí², tak materialista.

1 Recenzi na knihu *Minima animalia* si lze přečíst v Náboženském infoservisu. Dostupné z: <https://info.dingir.cz/2025/06/minima-animalia/>.

2 Zúčastnit se Weberových duchovních seminářů můžete v dubnu a v červenci 2026 v italské Ligurii, viz: <https://biologyofwonder.org/seminarsretreats>.

Život jako prožitek: Weberova „poetika pro antropocén“ vrací pozornost od rozumu zpět k citění a vztahům.

(Fotografie z archivu NSČU.)

Český publicista a psychoanalytik Jan Stern rozděljuje knihy na dva druhy – „knihy lůno“, které se čtou lehce, lahodí našim názorům i našemu stylu myšlení, plaveme si v nich jako v plodové vodě, a „knihy skály“, které se čtou těžce, vedou nás k zamyšlení, nutí nás nesouhlasit a pak přemýšlet, proč vlastně nesouhlasíme. Knihy, které musí čtenář překonávat jako skálu, na které se musí soustředit a u kterých si uvědomuje fundamentální rozdílnosti mezi sebou a autorem. Knihy Andrease Webera jsou pro mě „knihy skály“. „Knihy lůna“ člověka oblažá, ale málokdy

při nich vyroste. S „knihami skalami“ si člověk odře kolena a zapotí se, ale narostou mu svaly.

Tím ale nechci říct, že Weber píše nepřístupně nebo čtenářsky nepřátelsky! Vůbec ne! Zdá se, že Weberovo pisatelské úsilí je ve skutečnosti úplně opačné, než být nesrozumitelným a nedosažitelným intelektuálem. Andreas Weber je legendou především proto, že se snaží filozofickým, vědeckým, intelektuálním a poetickým jazykem říct to, co všichni žijeme a cítíme. Tedy že především žijeme a cítíme. Že se vztahujeme, interagujeme a toužíme. Až potom myslíme. Andreas Weber je takový tribun nás všech básníků, romantiků, mystiků, prostých lidí a vůbec všech prožívajících pozemšťanů. Možná proto je jeho psaní trochu náročné – protože se snaží vyslovit nevyslovitelné. Vyslovit a obhájit sám život proti intelektuální abstrakci, ovšem skrze intelektuální pojmy. Je to síla!

V *Oživení* hledá Weber alternativu k osvícenství. Tedy k ideovému směru, který v 18. a 19. století ovládl euroamerické (a skrze ně celosvětové) myšlení. Směru, který ve jménu božstva Rozumu rozparceloval Zemi a rozhodl se jí „užívat“. Weber nechce popřít pozitivita, která osvícenství přineslo (lidská práva, demokracii ad.), ale chce osvícenství (enlightenment) doplnit novým osvícenstvím, založeným ne na geometrickém racionalismu, ale na biologické poetice. Toto nové hnutí – hnutí ve smyslu „myšlenkového pohybu“ spíše než nějaké organizace – pak nazývá oživení (enlivenment).

Oživení navazuje na romantismus. Romantismus byl první pokus o alternativu vůči osvícenství. Vznikl zhruba v době, kdy osvícenství definitivně přebíralo vládu nad zemskými těly a dušemi (přelom 18. a 19. století). Oživení lze tedy podle Webera chápat i jako „romantismus 2.0“. Weber má rád romantismus. Proto Webera nemají rádi v Německu. A proto má Weber rád Česko. Jednou potkal v Čechách ve vlaku dívku s květy ve vlasech. A to by se v Německu prý nestalo.³ Romantismus zřejmě nikdy zcela nezemřel. Tak jako sám život.

3 Doporučuji rozhovor s Andreasem Weberem z roku 2023 pro časopis *Tvar*, který je podkladem pro některé informace a úvahy uvedené v této recenzi. Dostupné z: <https://itvar.cz/zivot-nemuze-zemrit>.

O co tedy Weberovi jde? O co jde oživení? Z toho, co jsem pochopil, bych to shrnul takto: Jsme živí, skuteční, naše těla, prožitky, pocity, emoce a vjemy jsou bezprostřední a naprosto reálné. Skutečné je to, co prožíváme. Jsme sami sebou, není to iluze, a zároveň jsme fundamentálně, bez ustání a bez možnosti vyvázání se propletení v předivu života spolu s nesčetnými myriádami dalších živých tvorů, od jednobuněčných organismů až po lidské bytosti. Myšlení, rozum, kategorizace a užitečnost jsou oproti tomu sekundární. Kdokoli, kdo cítí, je někdo, je „já“ – tedy existuje. Oproti Descartovu výroku „myslím, tedy jsem“ – který lze považovat za pramen osvícenství a jeho scestností – staví Weber nad slunce jasnou, a přitom tolik přehlíženou a nepochopenou zásadu „cítím, tedy jsem“. Nebo, řečeno více „weberovsky“ – „cítíme, tedy jsme“.

Oživení pak znamená prostě jen – vzít si zpátky svůj svět. Takový, jaký doopravdy je, skutečný. Ne ten měřitelný, racionální, logický, mentální, analyzovatelný, efektivní a užitečný – tedy iluzorní. Ale ten žitý, prožívaný, pociťovaný, bezprostřední, hmotný, poetický, toužící, imaginující, sdílející, plýtvající a neefektivní – tedy reálný. Pokud uděláme tuto změnu paradigmatu od neskutečného pojetí světa ke skutečnému, od abstraktní vědy k „vědě z pohledu první osoby“, k „empirické subjektivitě“ a „poetické objektivitě“, možná se nám ten svět i podaří zachránit – říká Weber.

Jelikož, jak jsem řekl, je *Oživení* „kniha skála“, nedokážu se vyhnout zmínce i o tom, v čem pro mě tkvěla úskalí její četby. Jak je z předchozích řádků patrné, kniha může na prostého čtenáře bez hlubší intelektuální erudice, jakým jsem například já, být trochu obtížná ke čtení. Ne že by člověk úplně „nevěděl, co chtěl básník říci“. To ano. Ale vyžaduje to zvýšenou míru soustředění. Víím, nebo spíše cítím, o čem Weber mluví, ale převyprávět to přesně někomu druhému tak, aby to pochopil, je, jak jsem zjistil, docela náročné.

Při četbě může čtenáře, zejména pokud je citlivější, občas přepadnout smutek. To, o čem kniha pojednává, není vždy pěkné. Ekologická devastace, kterou přineslo osvícenství a jeho politicko-ekonomičtí

„Knihy skály“ nás nutí zastavit se a přehodnotit, co považujeme za skutečné – svět není jen k pochopení, ale i k prožívání. (Foto © pixabay.com.)

levobočci – kolonialismus a kapitalismus –, zasahuje jak tělo, tak i duši nás, světa. Zdá se, že Weberovi je vlastní určitý romantický smutek, který je v jeho knihách občas cítit. V *Oživení* méně než v *Minima animalia*, ale také.

Chtěl bych tímto poděkovat Obci širšího společenství za vydání této knihy. Bylo pro mě radostným překvapením najít v publikaci vydané unitářskou obcí pojmy jako „antikapitalismus“ nebo „buen vivir“.⁴ To v těchto časech a místech vyžaduje určitou

4 Španělsky doslova „dobrý život“ – princip vycházející z kosmologie původních obyvatel Ameriky. V podstatě označuje způsob života společnosti, kdy jde o to, aby všem (lidem, ale nejen lidem) bylo co nejvíc dobře, a ne o to, aby hrstka jedinců maximalizovala zisk. Weber uvádí, že v Bolívii a Ekvádoru je princip „buen vivir“ začleněn do státní legislativy.

míru odvahy a schopnosti jít proti pohybu „doby“ – tedy proti pohybu skomírajícího stroje.

Ruth Jochanan Weiniger odvedla při překládání úžasnou práci. Pokud samo čtení je horolezectvím, jakým sportem muselo být překládání! Povedené je i grafické pojetí obálky. Když jsem knihu poprvé uchopil do ruky, instinktivně jsem ji oprášil a prohlížel jsem si, zda je opravdu umazaná od hlíny... Není! Je to skvělý počín, vyjadřující povahu knihy skrze její grafické pojetí.

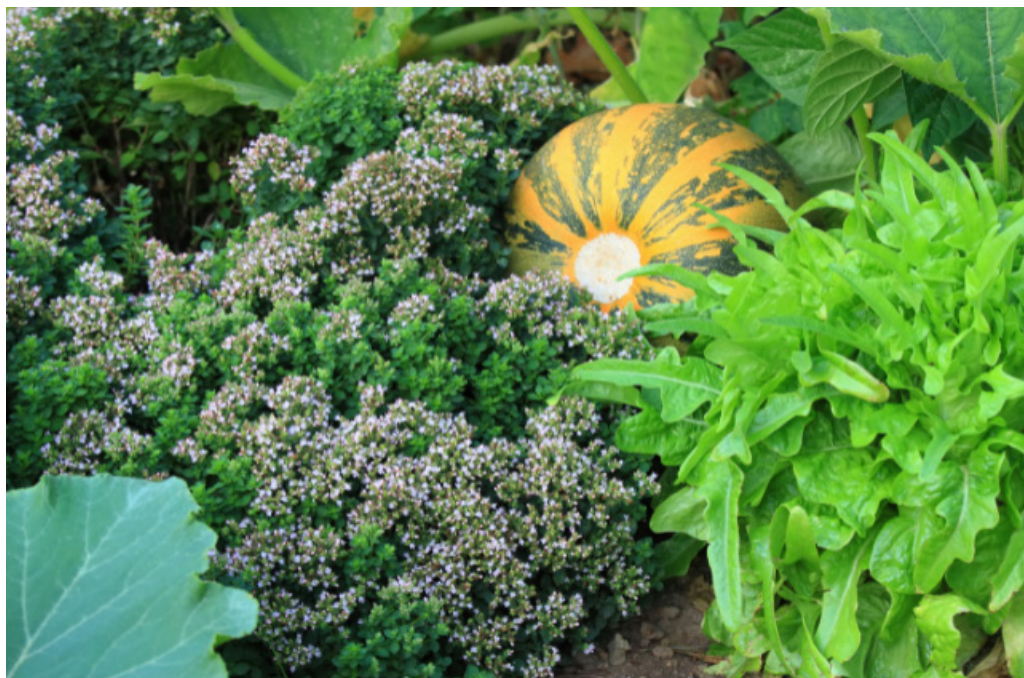
Knihu *Oživení* si lze zapůjčit v knihovně NSČU, stejně jako další knihy Andrease Webera. K dispozici jsou následující tituly:

Víc bláta! Praha: Malvern 2015;
Cítí, tedy je, Praha: Malvern 2022;
Hmota a touha, Praha: Malvern 2023;
Minima animalia, Praha: OŠS 2024.

Prosévání

Z kázání Rev. Renee Ruchotzke

Před časem jsem absolvovala dvoutýdenní kurz permakulturního designu. Možná si pod slovem permakultura představíte zahradu, záhony nebo pěstování potravin. Já jsem si z toho kurzu ale odnesla něco mnohem hlubšího: jiný způsob myšlení. A ten od té doby zásadně ovlivňuje, jak přemýšlím o životě, o komunitě – a také o církvi.

Co je v centru našeho života – a co na okraji? Permakulturní myšlení jako možné pozvání k novému pohledu na vztahy i společenství. (Foto © pixabay.com.)

Jedním ze základních principů permakultury je práce se zónami. V domácnosti i v zahradě dává smysl umísťovat věci podle toho, jak často je používáme. To, co potřebujeme každý den, patří nejbliž k nám. To, co využíváme jen občas, může být dál. Bylinky a zelenina, které sbíráme denně, jsou hned u dveří. Ovocné stromy nebo ořechy, ke kterým jdeme jednou za čas, mohou být na okraji pozemku.

Když jsem se nad tím zamyslela, došlo mi, že totéž platí i pro naše sbory. I ony mají své zóny. Existují činnosti, vztahy a formy služby, které tvoří samotné jádro našeho

společenství – a pak jsou tu věci, které jsou dobré a užitečné, ale nejsou středem všeho.

Permakultura mě učí ptát se: Co patří do středu? Co potřebuje naši každodenní péči? A co může být na okraji, aniž by to ztratilo hodnotu?

Dalším důležitým permakulturním principem je vrstvení funkcí. V dobře navrženém systému jedna věc nikdy neslouží jen jednomu účelu. Moje bylinková zahrada není jen zdrojem bylin. Je také krásná, přitahuje pozornost, dává zahradě strukturu a vytváří místo, kde se člověk rád zastaví. Jeden prvek – několik funkcí.

Nejde jen o to, co děláme, ale jak spolu žijeme: moudrost vzniká ve vztazích, ne v izolaci.

(Foto © pixabay.com.)

I v církevním životě dává smysl klást si podobné otázky. Jaké funkce plní jednotlivé části našeho sborového života? Kde se skutečně rodí vztahy? Kde se lidé cítí viděni a slyšeni? Často věnujeme mnoho energie společenským setkáním, jako je káva po bohoslužbě, a to je dobré. Ale hlubší rozhovory, důvěra a proměna se často odehrávají v menších skupinách. Možná právě tam patří větší část naší pozornosti a péče.

V tom všem hraje klíčovou roli systémové myšlení. To je další oblast, kde se permakultura a teologie velmi přirozeně potkávají. Systémové myšlení nás učí ne dívat se jen na jednotlivé části, ale především na vztahy mezi nimi. Neptáme se pouze, kolik máme členů. Ptáme se, jaká je kvalita vztahů v našem společenství. Nehodnotíme jen programy, ale i to, jakým způsobem jsme propojeni se světem kolem nás.

Tento důraz na vztahovost není cizí ani unitářskému univerzalizmu. Procesní filozofie a teologie inspirovaná mimo jiné myšlenkami Alfreda Northa Whiteheada nás vede k chápání reality ne jako mechanického systému příčin a následků, ale jako živé sítě vztahů, pravděpodobností a vzájemného působení. Svět nelze pochopit rozložením na jednotlivé části – je třeba ho pozorovat v pohybu, v propojenosti.

Není náhodou, že právě v osmdesátých letech byl do principů unitářského univerzalizmu přidán sedmý princip: vzájemně propojená síť veškeré existence, jejíž jsme součástí. Jako kultura jsme začali jasněji vnímat, že oddělenost je iluze. To, co se děje jednomu, má dopad na celek.

Dlouho jsme žili v paradigmatu odloučení – od přírody, od sebe navzájem, často i od vlastních těl a emocí. Dnes stále naléhavěji

Dlouho jsme žili v paradigmatu odloučení – od přírody, od sebe navzájem, často i od vlastních těl a emocí. (Foto © pixabay.com.)

cítíme, že tento způsob bytí ve světě selhává. Ekologické i sociální krize nám nastavují zrcadlo. A právě proto se objevují nové – a přitom velmi staré – způsoby uvažování: návrat k moudrosti vztahů, k naslouchání, ke sdílení odpovědnosti.

Permakulturní myšlení nás neučí hotová řešení. Učí nás klást lepší otázky. Pozorovat. Naslouchat. Zapojovat různé hlasy. Vědět, že žádný člověk ani žádná skupina nemá celý obraz. Nejlepší rozhodnutí vznikají tehdy, když jsou u stolu lidé s různými zkušenostmi – ti v centru i ti na okraji.

A to je hluboce kongregační princip. Naši předchůdci zakládali sbory právě proto, že nevěřili, že pravda má přicházet shora – od biskupů, papežů nebo jediné autority. Věřili, že moudrost vzniká ve společenství. Že když se sejdeme s otevřeným srdcem, otevřenou myslí a ochotou zůstat v nejistotě, dokážeme společně najít cestu.

Permakultura, systémové myšlení a unitářsko-univerzalistická teologie se v tomto bodě setkávají. Všechny nás zvou k tomu, abychom

se přestali ptát jen „co děláme“ a začali se ptát „jak spolu žijeme“. Nejde o dokonalost, ale o pozornost. Nejde o kontrolu, ale o vztah.

Možná právě teď je čas podívat se na sebe – jako jednotlivce i jako sbory – novým pohledem. Přesít to, co děláme. Znovu rozlišit, co patří do středu a co může zůstat na okraji. A s důvěrou pěstovat to, co dává život.

Přeložila Kateřina Höferová.

Reverendka Renee Ruchotzke je zakladatelkou programu LeaderLab a UU Leadership Institute, které vznikly v rámci týmu pro kongregační život UUA. V tomto kontextu vyvinula a spravovala online prohlédávatelnou knihovnu UUA zaměřenou na rozvoj leadershipu, organizační rozvoj, správu a řízení, růst sborů, transformaci konfliktů, dynamiku kongregací a další klíčové aspekty života náboženských společenství. Kázání pronesla ve sboru East Shore Unitarian Universalist Church v Ohiu 13. ledna 2019.

Co znamená zůstat s vlastním dítětem

Rozhovor s Alenou Vernerovou

Jsou chvíle, kdy se vztah k vlastnímu dítěti promění způsobem, na který nás nic nepřipraví. Kdy se jistoty, o něž jsme se opírali, začnou drolit a rodičovství přestane být samozřejmým rámcem, v němž se bezpečně orientujeme. Tehdy se ukazuje, že láska k dítěti není danost, ale proces, který je třeba se znovu a znovu učit – skrze pochybnosti, strach i snahu porozumět tomu, co se vymyká našim představám. Rozhovor s Alenou Vernerovou otevírá prostor pro tichou, ale důležitou otázku: co znamená být s někým, koho máme rádi, i tehdy, když mu přestáváme rozumět? A ukazuje, že empatie a čas mohou být silnější než strach, který dnes téma trans lidí obklopuje.

Rodičovství někdy znamená zůstat i tehdy, když se svět náhle promění a jistoty se rozpadnou.

(Fotografie z archivu Aleny Vernerové.)

Jak byste stručně představila svou knihu *Transgender: Otevřený rozhovor psychologa a matky trans dítěte někomu, kdo se s tématem transgenderu ještě nesetkal?*

Je to kniha, která vysvětluje problematiku transgenderové dysforie. A vysvětluje ji jak ústy odborníka, psychologa Adama Suchého,

tak z pohledu matky trans dítěte – a to jsem já. Chtěli jsme napsat nezaujatou a ucelenou knihu o transgender problematice, knihu, která nic nezatajuje, nic nepřibarvuje, nekope za žádný tým nebo nedej bože – nereprezentuje nějakou ideologii. Záleželo nám na tom, aby kniha nebyla použita či zneužita k ideologickým, náboženským nebo jiným

Přijetí není okamžik, ale proces – plný otázek, pochybností i postupného porozumění.

(Foto © pixabay.com.)

polarizujícím účelům a bojům, takže jsme se snažili při vysvětlování hledat nějakou zlatou střední cestu.

Jak vypadal váš život, než vám dítě sdělilo, že je trans? Napadlo vás někdy, že by se něco takového mohlo týkat i vaší rodiny?

Myslím, že jsme žili naprosto běžný a v nejlepším smyslu obyčejný život se všemi radostmi i starostmi, jak to tak už bývá. O trans tématech jsem nevěděla nic... Nebo skoro nic. Vůbec se mě to netýkalo, ani mě, ani nikoho z mé rodiny. Věděla jsem, že trans lidé existují, ale bylo jich málo, člověk je běžně nepotkával. Takže

transsexualita pro mě byla jakási vzdálená diagnóza, která existuje, ale někde mimo můj vesmír. Pokud jsem trans téma někde nějak zahlédla – třeba jako ve filmu *Hra na pláč*, který byl kdysi velmi slavný –, pak jsem tak nějak cítila, že je to něco, co je velmi komplikované, nepřírozené, a pokud to někoho potká, pak je to velice těžká situace – asi jako vážná nemoc. S předponou „trans“ se mi v tomto ohledu pojili spíše transvestité, které jsem znala z filmů jako takové zábavné „úchyláčky“, kteří jsou neškodní, je s nimi legrace, no ale v rodině to mít nechceš. Takže ne. Že by se něco takového mohlo týkat mé rodiny, mě opravdu ani ve snu nenapadlo.

Strach a láska často stojí vedle sebe – a právě čas rozhoduje, který z nich dostane prostor.

(Foto © pixabay.com.)

Pamatujete se na okamžik, kdy jste se poprvé dozvěděla, že vaše dítě je kluk? Co se vám v té chvíli honilo hlavou?

Pamatuju si to, jako by to bylo dnes. Jela jsem do práce, v tramvaji jsem náhodně sáhla rukou do kapsy kabátu a tam byl vzkaz. Od dcery. „Ahoj mami, já jsem kluk. A nevím, jak ti to mám říct.“ A pár dalších věcí. Dodnes si vybavuju, jak jsem tam stála, držela se té tyče a svět se se mnou točil. Vím i to, na jaké zastávce jsem ten papírek našla. Hlavu jsem v tu chvíli měla úplně vymetenou, žádné myšlenky, jen šok. Zvládla jsem dceři napsat esemesku, že jsem našla její vzkaz a že si o tom doma promluvíme. Večer pak skutečně proběhl náš první dialog na toto téma, jeden z řady těch strašných a těžkých, které na nás čekaly.

Řada rodičů si v takové situaci řekne, že jde jen o přechodnou fázi. Zažila jste takové popírání i vy? A co vám pomohlo posunout se dál?

No jéje! O popírání bych mohla napsat další knihu, tahle fáze u mě totiž trvala skoro rok. Trans téma u nás doma v té době sice nebylo nějak viditelně aktivní, nemluvili jsme o něm denně, ale stále tam mezi námi tak nějak viselo. Dcera jej občas zvedla, zeptala se, co bude dál, jestli jsem se nějak posunula, ale já ji s celým transgenderem odháněla jako obtěžující mhyz. To byla právě ona fáze „když o tom nemluví, tak to neexistuje“. Ale časem už byl můj „tralala, nic se neděje“ postoj tak trapný a dceřina nervozita tak velká, že jsem si jednoho dne našla na netu číslo na sexuologii a zavolala tam.

Vaše kniha má formu rozhovoru s psychologem Adamem Suchým. V čem pro vás bylo přínosné vyprávět svůj příběh právě v dialogu s odborníkem?

Nechtěli jsme napsat jenom „dojmologii“, příběh, emoce. Chtěli jsme tou knihou lidem, kteří téma řeší, opravdu pomoci. Dát jim návod, co dělat, co říkat, jak se zachovat,

když vám někdo blízký řekne, že je trans. Zároveň to ale neměl být jen odborný text. Spojení obojího, tedy Adamovy odbornosti a mého příběhu, se nám zdálo ideální. Přineste to informace a zároveň to bude čtivé.

Bylo pro vás při psaní některé téma nebo kapitola obzvlášť náročné – ať už emočně nebo s ohledem na to, jak je veřejnost přijme?

Ne, protože jsme to psali dlouho poté, co jsme doma trans téma řešili. V době vzniku knihy už bylo vše vyřešeno, můj syn bral hormony, připravoval se na operaci, měl změněné jméno. Už to nebolelo.

Po vydání knihy se s vámi začali dělit o své zkušenosti i čtenáři. Je nějaká reakce, která vás zasáhla nebo zůstala v paměti déle než ostatní?

Nejsilnější pro mě byl e-mail od maminky, která mi děkovala za to, že jsem v knize popsala všechny své pocity, které jsem měla při čtení onoho lístku v tramvaji. Protože kromě strachu a šoku a mnoha dalších věcí jsem pocítila i odpor k celé té situaci. A ona pisatelka mi děkovala, protože nějakou dobu cítila to samé, ale za své pocity se styděla. A vědět, že i jiní lidé to mají stejně, jí pomohlo.

S jakými obavami se na vás rodiče trans dětí obracují nejčastěji? Dala by se vyjmenovat „trojice“ těch úplně nejběžnějších?

Myslím, že nejvíce se rodiče bojí, že jejich dítě ve skutečnosti není trans a že si nevratnými zásahy do těla zničí život. Detranzice je velký strašák. A pak mají taky strach, že bude dítě divné, jiné, že ho společnost nepřijme, že zůstane v životě samo. A část lidí těžce nese skutečnost, že pokud bude jejich potomek skutečně žít jako trans člověk, nebudou mít nikdy vnoučata.

Co považujete v prvních týdnech po coming outu dítěte za nejdůležitější krok, který by měl rodič udělat? A čemu je naopak lepší se vyhnout nebo to

odložit na později?

V naší knize je na konci celý manuál toho, co by rodiče měli a neměli dělat. Je toho víc, za všechno bych asi řekla, ať se snaží zachovat klid a zpracovat prvotní šok. Od toho existují přátelé, sladkosti, alkohol... A co nedělat? Rychlé pohyby, rázná a konečná rozhodnutí, kterých by mohli později litovat. Nechte tu první vlnu prostě proběhnout a jen zhluboka dýchejte. Na řešení bude dost času později.

Ve veřejné debatě se o transgenderu často mluví velmi emotivně. Co vás jako matku nejvíc zraňuje na tom, jak média a politici o trans lidech mluví?

Já už jsem dost okoralá, takže podobné věci přecházím a myslím si svoje. „Highlight“ by samozřejmě mohl být Miloš Zeman a jeho dávné vyjádření odporu k trans lidem, ale Zeman je dno a nemá smysl se jím jakkoli zabývat. Ale docela nedávno mě hodně zklamal pořad České televize, který jde v neděli večer a jmenuje se Události a komentáře týdne. Různé osobnosti se tam vyjadřují k událostem, které proběhly v právě se uzavírajícím týdnu. Je to strašlivě hloupý koncept, protože ve finále se tam jen parta celebrit „vykecává“ na témata, o nichž až na výjimky nic moc neví. A v jednom díle téhle „kecárny“, kam byl pozvaný mimo jiných i sochař David Černý, přišlo na přetřes i trans téma. A věci, které pan Černý vypouštěl z úst, mě vedly k přemýšlení, jestli je současné umění synonymem pro krutost. A co se to stalo s umělci, kteří vždycky měli pochopení pro znevýhodněné, jiné a odlišné lidi... A teď tady poslouchám renomovaného výtvarníka, jak se strašným způsobem vysmívá lidem, kteří se narodili jinak než on. A moderátorka se chichotala a nijak neoponovala a jediný, kdo se ozval, byl evangelický farář, jeden z dua Pastoral Brothers. Ta krutost mě tenkrát hodně ranila.

Co byste řekla rodiči, který se právě dnes dozví, že jeho dítě je trans, a má pocit, že se mu hrouťí svět? Jaká by byla vaše nejdůležitější věta?

Zhluboka dýchejte a napanikařte. A přečtěte si naši knihu.

Porozumění začíná nasloucháním: sobě, dítěti i příběhům druhých.

(Fotografie z archivu Aleny Vernerové.)

Kniha *Transgender: Otevřený rozhovor psychologa a matky trans dítěte*, kterou Alena Vernerová napsala společně s psychologem Adamem Suchým, vznikla z potřeby pojmenovat zkušenost, o níž se často mluví buď příliš odborně, nebo naopak ideologicky. Kombinace osobního příběhu a odborného výkladu nabízí čte-

nářům možnost porozumět transgenderové dysforii bez zjednodušování a bez nátlaku na „správné“ postoje. Nejde o obhajobu ani odsudek, ale o snahu dát rodičům, blízkým i širší veřejnosti oporu ve chvíli, kdy se jim svět stane náhle cizím.

Rozhovor vedla Kateřina Höferová.

Kde je duch, tam je svoboda

Ohlédnutí za Ivanem Štampachem

Matěj Čihák

Letos 10. ledna opustil tento svět Ivan Štampach (1946–2026), známý také pod svým řeholním jménem Odilo. Byl to člověk mnohostranný. Není jednoduché vystihnout, čím vším byl. Knězem, řeholníkem, politickým vězněm, vysokoškolským pedagogem, religionistou, publicistou, nezávislým náboženským myslitelem, aktivním občanem.

Pro mnohé lidi, které jsem znal, byl také duchovním průvodcem a pramenem inspirace. Snad by o něm šlo říci, že byl i mystikem. Jako „svobodného ducha“ jej ve své vzpomínce označil jeho blízký přítel, básník a terapeut Adam Borzič, který se o něj v posledních měsících jeho života staral. Literární historik Martin C. Putna jej označil za „mystického bezdomovce“.

IVAN ŠTAMPACH A JÁ

Ivana Štampacha jsem znal i neznal. Osobně, v pravém slova smyslu, jsem ho neznal. Několikrát jsem ho viděl a slyšel na demonstracích během (pro mě) společensky divokých „desátých let“ 21. století. Jednou nebo dvakrát jsme se minuli přede dveřmi Husitské teologické fakulty UK. V době, kdy jsem měl profil na Facebooku, jsme byli „přátelé“ a došlo na to, že jsme si krátce psali – Ivana Štampacha zaujalo mé příjmení a ptal se mě na jakési jmenovce. Toť plnost veškerých mých vzpomínek na osobní setkání s docentem Štampachem.

Povětšinu času jsem Ivana Štampacha „potkával“ nepřímo – skrze jiné lidi, kteří jej znali a které ovlivnil. Opakovaně vstupoval do mých rozhovorů s Adamem Borzičem, pro kterého představoval bez nadsázky iniciační postavu. Pamatuji si také, že na mě silně zapůsobilo, když můj spolužák a kamarád na vysoké škole, v té době oddaný společenskému aktivismu, řekl, že ho Štampach pokřtil. Štampach, který v té době již nebyl členem žádné konkrétní církve, nezávislý mystik a „heretik“, křtil na základě svého stále

platného kněžského svěcení svobodné, postdenominační křesťany. „Docent Štampach“, „pan Štampach“ nebo prostě jen „Štampach“ byla slova často pronášená a skloňovaná rovněž v nejrůznějších kontextech během mých studií (a studentského života) na Husitské teologické fakultě, stejně jako během mé aktivní spolupráce s časopisem Dingir a jeho webovou platformou Náboženský infoserwis. Ivan Štampach byl členem redakční rady Dingiru a hojným přispěvatelem Náboženského infoservisu.

NA POČÁTKU

Ivan Štampach se narodil 18. února 1946. Jeho otcem byl americký voják, který se podílel na osvobození Československa. Jeho matkou byla česká dívka, která milovala amerického vojáka. Jejich vztah však neměl trvání, a tak se malý Ivan záhy po narození ocitl v kojeneckém ústavu. Zde ho adoptovala rodina Štampachů – potomkové starého západočeského šlechtického rodu Štampachů ze Štampachu. K rodu patřil například Jan Rejchart Štampach ze Štampachu (1550–1615), který byl velvyslancem císaře Rudolfa II. v Konstantinopoli (Istanbulu) a v Moskvě.

Přes svůj šlechtický původ byli adoptivní rodiče přesvědčenými stoupenci T. G. Masaryka a jeho humanitních ideálů. V těchto intencích byl rovněž vychováván. Spolu s povědomím o svém americkém původu mu to, podle jeho vlastních slov, dávalo už od mládí jasnou orientaci, která se neshodovala s orientací tehdejšího režimu.

Ivan Štampach v roce 2011. (Obě fotografie převzaty z commons.wikimedia.org.)

Když se ptal svého otce na otázky náboženské, dostalo se mu prý odpovědi, kterou později rád citoval: „Ono něco je, ale nesmí se to přehánět!“¹ Ačkoli se narodil v Praze, od dětství žil s rodiči na Slovensku. Vystudoval učitelství na Pedagogické fakultě bratislavské Komenského univerzity v Trnavě a pracoval jako učitel.

V PODZEMÍ

Jako mladý a svobodomyšlný člověk nechtěl Ivan Štampach žít pod ruskou okupací a pod policejní zvlášť jejich koloniálních satrapů.

Roku 1970 se tedy rozhodl pro útěk. Přihlásil se na zájezd do Velké Británie, odkud se už neplánoval vrátit. Na letišti byl však zadržen – s největší pravděpodobností ho udal někdo, komu o svém záměru řekl. Ivan Štampach pak strávil čtyři roky ve věznici v Ilavě za pokus o nelegální opuštění republiky. O čase svého věznění se prý vyjadřoval málokdy a stručně.

Po propuštění se nevzdal a hledal svobodu alespoň na stezkách ducha. Hledání ho nakonec zavedlo do lůna katolické církve. Tajně studoval teologii v polském Krakově a tajně byl vysvěcen na kněze v Berlíně roku 1983. V roce 1987 vstoupil do dominikánského řádu a přijal řeholní jméno Odilo – podle svatě-

¹ <https://denikalarm.cz/2026/01/odesel-svobodny-duch-ivan-stampach/>

ho Odilona z Cluny (961–1049), významného opata francouzského kláštera Cluny, který byl znám asketickým způsobem života. Štampach se aktivně podílel na životě podzemní církve. Vydával také samizdatový měsíčník *Acta incognitorum* – „časopis pro kulturu, vzdělávání a historii“.

Pověstné lůno katolické církve se však postupně mělo ukázat jako spíše macešské než mateřské. Štampach stále více cítil napětí mezi svými hodnotami a názorovým směřováním na jedné straně, a konzervativní a hierarchickou strukturou církve na straně druhé. Po roce 1989 vyučoval na Katolické teologické fakultě UK, odkud byl však již roku 1996 „odejit“ spolu s dalšími liberálně smýšlejícími pedagogy. Nakonec se jeho cesty s cestami římskokatolické církve zcela rozešly – roku 1999 začal působit jako výpomocný kněz v pražské farnosti Starokatolické církve, čímž z hlediska římskokatolické církve upadl do exkomunikace. Ovšem i u starokatolíků působil pouze do dubna 2002. Poté již jako duchovní nepůsobil v žádné církvi. Považoval se nadále za křesťana bez přívlastků.

NA AKADEMICKÉ PŮDĚ

Těžiště Štampachova působení se tak pozvolna přeneslo z prostředí církevního do prostředí akademického. Vyučoval na mnoha vysokých školách, kromě zmíněné katolické i na husitské a evangelické teologické fakultě UK, na Fakultě filozofické Univerzity Pardubice, kde pomáhal založit katedru religionistiky, na sociálně pedagogické a teologické VOŠ Jabok a na řadě dalších teologických i pedagogických vysokých škol a institutů. Na akademické půdě snad našel o trochu více svobody než v prostředí církevním, je ale otázka, zda výrazně. Zápas s dogmaty teologickými vystřídal zápas s dogmaty metodologickými, za která jsou jejich oddaní stoupenci ochotni bojovat často stejně uprtně a bezohledně.

Ivan Štampach se každopádně stal významným aktérem vznikající československé a později české religionistiky. Byl dlouholetým předsedou Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů. Měl zásadní podíl na rozvoji výzkumu současného náboženského

ho dění a nových náboženských hnutí u nás. Byl rovněž členem Nadace Světový Étos, jejíž obsáhlý knižní fond zdědila knihovna NSČU.

NA AGOŘE

Pro Ivana Štampacha nebylo charakteristické jen usilování duchovní a intelektuální. Byl bytostně zaujat i pro věci veřejné. Společenské dění neodděloval od své duchovní cesty a tu neodděloval od její intelektuální reflexe. Z jeho životního příběhu, díla i svědectví lidí, kteří ho znali, vyplývá, že toto vše vnímal jako nedělitelně propojené součásti jednoho celku, byť je jistě dokázal rozlišovat. Jednoduše řečeno: Ivanu Štampachovi záleželo na světě, ve kterém žil, a na lidech, se kterými v něm žil. To platilo jak pro období komunistické diktatury a ruské okupace, tak i pro období po roce 1989.

Adam Borzič ve svém vzpomínání píše o tom, jak spiritualita (mystika) a občanská angažovanost (vzdor) u Ivana Štampacha organicky vycházely jedna z druhé: „Pod vlivem německé teoložky Dorothee Sölle mu byla blízká představa mystiky a vzdoru – mystiky, která se neuzavírá do vnitřního prožitku ani do bezpečí sakrálního prostoru, ale zůstává bdělá vůči utrpení světa.“²

Jak jsem již uvedl výše, Ivan Štampach nechtěl žít v nesvobodě a za pokus vyhnout se nesvobodě zaplatil cenu nesvobody největší, v totalitním žaláři. Ten ho však nezlomil, a tak pokračoval v úsilí o to, co považoval za správné (rozvíjení podzemních církevních aktivit, vydávání nezávislého měsíčníku), navzdory hrozbám perzekuce.

Štampachovo usilování o nápravu světa ale neskončilo se změnou režimu v roce 1989. Ivan Štampach se nadále díval kriticky na směřování české politiky a společnosti a na nehumánní kapitalistický systém, který nahradil nehumánní systém komunistický. Angažoval se v politickém životě slovem i činem.

V roce 2009 stál u zrodu Křesťansko-sociální platformy ČSSD, která si kladla za cíl propojit křesťany různých vyznání, ale i ateisty

² <https://denikalarm.cz/2026/01/odesel-svobodny-duch-ivan-stampach/>

chovající úctu ke křesťanským hodnotám. Křesťanské hodnoty, to pro Štampacha bylo zejména sociální citění, ohled na druhého člověka, ale i na přírodu, schopnost empatie a vystoupení ze svého egoismu, ať už individuálního, církevního nebo národního. Nikoli to, co dnes bývá pod heslem „křesťanských hodnot“ prodáváno – xenofobie, rasismus, nacionalismus, nenávisť a pokřivování historie. „Jsem ve stejné míře Evropanem jako Čechem. Odmítám ideologii národního státu,“ napsal na svém blogu, který již bohužel není dostupný. Byl celý život příznivcem demokracie, kterou však považoval za reálnou, pouze „když je občanská, ale zároveň sociální, a když chrání Zemi a její tvory“.

Byl mluvčím iniciativy ProAlt, která vznikla v roce 2010 a snažila se o hledání alternativ k převládajícímu politickému a ekonomickému diskurzu v ČR. Byl také dlouholetým členem předsednictva a místopředsedou Českého helsinského výboru.

NA HLUBINĚ SKUTEČNOSTI

Spiritualita Ivana Štampacha byla pestrá, mnohvrstevnatá a v průběhu času se proměňovala. Alespoň její vnější projevy. V jádru, zdá se, jako by ale zůstávalo stále cosi neměnného – touha po pravdě a autenticitě, po pevné půdě a tradici, ale zároveň ničím neomezované svobodě a zkoumání. Ivan Štampach začal svou duchovní cestu jako katolík, dominikánský řeholník a tajně vysvěcený kněz. Snad v tom sehrála svou roli doba, kdy katolická církev představovala cosi zakázaného a tajemného a zároveň pevného, stojícího v opozici vůči bezduchému a nelidskému režimu. Součástí Štampachovy povahy bylo však rebelství a svobodomyšlnost. Sám prý s úsměvem říkával, že mu „k poslušnosti vůči autoritám chybí orgán“.³

Po svém „odejití“ z římskokatolické církve našel v církvi starokatolické domov jenom přechodně. Církevní struktura jako taková, se svými teologickými dogmaty i praktic-

kou hierarchickou politikou, zkrátka nebyla prostředím, kde by duch jeho formátu mohl prosperovat. Po zbytek života tak zůstal postdenominačním křesťanem bez přívlastků.

Štampachova duchovní cesta se však neomezovala pouze na oblast křesťanství, i když v ní zůstával pevně zakořeněn. Od roku 1991 byl členem zednářské lóže, k čemuž se veřejně a s hrdostí hlásil. Zajímal se aktivně i o hermetismus a tradice západního ezoterismu. Bylo mu velmi blízké myšlení Louise-Claude de Saint-Martina (1743–1803), francouzského teozofa a martinisty. Na svém blogu napsal, že Corpus Hermeticum – kanonické dílo hermetismu – má v knihovně na čestném místě hned vedle bible a buddhistických sůter. Inspirací mu byla rovněž antropozofie a její zakladatel Rudolf Steiner (1861–1925), kterého vnímal s úctou, nikoli však nekriticky. Byl v úzkém kontaktu s Obcí křesťanů, malou církví kombinující antropozofii s křesťanstvím, zejména protestantismem, ale i s prvky katolické a pravoslavné liturgiky.

Zejména v pozdějších fázích svého života se intenzivně zajímal – nejen teoreticky, ale i prakticky – o buddhismus. Blízká mu byla mahájána, hlavně pro svůj důraz na soucit, a také ideál bódhisattvy, který odkládá dosažení nirvány a vtěluje se pro pomoc trpícím bytostem.

V širokém moři mahájánového buddhismu mu byla nejbližší škola tzv. Čisté země. Podle buddhismu Čisté země je dnes svět ve velkém úpadku a je nesmírně obtížné dosáhnout v něm nirvány skrze meditační úsilí. Podle této školy je tedy lepší, pokud místo meditace a mnišství člověk dál žije svůj život v tomto světě. Přitom má pevně věřit, že Buddha Amitábha (v japonštině Amida) je bytost natolik milující a s tolika zásluhami, že pro ty, kdo jej budou uctívat, stvořil tzv. Čistou zemi. Upřímní ctitelé Buddy Amitábhy se po smrti zrodí právě v Čisté zemi, jakési rajském světě, kde již dosažení nirvány bude snadné. Buddhismus Čisté země je populární ve východní Asii (Čína, Korea, Japonsko), a to zejména mezi prostitutkami, lidmi, kteří kvůli obživě zabíjejí jiné tvory (lovci, rybáři) a dalšími chudými, pracujícími a sociálně vyloučenými.

3 <https://denikalarm.cz/2026/01/odesel-svobodny-duch-ivan-stampach/>

Láska nejen k lidem, ale i ke zvířatům.

Při výčtu spirituálních směrů, kterými Ivan Štampach kráčet, nemůžeme nezmínit i jeho akademické působení. To pro něj nebylo pouhou profesí nebo intelektuální akrobacií, ale upřímnou snahou proniknout nejen srdcem, ale též intelektem do palčivých existenciálních otázek lidského bytí. Snahou doopravdy porozumět. Porozumět tomu, co člověk cítí, reflektovat to, čemu věří, poznat historii, ze které vychází, vést dialog s těmi, kteří vidí věci jinak – i to bylo, domnívám se, autentickou součástí jeho duchovní cesty.

Neopomenutelný byl i mystický a univerzální rozměr jeho spirituality. „Tuším hlubinu skutečnosti, Světlo, v němž je vše doma,“ napsal do svého „kréda“ na blogu. Toto tušení bylo jeho nejhlubší a celoživotní orientací. Jako kdyby to, co je nejintimnější (nejosobnější), bylo zároveň tím nejjobecnějším; tím, co přesahuje a zahrnuje všechna náboženství, duchovní směry a oblasti lidského působení. A pro toto něco, co je bytostně základní a jen těžko sdělitelné – snad jen náznakem a za použití poetického jazyka –, jako by Ivan

Štampach hledal domov, rámec, kontext ve světě vezdejším. Nějakou církev, bratrstvo, společenství, univerzitu, komunitu, kde by toto nesdělitelné mohl sdílet s ostatními.

V UNITARIÍ

Není překvapení, že svobodný duch, jakým byl Ivan Štampach, měl kladný vztah i k českým unitářům. Několikrát navštívil pražskou Unitarii a přednesl zde promluvy v rámci nedělního shromáždění. V roce 2005 mluvil na téma „Novopohanství“, v roce 2015 na téma „Bůh v člověku – cesta ke svobodě“ a v roce 2016 nadnesl otázku: „Máme se bát náboženské plurality?“ Záznam z tohoto shromáždění je dostupný na youtubovém kanále POU, v nepřilíh dobrých obrazové kvalitě, ale pro poslech dostačující (odkaz v poznámce pod čarou).⁴

VE SVĚTLE

Rok a půl před smrtí zastihl Ivana Štampacha zdravotní kolaps, který vedl k razantnímu omezení jeho schopnosti fungovat v tomto světě. Byl odkázán na pomoc druhých. Podle svědectví těch, kteří se o něj rok a půl s oddaností a nasazením starali, bylo nejtěžší vidět, jak odchází mysl tohoto člověka. Člověka, který byl pro ně a pro veřejnost zdrojem především myšlenkových vhledů a poznatků. Ale nejen mysl, i jeho tělo sláblo. Ti, kteří se o něj starali do posledních chvil, ovšem dosvědčují, že se zmizením myslí a bezvládností těla vystoupilo na povrch něco jiného – vnitřní světlo. „Jeho poslední měsíce ve vlídném Domově pro seniory v Sulické, kdy už byl připoután na lůžko a přestal mluvit, byly ale zvláštním, těžko vyslovitelným způsobem prozářené světlem. To světlo vyzařovalo z jeho vyhublého těla, z průzračných očí, z pouhé přítomnosti.“⁵

Tato zkušenost, kterou dosvědčilo více lidí, kteří se Štampachem v závěrečné fázi jeho životní cesty byli, naznačuje, že možná právě toto vnitřní světlo, nikoli mysl, bylo to

nejpodstatnější na jeho životě. Možná, že je tím nejpodstatnějším v životě nás všech. Ve staré Persii se říkalo, když člověk zemřel, že „naplnil místnost světlem“. Přímou zkušenost, že umírající člověk se může rozzářit světlem a naplnit své okolí jakousi božskou přítomností, sdílím také. Proto zcela chápu svědectví lidí, kteří se o Ivana Štampacha starali, a nepovažují je za nadsazené nebo pouze metaforické. Jde o přímý prožitek. Snad je to prožitek onoho „Světla, v němž je vše doma“. A jak říká na základě svého očitého svědectví Adam Borzič, Ivan Štampach do něj vstoupil ještě za života.

KNIHY

Knihovna NSČU nabízí zájemcům k zapůjčení několik knih, jejichž autorem je Ivan (Odilo) Štampach. Jde o následující tituly: *Život, duch a všechno*, Tišnov: Sursum 1993; *Náboženství v dialogu*, Praha: Portál 1998; *A nahoře nic...*, Praha: Portál 2000; *Přehled religionistiky*, Praha: Portál 2008; *Na nových stezkách ducha*, Praha: Vyšehrad 2010.

ZDROJE

Články vzpomínající na Ivana Štampacha, které sloužily jako zdroj informací a inspirací pro tento článek a které v případě zájmu doporučuji k přečtení:

Adam Borzič, *Odešel svobodný duch Ivan Štampach*, *Alarm*, dostupné z: denikalarm.cz/2026/01/odesel-svobodny-duch-ivan-stampach/

Jan Sušer, Jitka Schlichtsová, *Na novou stezku ducha! Za Ivanem O. Štampachem*, *Dingir*, dostupné z: info.dingir.cz/2026/01/na-novou-stezku-ducha-za-ivanem-o-stampachem-18-2-1946-10-1-2026/

Martin C. Putna, *Ivan Štampach, bezdomovec mystický*, *Christnet*, dostupné z: christnet.eu/clanky/7159/ivan_stampach_bezdomovec_mysticky.url

Paměť národa, docent PhDr. Ivan Štampach, dostupné z: pametnaroda.cz/cs/stampach-ivan-odilo-20100626-0

4 <https://www.youtube.com/watch?v=EwCmlozhwlo>

5 <https://denikalarm.cz/2026/01/odesel-svobodny-duch-ivan-stampach/>

Zprávy z unitářské knihovny v Praze

Třicátý díl

Bohdan Chlíbaec, Bára Procházková

„Dokonalý člověk užívá svého srdce jako zrcadla.“¹

(Mistr Čuang)

1 Navrátil, Jiří (ed.), *Ve světě taoismu*, Praha: Avatar 1995, s. 145.

JAZYK ÚCTY A TICHŮ

Neodmyslitelnou součástí jazyka úcty není pouze to, co vyslovujeme, ale také cit pro ticho a mlčení. Právě tomuto rozměru se věnuje duchovní učitelka publikující pod řádovým jménem Maranatha (příslušnice řádu Ordo silentium, anglicky Order of Silence). Ve své knize vede čtenáře k meditacím, jejichž cílem je zduchovnění fyzického těla a prohloubení vnitřní pozornosti.

Maranatha, *Tvůrčí mlčení*. Z angl. přel. P. Moudrá a V. Procházková. Praha: B. Kočí 1932, 156 s.

CTNOSTI V RŮZNÝCH TRADICÍCH

K tématu ctností se z odlišné perspektivy vztahuje taoismus. Základní dílo této tradice, *Tao-te-ťing*, a jeho pojetí ctností připomíná ve svém sborníku překladatel Jiří Navrátil.

Navrátil, Jiří (ed.), *Ve světě taoismu: sborník*. Uspo-

řádal, přeložil a parafrázoval J. Navrátil. Praha: Avatar 1995, 172 s.

Západní filozofii a teologii ctností představuje další sborník, který uspořádali Karl Rahner a Bernhard Welte. Mezi autory zde zastoupených esejí patří i významný katolický teolog Hans Urs von Balthasar. Texty se zamýšlejí nad smyslem ctností v moderním světě a nad jejich významem pro lidský život i společnost.

Rahner, Karl a Bernhard Welte (eds.), *Novou odvahu k ctnosti*. Z něm. přel. V. Frei et al. Praha: Vyšehrad 1998, 147 s.

VLASTENECTVÍ A SVĚDOMÍ JEDNOTLIVCE

O vztahu ctností a vlastenectví uvažuje také Lev Nikolajevič Tolstoj ve svém textu z roku 1894. Na pozadí historických a kulturních vztahů mezi Francií a Ruskem dochází k závěru, že vlastenecké hodnoty se vztahují spíše ke svědomí jednotlivce než k pouhé společenské konvenci či politické vůli. Podle Tolstého nelze pojmy jako soucit nebo mílosrdenství naplnit v jejich skutečné hloub-

ce prostřednictvím ideologií či politických programů – jejich podstata je duchovní.

Tolstoj, Lev Nikolajevič, *Křesťanství a vlastenectví*. Z ruš. přel. J. Novák. Praha: F. Bačkovský 1896, 64 s.

Z KNIHOVNY KOMUNITNÍHO CENTRA: NENÁSILNÁ KOMUNIKACE V PRAXI

Podrážděnost, zahlcení, nepohoda nebo vztek – to je jen zlomek ze seznamu pocitů,

kteří vycházejí z neuspokojených lidských potřeb. A tyto pocity následně negativně ovlivňují mezilidskou komunikaci. Metoda nenásilné komunikace se zaměřuje jednak na to, jak je možné zjistit, co druhý potřebuje, a tím vést komunikaci k uspokojení obou stran, a jednak kniha ukazuje, jak je ideální formulovat své vlastní potřeby, aby druzí přispěli k našemu pocitu pohody.

Rosenberg, Marshall B., *Nenásilná komunikace v praxi*. Z angl. přel. H. Antonínová. Praha: Portál 2020, 280 s.

Tuto a další knihy si můžete zapůjčit v Rodičovské knihovně KC Unitaria na Praze 1, v Anenské ulici č. 5.

Tvůrčí život | ČASOPIS ČESKÝCH UNITÁŘŮ | Ročník 15, 2026, číslo 1**Vydává:**

Náboženská společnost českých unitářů, Karlova 186/8, 110 00 Praha 1, IČ: 00460524
Vychází 5x ročně. Nyní i online na www.tvurcizivot.cz.

Redakce:

Kristýna Ledererová Kolajová, Kateřina Höferová

Jazyková korektura:

Jarmila Colombo

Grafická úprava a sazba:

Tomáš Dušek – PunxPress

Tisk:

ON tisk, s. r. o., Křesomyslova 384/17, 140 00 Praha 4

Kontakt:

kristyna-ledererova@unitaria.cz

Registrováno pod č. MK ČR E 20775.

ISSN 2336-1107

Informace o našich autorech najdete na webu NSČU, v sekci Tvůrčí život, podsekcí O autorech:
unitaria.cz/tvurci-zivot/autori.

Za původnost a věcnou správnost příspěvků odpovídají autoři. Obsah příspěvků nemusí souhlasit se stanoviskem vydavatele. Všechna práva k obsahu příspěvků náležejí autorům a jakékoli jejich další užívání musí být v souladu s autorským zákonem.

Obrázek na první straně obálky: Kočky © pixabay.com.

Obrázky na třetí straně obálky: Sdílení světla v Komunitním centru Unitaria (2025) © KLK

Obrázek na čtvrté straně obálky: Lidskost © pixabay.com.

